

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Andreas Schöldström

En studie kring fåmansföretagares
kunskaper beträffande ”3:12-
regulverket” och speciellt
kvittningsproblematiken

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Mats Tjernberg

Ämnesområde
Skatterätt

VT2001

Innehållsförteckning

<i>Sammanfattning</i>	6
<i>Förkortningar</i>	7
1 Inledning	8
1.1 ”Aktiebyte i IT-bolag kan bli skattesmäll”	8
1.2 Bakgrund	8
1.3 Problemdiskussion	11
1.4 Målgrupp	13
1.5 Syfte	13
1.6 Disposition	14
1.7 Några definitioner	14
1.8 Klarläggande angående val av genusform	15
2 Metod	16
2.1 Övergripande angreppssätt	16
2.1.1 Referensram	17
2.1.2 Perspektiv	17
2.1.3 Teorival	18
2.2 Handgripligt angreppssätt / datainsamling	18
2.2.1 Arbetsgång	18
2.2.2 Insamling av sekundärdata	20
2.2.3 Insamling av primärdata	20
2.2.4 Urval, upplägg och genomförande av intervjuer	22
2.3 Källkritik	25
2.3.1 Sekundärdata	25
2.3.2 Primärdata	25
2.3.3 Validitet, reliabilitet	27
2.3.4 Övrig kritik	28
3 ”3:12-reglerna”- när och för vem gäller dem?	29
3.1 Inledning	29
3.2 Särskild definition av fåmansbolag	30
3.2.1 Huvuddefinition	31
3.2.2 Subsidiärdefinition	33
3.2.3 Börsnoterade bolag undantagna	34
3.2.4 Det utvidgade fåmansbegreppet	35
3.3 Delägare i fåmansföretag	36
3.4 Närståendebegreppet	37

3.5	Kvalificerad aktie	38
3.6	Verksam i betydande omfattning	40
3.7	Utomståenderegeln	41
3.7.1	Olika tolkningar av utomståenderegeln tillämpning	42
4	<i>”3:12-reglerna”- beräkningsregler för reavinster</i>	45
4.1	Inledning	45
4.2	Generella beskattningsregler för realisationsvinster	45
4.3	Beskattning vid försäljning av aktier i fåmansföretag	48
4.3.1	Beräkning av skatten vid realisationsförsäljning	49
5	<i>Andelsbyten</i>	52
5.1	Inledning	52
5.2	Strukturregeln- tidigare bestämmelser för andelsbyten	52
5.3	Förutsättningar för att andelsbytesbestämmelserna skall vara tillämpliga	53
5.4	Uppskovstekniken	55
5.5	Specialregler för fåmansföretag	57
5.5.1	Uppskovstekniken för andelar som omfattas av 3:12-reglerna	58
5.5.2	Exempel med försäljning genom andelsbyte	58
6	<i>Pomperipossa tittar fram- oväntade skatteeffekter vid reaförlust på tillbytta andelar</i>	61
6.1	Inledning	61
6.2	Omöjligt att kvitta reaförlust på mottagna andelar mot tjänstedelen i uppskovsbeloppet	62
6.2.1	Exempel som illustrerar kvittningsproblematiken med tjänsteuppskovet	62
6.2.2	Kvittningsproblematiken med tjänsteuppskovet var dåligt belyst av myndigheter	64
6.3	Fram till 2001 fanns ytterligare ett dilemma inom kvittningsproblematiken vid förlust på onoterade tillgångar och vinst på marknadsnoterade	64
7	<i>Redovisning av studien</i>	67
7.1	Medverkande bolag i studien	67
7.2	Redovisning av studien – strukturerad i två olika avsnitt	68
7.3	Indelning av delägarna i olika kunskapskategorier	69
7.3.1	Egen baskunskap	70
7.3.2	Köpt kunskap	72
7.3.3	Okunskap	73
7.3.4	Utbredd okunskap om kvittningsproblematiken	75

7.4	En skattejurists syn på skattekunskaperna hos säljande fåmansdelägare	75
7.5	Presentation av frågor som rör riskhantering, lock-up-villkor, affärsmässiga skäl till försäljning och eventuell ånger	75
7.5.1	Inledning	76
7.5.2	En skattekonsumts uppfattning om riskanalys med anledning av andelsbyten	76
7.5.3	Delägarnas generella uppfattning om uppköpserbjudanden i branschen och deras syn på förhållandet mellan kontant- och andelsbytesbud	77
7.5.4	Delägarnas inställning till försäljning genom andelsbyte	78
7.5.5	Delägarnas uppfattning om kursnivåer, kursutvecklingspotential och förlustscenarion	79
7.5.6	Säljarnas värdering och bedömning av köparna	79
7.5.7	Långsiktiga relationer med uppköpsbolaget kan ha påverkat riskbeteendet	81
7.5.8	Ett bolag skiljer sig från övriga i form av en mer omfattande riskanalys	81
7.5.9	Lock-up's och andra avtalsvillkor	82
7.5.10	Anförda affärsmässiga skäl till bolagsförsäljning	83
7.5.11	Ångrar någon av delägarna något i efterhand?	84
8	<i>Analys, diskussion</i>	86
8.1	Inledning	86
8.2	Kunskapen och attityden kring fåmansskattereglerna	86
8.3	Delägarnas kunskap om kvittningsproblematiken	88
8.4	Anlitade skattexperter kan ha underlåtit att upplysa om kvittningsproblematiken	89
8.5	Diskussion kring framförda krav om lagändring	90
8.5.1	En lagändring strider mot neutralitetsprincipen och grundprinciperna i 3:12-regelverket	91
8.5.2	Fördelar med strukturregeln- kvittningsproblematiken eliminerad	93
8.5.3	Delägarnas eget agerande- den största anledningen till kvittningsproblematiken	93
8.5.4	En retroaktiv lagändring innebär ett avsteg från likabehandlingsprincipen	96
8.5.5	En utebliven lagändring förväntas inte inverka negativt på framtida strukturaffärer	97
8.6	RSV's informationsplikt	98
8.7	Avslutade kommentar om min generella inställning till 3:12-reglerna	99
8.8	Sammanfattning av studiens och analysens viktigaste punkter	101

<i>Bilaga A- en checklista över om 3:12-reglerna skall tillämpas</i>	<i>103</i>
<i>Bilaga B -ett räkneexempel</i>	<i>106</i>
<i>Bilaga C- Närmare presentation av de bolag som förekommit i studien</i>	<i>117</i>
<i>Bilaga D- Intervjuguide</i>	<i>126</i>
<i>Käll- och litteraturförteckning</i>	<i>128</i>

Sammanfattning

Sedan mitten på 70-talet har Sverige haft speciella skatteregler för fåmansföretag och lagstiftaren har infört dem med syftet att förhindra att fåmansdelägare tillgodogör sig otillbörliga skatteförmåner. Alltsedan reglernas tillkomst har de utsatts för en hel del kritik som bl.a. består i att bestämmelserna ansetts oklara, komplexa och diskriminerande. För närvarande arbetar sedan 1999 en utredning, kallad 3:12-utredningen, mot målet att föröka förändra och förenkla fåmansskattereglerna avseende beskattning av reavinst och utdelning på fåmansandelar.

Kritikerna har nyligen fått nytt bränsstoff till debatten genom upptäckten av att reavinstreglerna, även kallade 3:12-reglerna, i kombination med uppskovsmöjligheten från andelsbytesbestämmelserna kan resultera i en ekonomisk katastrof för en f.d. fåmansdelägare som säljer tillbytt andelar med stor förlust. Problemet har jag valt att kalla för kvittningsproblematiken eftersom grunden för dilemmat kan sägas bestå i att en delägare som sålt sina aktier genom ett andelsbyte ej har rätt att kvitta bort en senare reaförlust på de tillbytt aktierna mot den uppskjutna reavinsten från försäljningen av fåmansbolaget. Kritikerna menar att det är det komplexa skattesystemet i sig som är upphovet till kvittningsproblematiken och man påkallar därför en retroaktiv lagändring för att rädda de som idag befinner sig i kvittningsfällan.

Under börsuppgången 1999-2000 såldes ett flertal fåmansbolag till börsnoterade, vanligen IT-relaterade, företag genom andelsbyten. Dessa delägare riskerar idag, med nuvarande låga börkurser i de bolag som köpt dem, att möjligen behöva gå i personlig konkurs om de inte tidigare i samband med sin bolagsförsäljning garderade sig mot kvittningsproblematiken

Syftet med arbetet är att genom en kvalitativ fallstudie med fåmansdelägare som sålt sina bolag under börsuppgången 1999-2000, kartlägga uppfattning och kunskap om fåmansskatteregler, uppskov och kvittningsproblematik. Arbetet redogör även för delägars syn på andelsbyten, i förhållande till kontantbud, och de eventuella risker som de möjligen sett i en sådan försäljning eftersom detta är agerande som direkt påverkar deras personliga beskattningssituation.

Sammanfattningsvis kan sägas att delägarnas kunskapsnivå beträffande 3:12-regler och kvittningsproblematik har varit väldigt låg och intressant att notera är att det finns tecken som tyder på att anlitate skattejurister, liksom RSV och SKM, ej verkar ha varit medvetna om kvittningsproblematiken. Majoriteten av delägarna har vidare, med anledning av det hektiska börsklimatet, sålt genom andelsbyten och man har inte gjort några nämnvärda riskanalyser. Enligt min mening beror kvittningsproblemet huvudsakligen inte på skattelagstiftningens utformning utan snarare på delägarnas egen oförmåga att inte utreda sin beskattningssituation och på så vis relativt enkelt vidta åtgärder för att undgå att hamna i kvittningsfällan. Genom att inte acceptera villkor som inskränker delägarrens rättighet att avyttra de tillbytt andelarna, s.k. lock-up-villkor, har delägaren möjlighet att undvika kvittningsproblematiken.

En retroaktiv lagändring hade enligt min mening stått i strid med lagstiftarens syfte bakom fåmansskattereglerna. Vidare hade en ändring dessutom varit kritiserbar ur ett likabehandlingsperspektiv då de delägare som faktiskt har varit riskmedvetna och också vidtagit åtgärder för att undgå kvittningsproblematiken, härigenom skulle bli orättvist behandlade.

Förkortningar

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen (SFS 1975:1385)
Anvp.	Anvisningspunkt
Di	Dagens industri
HD	Högsta Domstolen
IGOL	Lag (1994:1854) om gränsöverskridande omstruktureringar inom
EG	
IL	Inkomstskattelagen (1999:1229)
KL	Kommunalskattelagen (1928:370)
LSK	Lag (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
Ref.	Referat
RR	Regeringsrätten
RRK K	Rättsfallsreferat från Kammarrätten
RSV	Riksskatteverket
RSV S	Riksskatteverkets meddelanden Serie S
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SIL	Lag (1947:575) om statlig inkomstskatt
SKBL	Skattebetalningslag (1997:483) [med tillhörande ändringar]
SKM	Skattemyndighet
SN	Skattenytt
SOU	Statens offentliga utredningar
SRN	Skatterättsnämnden
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 "Aktiebyte i IT-bolag kan bli skattesmäll"¹

Han var inte ensam, den nyrike IT-entreprenören som nyligen sålt sitt bolag och fått bra betalt i börsnoterade aktier, när han den 10 maj 2000 gjorde halt i sin annars jäktiga vardag och noggrant började läsa artikeln i Dagens industri som började med denna rubrik. De två sista månadernas kursfall hade minskat hans förmögenhet med 40 procent och det han nu började läsa gjorde honom ännu mer oroad.

Ja, nog var situationen sådan för en och annan f.d. fåmansbolagsägare när det gick upp för dem att en eventuell framtida reaförlust på tillbytt aktier skulle kunna bli mycket mer ödesdiger än vad man eventuellt kunnat föreställa sig. De speciella skattereglerna för reavinster på andelar i fåmansföretag i kombination med uppskovsbestämmelserna visade sig kunna få en mycket obehaglig effekt. Nämligen att en skattskyldig vid en reaförlust i princip skulle kunna bli skyldig så mycket i skatt att han måste gå i personlig konkurs.

1.2 Bakgrund

År 1976 infördes omfattande särregler för fåmansföretag och deras delägare och av förarbetena till lagstiftningen framgår att avsikten var att skapa neutralitet vid beskattning av företagsinkomster oavsett om verksamheten bedrevs i fåmansföretag eller i annan företagsform.² Lagstiftaren hade upptäckt att skattskyldiga kunde uppnå otillbörliga skatteförmåner genom att delägare och företag, som formellt behandlas som två av varandra oberoende personer, hade möjlighet att emellan utföra transaktioner som resulterade i icke avsedda skattefördelar för delägaren.³ Uppdelningen på bolag och ägare var enligt beredningen i mångt och mycket en illusion då ett avtal om exempelvis en egendomsöverföring mellan företaget och ägaren reellt sett innebar att aktieägaren avtalade med sig själv.⁴ Härigenom kunde den centrala principen om ekonomisk dubbelbeskattning kringgås, vilket också dåvarande lagstiftaren utgick ifrån att delägare i fåmansbolag eftersträvade. Införandet av de s.k. stoppreglerna ersatte

¹ Wikström, Di, 2000-05-10

² Prop. 1975/76:79 s. 34, SOU 1975:54 s. 10.

³ RSV Handledning (2000), s. 1202

⁴ SOU 1975:54 s. 9

till viss del en redan utvecklad praxis enligt vilken beskattning av täckta förmåner skett efter allmänna regler i inkomstlagen kapital eller tjänst.⁵

Citat ur SOU 1975:54

Även om flertalet av de mindre och medelstora företagen lojalt följer gällande beskattningsregler ger undersökningarna vid handen att ett utbrett missbruk av bestämmelserna förekommer inom fåmansbolagssektorn med ett avsevärt bortfall för det allmänna av skatter och avgifter som följt. Särskilt påtagligt är detta bland den stora mängd bolag som under senare år bildats utslutande för att uppnå skattelättnader i fråga om inkomster som i realiteten inte utgör annat än personlig arbetsinkomst för ägarna.⁶

Exempelvis kunde egendomsöverföringar på icke-marknadsmässiga villkor genomföras, d.v.s. när företag köpte till överpris eller sålde till underpris, och därigenom överfördes obeskattade medel från företaget till den fysiska delägaren. För att förhindra dessa transaktioner infördes en lagstiftning som till stor del fick karaktären av ”stoppregler” och syftade till att utlösa hårda beskattningskonsekvenser i de fall dylika avtal ej genomfördes till marknadsmässiga villkor.⁷ Exempel på transaktioner som omfattades av stoppreglerna var inkomstuppdelningen mellan närstående i fåmansföretag, lån i strid med ABL’ s låneförbud, lån till ränta som understeg marknadsmässig nivå och nedskrivning av företagsledares lån till företaget.⁸ Reglerna utformades avsiktligt hårt för att avhålla företagsledare och aktiva delägare från att uppnå skattefordelar genom icke-marknadsmässiga regleringar mellan dem och företaget.⁹ Innebörden av stoppreglerna var framförallt att ett flertal transaktioner som tidigare beskattats som förtäckt utdelning i inkomstlaget kapital därefter kom att beskattas i inkomstlaget tillfällig förvärvsinkomst, vilket jämfört med kapital var belagt med en högre skattesats.¹⁰

Fåmansföretagsreglerna mötte hård kritik från flera håll och de uppfattades bl. a. vara oklara och diskriminerande. Fåmansföretagarna upplevde sig själva som en misstänkliggjord grupp i samhället då de ansåg sig vara utpekade som potentiella skattesmitare och därför också förföljda av skattemyndigheterna.¹¹ Med anledning av dessa synpunkter tillsattes en kommitté 1980 som fick i uppdrag att se över reglerna från 1976 års lagstiftning, men resultatet som presenterades i betänkandet SOU 1989:2, innehöll inga nämnvärda förändringar av materiell karaktär varför stoppreglerna kvarstod även vid skattereformen 1990/91.¹²

⁵ Tjernberg, (1999), s. 19

⁶ SOU 1975:54 s. 9.

⁷ Se inledningarna i SOU 1975:54 och prop. 1975/76:79.

⁸ RSV Handledning (2000), s. 1202

⁹ Tjernberg (1999), s. 17

¹⁰ Tjernberg (1999), s. 17

¹¹ Tjernberg (1992), s. 11, Sandström & Svensson (2000) s. 13.

¹² Tjernberg (1999), s. 17f

Med införandet av skattereformen reducerades inkomstlagen till näringsverksamhet, tjänst och kapital. Eftersom beskattning i kapital, med en skattesats på 30 %, kom att understiga tjänstebeskattnad inkomst ansåg lagstiftaren det vara nödvändigt att införa ett nytt regelverk som förhindrade att aktivt verksamma fåmansföretagare, genom utdelning eller reaförsäljning, omvandlade upparbetade arbetsinkomster till lägre kapitalbeskattade medel. Bestämmelserna som infördes i lagrummet: SIL 3§ 12 mom. har i den skatterättsliga debatten kommit att kallas för ”3:12-reglerna”. Även idag då motsvarande regler numer finns i Inkomstskattelagen fortsätter det myntade uttrycket att leva kvar i den skatterättsliga debatten.

Under senare delen på 90-talet kom det politiska intresset för småföretagandet att stå alltmer i fokus då man ansåg att denna kategori av företagande spelade en viktig roll för hela landets samhällsekonomiska klimat. De kritiska rösterna mot fåmansreglerna fick nytt gehör och regeringen tillsatte 1997 ånyo en utredning som skulle se över stoppreglerna.¹³ Den s.k. Stoppregelutredningen lämnade året därpå sitt betänkande i SOU 1998:116 och den förordade att merparten av bestämmelserna kunde undanröjas då de allmänna skatterättsliga reglerna om förmåner och utdelning, istället är tillämpliga. Förändringen började att tillämpas från och med beskattningsåret 2000.¹⁴ Slopandet av de flesta av stoppreglerna har i stort mottagits positivt av politiker, företagsföreträdare och massmedia.¹⁵

Samma år som Riksdagen beslöt av ta bort flertalet av stoppreglerna, d.v.s. 1999, tillsattes ännu en utredning som skulle utreda möjligheterna för att förändra och förenkla 3:12-reglerna.¹⁶ Betänkandet förväntades först vara klart i slutet på 2001 men detta kommer med all säkerhet att flyttas på framtiden med tanke på att utredningen dels genomgått ett ordförandebyte och dessutom blivit framskjuten (såsom allt övrigt lagstiftningsarbete) p.g.a. Sveriges engagemang med EU's ordförandeskap. Ett rimligt antagande är att nya regler tidigast kan börja gälla fr.o.m. 2005.

¹³ Dir. 1997:70

¹⁴ För en närmare inblick i vilka skatterättsliga regler för fåmansföretagare som förändrats hänvisas till prop. 1999/2000:15.

¹⁵ Tjernberg, SN 4/00 s. 179-86, Tjernberg har emellertid i denna debattartikel riktat viss kritik mot att de allmänna reglerna för inkomstskattelagen tjänst och kapital, som numer ersätter de tidigare stoppreglerna, inte självklart förhindrar att delägare anskaffar egendom till företaget som inte är behövlig i verksamheten. Slopandet av stoppreglerna har i detta avseende, menar Tjernberg, dels i viss mån skapat ökade möjligheter för förslagna fåmansföretagare och dels givit upphov till ett osäkrare rättsläge som gör det svårt att helt förutsäga skattemyndigheternas tolkningar. För den som är intresserad av att få en mer detaljerad redogörelse av frågeställningen hänvisas således till artikeln.

¹⁶ Dir 1999:72

1.3 Problemdiskussion

Skattereglerna för fåmansbolag har som ovan beskrivits utsatts för en hel del kritik och lagstiftaren har nu återigen tillsatt en utredning- denna gång för att se över 3:12-reglerna som avser beskattningen av reavinster i fåmansföretag. Kritiken har hittills mest vad gäller 3:12-reglerna bestått i att regelverket är komplext och svårtillgängligt men även av alltför bestraffande karaktär. Lagstiftaren har i och med införandet av Inkomstskattelagen tagit ett steg mot att försöka förenkla lagtexten och även dess övergripande struktur. Detta är ett lovvärt initiativ men så länge lagens materiella innehåll är oförändrat kommer en ren textuell förenkling av ett i sig komplicerat system förmodligen bara skingra en liten del av de frågetecken och den kritik som finns rörande regelverket. Det återstår således att se vad som framöver kommer att presenteras av den nu sittande 3:12-utredningen.

Kritikerna har nyligen fått nytt bränsstoff till debatten genom upptäckten av att 3:12-reglerna i kombination med uppskovsmöjligheten från andelsbytesbestämmelserna kan resultera i en ekonomisk katastrof för en f.d. fåmansdelägare som säljer tillbytta andelar med stor förlust. När jag påbörjade examensarbetet under april/maj 2000 var detta problem i princip ännu inte uppmärksammat men senare har fenomenet belysts av olika aktörer, bl.a. Dagens industri som under våren 2001 underblåst debatten genom att med enkla räkneexempel åskådliggöra hur en f.d. IT-entreprenör kan tvingas att gå i personlig konkurs. ”Pomperipossa slår till mot IT-folket”, ”miljonaffärer blir förluster på grund av skatteregel”, ”Pomperipossa lever entreprenörerna dör” är exempel på artikelrubriker som förmodligen skapat viss oro i IT-leden under den denna tid.¹⁷ Dagens industri har hävdad att regeringen måste ingripa snabbt och retroaktivt för att eliminera problemet och tidningen menar att om ingenting görs finns det risk för en hämmad tillväxt i tillväxtbolag eftersom att ägare kommer att dra sig för att medverka i strukturaffärer.

Anledningen till att den besynnerliga skattesituationen kan uppstå beror på följande. De speciella fåmansskattereglerna för reavinster anger att, i princip, skall halva reavinsten beskattas i inkomstslaget tjänst och halva i kapital. Om man säljer sina aktier till ett företag som betalar med egna aktier istället för pengar kan man begära uppskov med betalningen av skatten till den tidpunkt då man i sin tur säljer de aktier man fått i utbyte. Om de tillbytta aktierna kraftigt sjunker i värde, vilket varit fallet för IT-sektorn, uppkommer en stor reaförlust om man skulle sälja dem. Problemet som då uppstår är att de uppskovsbelopp som skall upp till beskattning kan bara kvittas mot den uppskjutna vinsten i kapital. Halva den framskjutna skatteskulden i inkomstslaget tjänst måste tas upp till beskattning- och kan alltså ej användas till kvittning- oavsett hur stor förlusten är. I ett fall där en IT-entreprenör säljer sina aktier och får en reavinst på 5.000.000 och där han

¹⁷ Ahlqvist, Di 2001-02-20, samt ledaren i Di samma datum.

som betalning får aktier i det köpande bolaget som senare säljs till 95% förlust måste ungefär 1 miljon erläggas i skatt. Dessa pengar har han oftast inte eftersom att han aldrig haft några reella pengar utan endast aktier, som under ett kort tag var värda mycket men nu blivit värdelösa. Finns inte pengarna återstår personlig konkurs.

Under senare delen av 1999 och under våren 2000 upplevde börsen, och framförallt IT-branschen, som bekant en kort men intensiv blomstring med ständigt stigande kurser. Under denna period gjordes också ett stort antal förvärv där framförallt marknadsnoterade IT-bolag dammsög marknaden på uppköpsbolag för att på så vis växa fort. Betalningen gjordes nästan uteslutande med egna högt värderade aktier och flertalet av de bolag som köptes var fåmansbolag. Det var inte ovanligt att delägarna i de kunskapsintensiva fåmansbolagen förpliktigades att för en viss angiven tid arbeta kvar i bolaget liksom inte avyttra de tillbytta aktierna förrän vid ett visst datum.

Idag har flera av de bolag som under den IT-drivna börsuppgången förvärvade flera fåmansbolag, aktiekurser som närmast är uttraderade och fortlevnaden är i många fall högst osäker. För de f.d. fåmansbolagsägare som bytt sina aktier med dessa bolag kan beskattningssituationen minst sagt te sig prekär. Antingen har man inte fått avyttra sina aktier ännu eller så vågar man inte, för att vid en försäljning till dessa låga nivåer har man helt enkelt inte råd att betala skatten.

Är det anständigt att ett lands skattesystem kan få sådana effekter? Eller bör man införa en kvittningsrätt för även de uppskovsbelopp som skall tas upp i tjänst? Ligger inte en del av problemet på delägarna själva som möjligen borde ha planerat sin skattesituation bättre? Hur stor vikt lade egentligen den säljande entreprenören på att få belyst sin personliga skattesituation? Hur mycket kände han själv till och vad ansåg han om skattereglerna? Vilka risker, om några, ansåg han sig ta när han accepterade andelsbyten med aktier som var förhållandevis högt värderade? Vilka villkor accepterade han gentemot köparen gällande s.k. lock-up-villkor som reglerar avyttringstidpunkt för tillbytta aktier respektive framtida bindande anställningstid?

Mina frågor kring ämnet var många och jag ansåg att bästa sätt att få svar var att genomföra en egen studie med intervjuer av delägare som själva sålt sina bolag under börsens IT-uppgång. Tidpunkten för en empirisk studie bedömde jag inte kunde vara bättre eftersom att det borde finnas ett relativt stort studieunderlag att tillgå med tanke på alla de företagsköp som nyligen ägt rum. Detta arbete söker således, med utgångspunkt ifrån ett antal försäljningar under 1999 och 2000, belysa svenska delägars kunskaper och förhållningssätt om och gentemot fåmansskattereglerna. Med utgångspunkt ifrån studieresultaten förs avslutningsvis en diskussion om den uppkomna kvittningsproblematiken, övriga 3:12-regler och om börsuppgången och dess eventuella inverkan på säljande delägare.

1.4 Målgrupp

Målgruppen för denna uppsats är huvudsakligen fåmansbolagsägare som själva har sålt eller möjligen funderar över att sälja sina andelar i ett bolag. Arbetet riktar sig även till de organisationer och sammanslutningar som bistår och företräder mindre företag. Därutöver vänder sig även arbetet till dem som inte är helt insatta i skatterätten, men likväl kan ha ett intresse i ämnet, såsom exempelvis strateger och verksamhetsutvecklare som är involverade i diskussioner kring förvärv av mindre tillväxtbolag. Avslutningsvis kan det även finnas ett intresse från lagstiftarens och RSV's sida.

Anledningen till att uppsatsen riktar sig till en publik som i förhållande till många andra juristarbetens målgrupper är något bredare, beror på det intresse som visats för ämnet under studiens genomförande. Intervjuobjekten, som är f.d. delägare, har i det närmaste unisont uttalat ett intresse för de behandlade frågorna och därför har också arbetet presenterats och utformats på ett mer lättförståeligt sätt.¹⁸ Tanken har således varit att även den icke-skatterättsinsatta läsaren skall förstå och framförallt kunna använda dokumentet som vägledning för egna funderingar.

1.5 Syfte

Syftet med arbetet är att genom en kvalitativ fallstudie med fåmansdelägare som sålt sina bolag under börsuppgången 1999-2000, kartlägga uppfattning och kunskap om fåmansskatteregler, uppskov och kvittningsproblematik. Arbetet ämnar vidare även redogöra för delägares syn på andelsbyten, i förhållande till kontantbud, och de eventuella risker som de möjligen sett i en sådan försäljning. Min målsättning är avslutningsvis att utifrån mina iakttagelser och med fokus på kvittningsproblematiken diskutera kring huruvida några lagregler borde ändras, vilket vissa röster förespråkar.

Med tanke på att uppsatsen till stor del riktar sig till fåmansföretagare är avsikten att framställningen skall vara grundlig och lättförståelig, vilket exempelvis ytrar sig i en ganska detaljerad och praktiskt orienterad empiri.

¹⁸ Det bör dock i sammanhanget påpekas att det redan finns viss litteratur på området som är både pedagogiskt orienterad och innehållande flertalet illustrativa räkneexempel. Denna spänner emellertid även över områden inom fåmansskatterätten som faller utanför detta arbete och den är vidare inte utformad mot bakgrund av en studie och med kvittningsproblematiken i fokus. Intresserade läsare kan dock få en utomordentlig bild av skatterätten genom att läsa dessa verk varför jag givetvis hänvisar till dem: Sandström & Svensson, Utdelning & Reavinst och övriga speciella regler för fåmansföretag (2000), Tjernberg, Beskattning av fåmansföretag (1999) och Båvall, Fåmansföretag (1995). Samtliga böcker har använts i detta arbete och fullständiga uppgifter om verken återfinns i källförteckningen.

1.6 Disposition

Uppsatsen inleds med ett kapitel där läsaren sätts in i bakgrunden till arbetet, problemställningarna som uppsatsen behandlar, syftet m.m.. Därefter följer ett metodkapitel som ger bilden av hur uppsatsarbetet strukturerats och hur studien genomförts.

För att få en god förståelse för regelverket samt för de frågeställningar uppsatsen fokuserar på ger jag en tämligen omfattande bakgrund där jag bl.a. belyser innebörden av fåmansskattereglerna, hur skatt beräknas på en reavinst (3:12-reglerna) samt hur andelsbytesbestämmelserna, som reglerar uppskovsmöjligheter, tillämpas. Dessa bakgrundsfakta återfinns i kapitel tre, fyra och fem.

Kapitel sex redogör för kvittningsproblemen och här ges enkla räkneexempel som illustrerar hur problemet kan uppstå när 3:12-reglerna används i kombination med andelsbytesbestämmelserna.

Uppsatsens kärna, d.v.s. studien och diskussionen som baseras på denna, återfinns i de två avslutande kapitlen, åtta och nio.

Till arbetet hör även en bilaga som innehåller fyra dokument. I det första ges en checklista med ett antal frågor som en delägare kan ställa sig för att fastställa huruvida 3:12-reglerna är tillämpliga på en andelsavyttring eller ej. I det andra finns ett räkneexempel som ingående åskådliggör hur reavinstberäkning utförs och i det tredje ges en närmare presentation av de delägare som medverkat i studien. Avslutningsvis återfinns även intervjumallen som ett dokument i bilagan.

Som ovan redogjorts riktar sig detta arbete framförallt till en publikkategori som inte är insatt i skatterätten och detta har följaktligen också avspeglats i upplägget och dispositionen. Arbetet är därför, åtminstone vad gäller den deskriptiva delen, presenterat på ett utförligt och grundligt vis med ett flertal exempel som förhoppningsvis skall förenkla förståelsen för ämnet.

1.7 Några definitioner

Kvittningsproblematiken och Kvittningsfällan

Benämningar som i arbetet växlande använts för att hänvisa till det skatterättsliga problem som kan uppstå för en delägare som efter ett andelsbyte till hög kurs senare säljer de tillbytta aktierna till stor förlust och p.g.a. av rådande skatteregler

då måste erlägga hög skatt trots att han ej har några vinster kvar att betala denna skattskuld med.

Fåmansbolagsägare och fåmansägare

Definitioner som om vartannat använts för att referera till delägare som är verksamma i betydande omfattning i fåmansbolag.

3:12-regler

Som redan nämnts i problemdiskussionen kallades tidigare de regler inom fåmansskattebestämmelserna som reglerade reavinster och utdelningar för 3:12-regler och namnet kommer från det lagrum där regelverket fanns placerat innan nuvarande lydelse i 57 kap i Inkomstskattelagen, nämligen i SIL 3:12. Begreppet lever fortfarande kvar och jag har valt att använda det i detta arbete, primärt med tanke på att jag är van vid det och att det fortfarande gällde då jag påbörjade arbetet med uppsatsen.

1.8 Klarläggande angående val av genusform

Jag har genomgående i arbetet använt mig av ”han” och ”honom” som pronomina när jag talat om någon delägare, fiktiv såsom verklig i studien, men det skulle givetvis likväl kunna vara ”hon” och ”henne”.

2 Metod

Avsikten med detta kapitel är att redogöra för de metoder som ligger bakom utformandet och författandet av arbetet. Här beskrivs det tillvägagångssätt som använts vid litteratursökningen samt hur jag gått till väga vid insamlandet av empirin. Med detta kapitel avser jag även tydliggöra den kritik som kan riktas åt det insamlade materialet. Kapitlet är i sin övergripande struktur konstruerat utefter Wiedersheim-Paul & Erikssons resonemang kring handgripligt och övergripligt angreppssätt.¹⁹

2.1 Övergripande angreppssätt

Som ovan framgått har fåmansreglerna utstått en hel del kritik och det har bl.a. hävdats att de är för svårtillgängliga för dem som de riktas åt, nämligen fåmansbolagsägarna. Vidare har kritiker även hävdats att regelverket är orättvist och nu nyligen har detta återigen påtalats genom kvittningsproblematiken som kan få stora personliga konsekvenser. Uppsatsens ämnesval har således upplevts som mycket intressant och stimulerande då det givit mig en möjlighet att, i IT-börsuppgångens kölvatten, genom en studie bilda mig en egen uppfattning om hur fåmansdelägare själva har sett på skattereglerna och vilken kunskap de besuttit när de sålt sina bolag. Arbetet har, speciellt vad gäller kvittningsproblematiken, m.a.o. givit mig en möjlighet att sätta mig in i ett område som för närvarande borde tilldra sig uppmärksamhet från flera betydande aktörer såsom lagstiftaren, RSV, förvärvande företag och inte minst fåmansdelägare.

¹⁹ För att beskriva angreppssättet i detta arbete har jag valt att utgå ifrån Wiedersheim-Paul och Erikssons modell som redogör för hur uppsatsens problemområde bör undersökas. Det övergripande angreppssättet anger olika "sätt att se" på data vilket skiljer sig från det 'handgripliga angreppssättet' vilket avser "sätt att skaffa data". Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 51.

2.1.1 Referensram²⁰

Kunskapsmässigt har författaren en bakgrund som utöver juridikstudier även innehåller språkstudier, beteendevetenskap och en civ.ek-ekonomiexamen. Denna blandade bakgrund av olika discipliner har i viss mån färgat uppsatsval och angreppssätt. Vanligen är datainsamlingen och bearbetningen av data i en traditionell juridisk uppsats fokuserad till skriftliga rättskällor och tolkning av dessa. Jag ville i mitt uppsatsval snarare behandla en skatterättslig frågeställning där jag kunde lägga tonvikten på en egen empirisk studie och på så vis själv samla in och tolka primärdata. Detta angreppssätt är mer vanligt förekommande inom icke-juridiska discipliner och således tror jag att mitt val påverkats av tidigare studier utanför den juridiska fakulteten. Jag vill inte påstå att uppsatsen är direkt tvärvetenskaplig men det är nog mer korrekt att betrakta den som ett arbete som har inslag av rättssociologisk karaktär.

Under arbetets gång har jag genom både litteraturstudier och personliga samtalsintervjuer insamlat och bearbetat information. Detta har tillsammans med egna erfarenheter och det åsiktsutbyte som löpande skett med intervjupersoner och även bekanta inneburit att jag allteftersom vidgat mina referensramar. Wiedersheim-Paul & Eriksson beskriver detta som en naturlig process vilket i detta fall fått till följd att min referensram präglade både arbetets innehåll och tillvägagångssätt vid framställandet.²¹

2.1.2 Perspektiv

Med perspektiv avses från vems synvinkel man väljer att se problemet. ”Perspektivet bestämmer inte bara vad man ser och inte ser, utan också hur man ser det.”²²

Fåmansskattereglerna är som redan nämnts ett område som olika aktörer har olika uppfattning om, dels vad gäller utformning och innehåll. I mitt arbete har jag, som redan framförts, valt att betrakta ämnet primärt utifrån fåmansdelägarnas perspektiv. Detta innebär förvisso inte att jag bara kan se till deras behov och intressen utan jag kommer även, framförallt i det avslutande diskussionskapitlet,

²⁰ Utgångspunkten för det övergripande angreppssättet är, vilket sagts ovan, hämtade från Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 51 och jag har delat in detta underkapitel i områdena: referensram, perspektiv och teorival. De redogör för att referensramen utgörs av de samlade kunskaper, erfarenheter, normer, fördomar, värderingar m.m. som man själv erhållit under hela sitt liv. Val av perspektiv, teori och undersökningsobjekt påverkas också av dessa referensramar. Oavsett hur man väljer att angripa ett ämne kommer m.a.o. insamlad data, bestående av exempelvis intervjuer och läst litteratur, oundvikligen att påverkas av vårt sätt att tänka.

²¹ Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 55.

²² Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 52.

att värdera och jämföra de framförda åsikterna mot andra intressenters, såsom lagstiftarens.

2.1.3 Teorival

Jag har i detta arbete primärt arbetat med svensk litteratur eftersom det skatterättsliga ämnet av förklarliga skäl är starkt förknippat med Sverige och det ligger inte inom ramen för uppsatsen att jämföra med andra länders liknande lagstiftning och frågeställningar. Utöver litteratur, som varit av både läroboks- och fackkaraktär, har även- som brukligt är- förarbeten, praxis, uttalanden, rekommendationer, tidskrifter och tidningar använts. Utländsk litteratur har i viss mån förekommit, men bara avseende metodkapitlet.

2.2 Handgripligt angreppssätt / datainsamling

Wiedersheim-Paul & Eriksson avser med handgripligt angreppssätt helt enkelt ”sätt att samla in data”.²³ Det finns två olika kategorier av data som kan insamlas för en studie, den ena utgörs av sekundärdata och den andra av primärdata. Sekundära data består av material som redan är insamlat i form av litterära produktioner och tidskriftsartiklar, d.v.s. uppgifter som redan insamlats av andra personer.²⁴ Primärdata representerar den form av information och fakta som författaren själv inhämtar genom observationer, intervjuer och/eller experiment.²⁵

Jag redogör nedan för hur datamaterialet, både det sekundära och det primära, införskaffats. Inledningsvis beskriver jag kortfattat för hur själva arbetsgången med uppsatsen förlöpt.

2.2.1 Arbetsgång

Att jag ville skriva i skatterätt och om fåmansbolagen kom jag i princip redan fram till när jag under 1999 läste specialkurs i företagsbeskattning på Lunds Universitet. Skatterätten är tätt förknippad med ekonomi och affärsmässiga beslut vilket därmed innebar att det fanns ett intresse för ämnet ur båda mina huvudsakliga utbildningsperspektiv. Att jag själv tidigare varit egenföretagare och att jag är bekant med ett antal som är involverade i mindre rörelser bidrog till mitt intresse.

²³ Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 51.

²⁴ Lundahl & Skärvad (1992), s. 241 och Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 55.

²⁵ Lundahl & Skärvad (1992), s. 78.

Idén till ämnesvalet fick jag i april månad 2000 genom Kjell Sandströms nyligen utgiva bok Utdelning och Reavinst²⁶, där han kortfattat beskrev att kvittningsproblematiken skulle kunna bli ett faktum för ett flertal fåmansbolagsägare om de senare skulle avyttra sina tillbytta aktier till stor förlust. Efter att ha ägnat de inledande arbetsdagarna till research kom jag underfund med att vid den tidpunkten verkade problemet vara dåligt belyst vilket gjorde ämnesvalet än mer intressant och möjligen även av visst nyhetsvärde. För övrigt hade jag, efter en månads konstant nedgång på IT-aktiemarknaden, en föraning om att mitt ämnesval möjligen skulle bli alltmer intressant med tiden, vilket också blivit fallet i och med att de vikande kurserna överlag fortsatte nedåt ett bra tag till efter april 2000.

Ämnet började bearbetas genom en litteraturstudie utifrån vilken jag fick en god förståelse för 3:12-reglerna och andelsbytesbestämmelserna. Vidare fick jag en bra inblick i hur kvittningsproblemet, som är ett resultat av samspelet mellan reavinst- och uppskovsregler, kan uppstå och vilka konsekvenser som kan uppkomma för en fåmansbolagsägare som sålt sitt bolag. Genom denna litteraturstudie bildade jag mig en förståelseram vilket får betecknas som att arbetet i denna del är att betrakta såsom deduktivt. Det deduktiva tillvägagångssättet i en studie innebär att man tar ansats i litteraturen på området för att därefter testa dessa befintliga teorier i verkligheten.²⁷ Då min målsättning senare är att dra slutsatser utifrån litteraturen samt den insamlade empirin från fallstudien kan även detta förfarande enligt Wiedersheim-Paul & Eriksson karakteriseras såsom ett kännetecken för det deduktiva tillvägagångssättet.²⁸ Likväl innehåller mitt arbete också inslag av s.k. induktiv prägel vilket beskrivs som en metod som innebär att man börjar med att analysera praktiken, d.v.s. i mitt fall fåmansdelägarnas beteende och förhållningssätt gentemot skatterätten, för att sen bilda mig en egen uppfattning utifrån den undersökning som gjorts.²⁹

Värt att påpeka är att mitt arbete har dragit ut på tiden mer än vad som var avsett inledningsvis. Detta beror främst på två orsaker. För det första hade jag förmånen att få ett stipendium avseende studier i Hong Kong under större delen av sommaren 2000 vilket således innebar att den tid som hade planerats för att avsluta uppsatsarbetet fick skjutas på framtiden. För det andra hade jag redan under våren, innan tillkännagivandet av stipendiumet, undertecknat ett anställningsavtal med början från september 2000. Följden blev därmed att arbetet efter anställningens påbörjande skulle behöva färdigställas under kvällar och helger. Givetvis kom mitt arbete och mitt intresse för detta att formligen konsumera hela min tid och i princip även min fritid. Uppsatsen lades dessvärre åt sidan och mitt samvete blev tyngre med tiden. Under våren 2001 återupptogs arbetet med att göra det sista på examensarbetet och det känns i viss mån tråkigt

²⁶ Sandström (2000), Utdelning och Reavinst- och övriga speciella regler för fåmansföretag.

²⁷ Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 202 f.

²⁸ Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 229.

²⁹ Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 202 f.

att tidsutdräkten inneburit att nyhetsvärdet minskat något med tanke på att delar av uppsatsens ämne, d.v.s. kvittningsproblemet, har dryftats i vissa media under våren 2001. Avslutningsvis bör det dock understrykas att all primärdatainsamling i form av intervjuer (och likaså merparten av sekundärdatan) ägde rum under maj-juni 2000.

2.2.2 Insamling av sekundärdata

Sökning efter litteratur med koppling till det valda ämnet inleddes med efterforskningar i universitetets egen litteraturlösa databas, Lolita. Detta resulterade i en ansevärd mängd träffar avseende 3:12-regler och andelsbytesbestämmelser, men det var, som redan påpekats, endast en bok som belyste kvittningsproblemet. Ett flertal källor upptäcktes senare genom de hänvisningar och referenser till källor som de verk jag funnit, hänvisade till.

Jag ägnade därför stor tid till att eftersöka relevanta artiklar som publicerats i facktidskrift, i dagstidningar och övriga tidskrifter. De databaser som främst nyttjades var Affärsdata och FARs databaser. Vidare har jag försökt att även finna information på Internet och detta medium har framförallt använts när jag lokaliserat och identifierat lämpliga studieobjekt, d.v.s. fåmansbolag som nyligen hade sålts till andra bolag. Till största del användes bitweb's nyhetsarkiv över bl.a. svenska företags pressreleaser.³⁰

Förarbeten, praxis, rekommendationer, meddelanden från myndigheter etc. har givetvis också använts men hur dessa har lokaliserats är överflödigt att nämna då detta får betecknas som självklart och dessutom av mindre intresse för läsaren.

2.2.3 Insamling av primärdata

Information av primärdata är, som ovan redogjorts, information som man själv insamlar genom t ex intervjuer av olika slag eller enkätundersökningar. För att kunna bearbeta mitt problemområde ansåg jag det vara en nödvändighet att insamla primärdata genom formen av intervjuer. Denna kategori av information fanns ej heller, så vitt jag hade kunnat se, tillgänglig i form av sekundärdata, vilket för övrigt är ganska naturligt med tanke på att de delar av ämnesvalet som rörde kvittningsproblematiken avsåg ett ganska nytt och obelyst problem.

Metoden vid insamlandet av primärdata är kvalitativ vilket kan beskrivas som "en metod vars syfte är att söka efter den sorts kvalitet som är typisk för en viss specifik företeelse"³¹ Bogdan & Taylor beskriver väl hur man bör utföra

³⁰ www.bit.se

³¹ Carlsson (1995), s. 29.

kvalitativa studier och min målsättning har varit att följa detta motto: "There are guidelines to be followed, but never rules". The methods serve the researcher; never is the researcher a slave to procedure and technique."³² Jag har med andra ord tagit del av ett antal olika teorier kring kvalitativa metoder och strukturerat mitt arbetssätt kring dessa, men trots detta har jag inte känt mig främmande för att i vissa fall göra mindre avsteg genom att välja "en egen väg". Min undersökningsmetod är präglad av att studera ett fåtal strategiskt utvalda objekt utifrån ett djupare perspektiv vilket också är kännetecknen för den kvalitativa metodiken.³³

Mina insamlade primärdata har jag huvudsakligen sammanfattat och bearbetat enligt den s.k. "grounded-theory-metoden" som beskrivs av Glaser & Strauss.³⁴ Detta arbetssätt innebär att när forskaren står inför en mängd tydliggjord data försöker han systematiskt gruppera och även omgruppera denna tills dess att man erhållit en så fullständig kartläggning av den studerade företeelsen som möjligt. Systematiseringen av data sker genom att använda sig av olika "kvaliteter" på olika nivåer. Enkelt uttryckt betyder detta att man utgår från ett "begrepp", som står för en företeelse i sin helhet. Detta begrepp kan därefter delas in i olika kategorier där varje kategori kan sägas bestå av flera dimensioner. Dimensionerna har i sin tur ett flertal olika "kvalitativa" värden eller kvaliteter som man även kan bryta ned informationen i.³⁵ Metoden syftar således till att strukturera de insamlade uppgifterna efter ett antal övergripande områden som senare i sin tur kan indelas i ytterligare nivåer som är specifika för just detta område. I mitt fall har jag, vid bearbetandet av det insamlade datamaterialet, i största utsträckning utgått från de frågor som jag uppställt i den intervjuguide som tjänade som underlag för intervjuerna. Intervjuguiden var strukturerad kring ett fåtal övergripande frågor som alla i sin tur var nedbrutna i ett antal mindre delfrågor.³⁶

Systematiseringen av det insamlade datamaterialet har bl.a. bestått i att dela in fåmansbolagen i olika kunskapskategorier (se kapitel 7.3). Materialet har även strukturerats efter ett antal andra frågeställningar och fenomen, exempelvis delägarnas syn på riskanalys och lock-up-villkor,. (se kapitel 7.5)

Jag övervägde att utarbeta en metod som även skulle innehålla en kvantitativ ansats genom någon form av enkätundersökning. Emellertid kom jag ganska tidigt till den slutsatsen att det föreföll vara svårt att definiera kvantitativt mätbara variabler för att undersöka fåmansdelägars kunskaper om skatterätten, kvittningsproblematiken, och tillika deras affärsmässiga beteende i samband med försäljningen. Ett ytterligare problem, som hänger ihop med kvantitativa enkäter,

³² Taylor & Bogdan (1975), s. 8.

³³ Holme & Solvang (1997), s. 92.

³⁴ Glaser & Strauss (1967).

³⁵ Eneoth (1987), s.144.

³⁶ Intervjuguiden återfinns som bilaga.

är att det är svårt för undersökaren att få fram information om något som man inte på förhand begärt att respondenten skall svara på. Det vill säga att enkäten sätter ramarna för vad man kan studera och i mitt fall upplevde jag att detta möjligen skulle resultera i att intressant information inte kom till min kännedom. Med min ”kunskap om min befarade okunskap” på området, ansåg jag det således vara fruktlöst att försöka utforma en kvantitativt mätbar enkät som skulle utreda sådant som jag i dagsläget möjligen inte hade en klar bild över. Dessutom ansåg jag att jag förmodligen skulle ha en större svarsfrekvens om jag gjorde intervjuer genom att jag då kunde dels ringa och ”trycka på” men även på så vis säkerställa att jag nådde rätt person.

2.2.4 Urval, upplägg och genomförande av intervjuer

2.2.4.1 Urval

Urvalet av de fåmansbolag och andra respondenter som ingår i studien är i grunden strategiskt men det finns faktiskt även inslag av slumpmässighet. Min målsättning var att komma i kontakt med delägare som sålt sina fåmansbolag under den IT-drivan börsuppgången d.v.s. under 1999 års andra hälft fram t.o.m. sommaren 2000. Jag hade redan via kontakter fått ett fåtal uppslag och ingångar till några fåmansbolag och dessutom till duktiga skattekonstuler. Övriga medverkande i studien var vidare ”inledningsvis” strategiskt utvalda i så motto att de uppfyllde mina uppställda urvalskriterier samt innehöll en variation avseende ålder, storlek och geografisk spridning. Bland dessa bolag som var kvalificerade var det dock senare slumpen som avgjorde vilka jag kontaktade/fick kontakt med. De medverkande studieobjekten lokaliserades främst via Internet, men även genom dagstidningar och genom förslag från människor som jag var i kontakt med.³⁷

Det material som jag insamlade under samtalsintervjuerna blev fullt tillräckligt och jag ansåg ej att det fanns behov av ytterligare intervjuer. Hade jag emellertid uppfattat det som att min information var för knapphändig hade jag valt att försöka intervjua flera aktörer. ”I en kvalitativ undersökning bestämmer man inte som i en kvantitativ studie i förväg hur stort ens urval skall vara.”³⁸

Urvalsprocessen i arbetet var präglad av de resonemang, om kvalitativa undersökningar, som Patton för avseende ”criterion sampling” och ”convenience

³⁷ Den sida som användes på Internet var www.bit.se där det i en bra söktjänst finns möjlighet att söka information om ekonomi- och näringslivsrelaterade frågor. Bland annat finns där i princip allt offentligt material som svenska företag publicerar, såsom pressreleaser, bokslut, notiser etc...

³⁸ Carlsson (1995), s. 31.

sampling”. Criterion sampling innebär att ett urval sker mot bakgrund av ett antal i förväg uppställda kriterier. Convenience sampling är ett namn på en stickprovsundersökningsmetod som enligt Patton troligen är den mest vanligen förekommande. Metodens innebörd är att utredaren gör ett urval utifrån syftet att bespara tid, pengar och ansträngningar.³⁹ I mitt fall kontaktade jag respondenterna allteftersom jag lokaliserat dem och klarlagt att de var intressanta för studien. Jag fortsatte helt enkelt till jag ansåg att jag hade ett tillräckligt datamaterial att arbeta med.

Jag ställde upp ett antal kriterier som intervjuobjekten var tvungna att kunna uppfylla för att bedömas såsom intressanta för studien.

De företag (med tillhörande delägare) som ingår i arbetet valdes utifrån följande urvalskriterier.

- Det undersökta bolaget skulle vara ett svenskt företag som skatterättsligt betraktades som ett fåmansbolag.
- Bolaget skulle ha sålts till ett annat bolag under 1999 eller 2000.
- De(n) intervjuade delägaren/-na skulle vilja medverka i studien och dessutom acceptera att svara på (merparten) av frågorna i intervjuguiden.

Vad gäller de två första kriterierna var syftet att dels avgränsa mig till företag som sålts under IT-börsens glansdagar under 1999-2000 men dessutom säkerställa att alla intervjuobjekt skulle ha kunnat tillämpa andelsbytesbestämmelserna för de fall affären hade skett genom andelsbyte.⁴⁰ Det tredje kriteriet uppställdes enbart för att garantera att intervjuobjektet inte skulle vägra att svara på merparten av frågorna med hänvisning till exempelvis affärshemliga, eller privata skäl, vilket jag befarade kunde vara aktuellt. I efterhand kan jag konstatera att samtliga intervjupersoner ställt upp på att besvara de flesta av mina frågor, dock vanligen efter garanterad anonymitet i undersökningen, d.v.s. att man inte skall kunna knyta något beteende och uttalande till ett specifikt bolag i studien.

Det bör tilläggas att jag verkligen ansträngde mig för att även försöka finna bolag som sålts mot kontant betalning, och alltså inte genom andelsbyte, för att på så vis få en bild av hur dessa delägare resonerat om andelsbyten. Emellertid lyste denna kategori av företagsköp med sin frånvaro och jag fann faktiskt bara ett enda.

De medverkande bolagen i studien är 13 till antalet och de finns mycket kortfattat presenterade i inledningen till kapitel sex. En mer utförlig presentation om de representerade fåmansblagen och kring de affärer som de medverkat i finns i bilagan (C) till detta arbete.

³⁹ Patton (1990), s. 169 ff.

⁴⁰ Andelsbytesbestämmelserna började (genom den s.k. Andelsbyteslagen som sedermera inkorporerades i IL) gälla 1999 och blev således först tillämplig på andelsbyten som gjorts under det året.

2.2.4.2 Bortfall

Under studiens gång var det ett antal företag som jag betraktade som intressanta men som av olika anledningar ej kom att ingå i arbetet. Vanligaste orsaken var att jag inte lyckades få tag i någon intervjuperson. Bl.a. var Bonifazius AB's (fastighetsbolag noterat på dåvarande Göteborgslistan) förvärv av internetföretaget Forum SQL intressant. Ett annat bolag som jag försökte få kontakt med var Syntagma AB (leverantör av säljstödssystem och crm-lösningar), där företagsledningen och ett riskkapitalbolag köpte hela aktieinnehavet av den enda ägaren, som f.ö. också var grundaren. Ett ytterligare bolag som bedömdes som lämpligt var High Performance Systems (Internet- och säkerhetsföretag) som i maj 2000 tecknade ett letter of intent med Drax Holding avseende försäljning. I detta fall ville och kunde delägaren i HPC emellertid ej uttala sig innan affären var definitiv. Därutöver gjordes även fruktlösa försök att få tag på personer inom Springway, vilket var ett malmöbaserat bolag som sålts till Framfab under 1999.

2.2.4.3 Upplägg och genomförande

Jag valde att använda mig av semistandardiserade samtalsintervjuer med relativt låg grad av strukturering för datainsamlingen. Detta medförde att jag kunde anpassa mig efter de situationer som uppkom och ändå få en god jämförbarhet mellan respondenterna. Jag utformade en intervjuguide som användes som grund för intervjun. Denna bestod av ett antal övergripande frågor som utgjorde basen för de diskussioner som fördes under samtalen. Märkte jag att någon fråga blev ofullständigt besvarad anpassade jag mig och försökte ställa följdfrågor och blev diskussionen alltför inriktad åt någon fråga försökte jag försiktigt föra diskussionen mot de övriga. I bilagan återfinns intervjuguiden som, utöver de övergripande frågorna, även innehåller ett flertal underliggande delfrågor. Delfrågorna använde jag för att få mer heltäckande svar i de fall då jag upplevde svaren som något tunna.

Intervjuerna skedde i alla fall telefonledes och respondenterna var delägare som var väl insatta i den löpande verksamheten. Alla hade i princip en ledningsbefattning och deras svar har jag betraktat, vilket också omtalats för intervjupersonerna, såsom representativt för övriga verksamma delägare i det aktuella bolaget.

Under alla intervjuer fördes löpande minnesanteckningar. Jag övervägde att använda mig av bandspelare men valde dock bort detta alternativ då jag funnit tecken på att förekomsten av en bandspelare i vissa fall kunde inverka negativt på en intervju, dels i form av att respondenten kan känna sig obekvämt och dels i

form av rädsla från intervjupersonens sida för att viss företagshemlig information på så vis lagras. Att vara ensam intervjuare och dessutom samtidigt föra minnesanteckningar innebär givetvis att det finns en risk för att viss information inte blir uppmärksammas och dokumenterad. Jag har dock varit väl medveten om denna risk och har därför försökt att vara extra uppmärksam vilket inneburit att jag flera gånger begärt att respondenter skulle upprepa vissa uttalande för att på så vis säkerställa att allt väsentligt blivit noterat. Sammanfattningsvis tror och hoppas jag att mitt arbetssätt inneburit att jag minimerat riskerna för att inhämtad information ej dokumenterats.

2.3 Källkritik

2.3.1 Sekundärdata

Vid granskning av sekundärdata har jag eftersträvat att ha ett kritiskt förhållningssätt eftersom litteraturen i många fall kan innehålla subjektiva vinklingar av författarna. Ibland finns det en svårighet med att utröna vilket som är författarens egna åsikter och vilket som är objektiva korrekta fakta. Emellertid upplever jag att den skatterättsliga litteraturen som använts till detta arbete varit förhållandevis enkel att hantera. Det har, enligt min mening, genomgående framgått ganska klart vilken information som härstammar från andra rättskällor respektive vad som är en författares egen åsikt eller värdering. Oftast har exempelvis förarbeten och praxis objektivt refererats men författaren själv gjort en egen tolkning av hur rättstillämpningen bör vara i en viss situation. Jag har dock varit uppmärksam på att RSV's uttalanden och rekommendationer i flera fall inte överensstämmer med andras tolkningar och när detta varit aktuellt har jag försökt att redogöra för de olika uppfattningarna som funnits. Avslutningsvis bör det också sägas att viss litteratur utgivits av en part som mer eller mindre har en klart uttalad åsikt i en fråga vilket således också vanligen tydligt framgått i materialet. Exempel på sådan sekundärdata är Dagens industri som klart tar ställning och kritiserar nuvarande skatteregler men det finns även något annat fall.

Generellt sett kan sägas att sekundärdatan är i stor utsträckning baserad på material som kommer från ett flertal olika författare. Det faktum att jag har använt mig av flera olika källor, i vilka även omfattande förarbeten ingår, gör att jag anser mig kunna borga för att en rimlig objektivitet har uppnåtts.

2.3.2 Primärdata

Vid intervjuer finns alltid en risk för att intervjuaren omedvetet påverkar respondenten antingen på det sätt frågorna är formulerade eller dels genom sättet

att vara eller dels genom sättet att ställa frågorna. Att denna effekt skulle ha uppstått under genomförandet av mina intervjuer kan jag självfallet inte helt utesluta. Dock vill jag påpeka att jag under studiens gång varit väl medveten om detta fenomen och således har jag konsekvent försökt att vara uppmärksam på mitt eget agerande. Genom att innan intervjuerna dels vara väl inläst på ämnet, men dessutom ha en uppfattning om bolaget som delägaren nyligen sålt- samt det köpande bolaget- tror jag mig ha haft en bred kunskapsbas vilket minskat risken för missuppfattningar och feltolkningar.⁴¹ Vidare genom det faktum att jag begagnade mig av samtalsintervjuer med övergripande temafrågor, vilket ger respondenten utrymme för att behandla de fenomen som han anser vara mest relevanta, ville jag sörja för att även sådan information som möjligen fanns utanför min kunskapsfär härigenom skulle komma till min kännedom. Ett ytterligare led i ambitionen att inte påverka intervjupersonen bestod i att vara noga med att inte ställa ledande eller vinklade följdfrågor.

Vad anbelangar urvalet av fåmansbolag som ingår i fallstudien är jag medveten om att detta möjligtvis kan kritiseras och andra resultat samt andra slutsatser hade kanske framkommit om andra bolag ingått och urvalskriterierna varit annorlunda utformade. Jag har dock uppfattat det som att de utvalda bolagen väl representerar den kunskap som fanns i de svenska fåmansbolag som såldes under den aktuella perioden 1999-2000. Den geografiska spridningen är stor och det finns tillika en bra bredd vad gäller både ålder och storlek. Vissa bolag är väldigt unga medan några är betydligt äldre och detsamma kan sägas om de enskilda delägarna som har olika lång erfarenhet beträffande egenföretagande.

En vanlig kritik mot den kvalitativa undersökningsmetoden är att man inte skulle kunna generalisera till en större population, vilket i detta fall skulle utgöras av övriga fåmansbolag som såldes under ungefär samma tidsperiod. Kritiken grundar sig i det faktum att man i kvalitativa studier endast undersöker ett mindre antal objekt. Jarlbro (i Carlsson 1995) menar dock att denna kritik är obefogad. Om man genomför ett medvetet strategiskt urval är det möjligt att generalisera dessa resultat till att även gälla i större populationer. Med stöd av Jarlbros teori hoppas jag att den bild jag erhåller genom intervjuerna i hög grad kommer att vara representativ för även andra fåmansbolag som sålts under den aktuella perioden. Jag är dock medveten om att en kvalitativ metod som baseras på ett mindre antal observationer av naturliga skäl inte täcker ett lika stort urval som gäller vid en kvantitativ studie varför jag ej kommer att kunna tala om några absoluta konklusioner. Jag kommer därför istället att tala om tendenser som jag deducerat utifrån mina kvalitativt studerade objekt.⁴²

⁴¹ Innan varje intervju försökte jag göra en mindre kartläggning av det aktuella fåmansbolaget samt av det köpande bolaget genom att leta efter uppgifter på relevanta internetsidor.

⁴² Carlsson (1995), s. 29.

Jag är medveten om att det för en läsare är mycket svårt att källkritiskt granska de uppgifter som är insamlade genom intervjuerna eftersom jag p.g.a. sekretessöverenskommelse förbundit mig att inte redovisa materialet på ett sådant sätt att man kan knyta ett visst uttalande eller beteende till ett visst företag/delägare. Detta var dock ett upplägg som jag var tvungen acceptera och hade så inte gjorts skulle det insamlade datamaterialet ha blivit mycket tunnare och därmed tillfört mycket mindre till studien.

2.3.3 Validitet, reliabilitet

Validiteten i en undersökning betecknar hur väl man mäter det man avser att mäta i sin undersökning. En mer precis definition är att säga att validitet är frånvaron av systematiska mätfel.⁴³ Frågan är alltså om jag, vid insamlande av både sekundär- och primärdata, egentligen mätt det jag vill studera. Eller annorlunda uttryckt: mäter de källor jag använt mig av verkligen det de utger sig för att mäta?

Med termen reliabilitet avses graden av tillförlitlighet eller pålitlighet. Vidare är reliabiliteten tillika ett mått på om informationen har relevans för den aktuella frågeställningen.⁴⁴ För att en undersökning skall få en hög validitet krävs hög reliabilitet.⁴⁵

Vad gäller de frågeställningar som jag försökt kartlägga i min fallstudie har själva utformningen av intervjuguiden varit av central betydelse och jag har formulerat denna genom att först själv ställa mig dessa frågor, men senare även till två goda vänner. Då jag, som ovan redan nämnts, genomförde intervjuerna i form av samtal eller diskussioner hade jag endast ett antal temafrågor som gav respondenterna stort utrymme för att själva ge sin bild av fenomenet. I och med att jag kunde förtydliga eventuella oklarheter under samtalets gång ansåg jag mig kunna borga för att frågorna ej skulle missförstås. Jag har med andra ord inledningsvis testat mätinstrument mot mitt eget förnuft, (och dessutom mot två icke-skatterättskunniga) vilket är ett av tre sätt att pröva en undersökningens validitet enligt Eneroth.⁴⁶ Genom att pröva intervjuguidens frågor på detta vis anser jag också, i likhet med Eneroth, att jag härigenom sört för en god reliabilitet.

Det finns flera olika källkritiska teorier som kan användas för att bedöma huruvida de begagnade källorna i en studie uppfyller kraven på validitet och reliabilitet. Enligt Wiedersheim-Paul och Eriksson kan källkritiken delas in i tre grupper, nämligen samtidskrav, tendenskritik och beroendekritik.⁴⁷ Samtidskraven avser att de använda källorna skall ha tidsmässig aktualitet och relevans. Tendenskritik

⁴³ Rosengren & Arvidson (1992) och Holme & Solvang (1997), s. 163.

⁴⁴ Rosengren & Arvidson (1992), s. 72.

⁴⁵ Eneroth (1987), s. 24 och Holme & Solvang (1997), s. 167 f.

⁴⁶ Eneroth (1987), s. 20 f.

⁴⁷ Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 82 f.

innebär att man försöker utröna vilka egna intressen olika källor/uppgiftslämnare har i den aktuella frågan. Beroendekritik innebär att man undersöker om källorna är beroende av varandra vilket exempelvis enligt Wiedersheim-Paul och Eriksson kan bestå i att två intervjuade personer återger uppgifter som de hämtat från samma källa. Jag har bl.a. beaktat denna "källkritiksmall" i mitt arbete för att försöka tillförsäkra att undersökningen får en hög grad av validitet respektive reliabilitet.

2.3.4 Övrig kritik

Som redan nämnts ovan har färdigställandet av arbetet dragit ut på tiden och min bevakning av ämnet och intilliggande frågor har dessvärre inte varit lika intensiv under den tid då jag också förvärvsarbetat. Det finns således en risk för att det kan ha förekommit intressanta utspel, debattinlägg och skrifter som gått mig obemärkt förbi. Vidare har den förlängda tidsutdräkten inneburit att nyhetsvärdet till viss del minskat med tanke på att IT-bubblan de facto har spruckit och att kvittningsproblematiken nu har blivit omtalad i media. Om arbetet hade blivit klart under hösten 2000 hade förmodligen färre hunnit med att fundera över dessa frågor. Icke desto mindre har arbetet kvar ett värde i att ingen, så vitt jag vet, gjort en lika grundlig studie över hur fåmansdelägare hanterat de skatterättsliga frågorna när de sålde sina bolag under börsuppgången 1999-2000.

Avslutningsvis skall det nämnas att jag inte bevakat underrättspraxis utan fokuserat mig till Regeringsrätten. Det hade förmodligen varit värdefullt och intressant att även undersöka ifall det förekommit några för detta arbete relevanta avgöranden. Jag vill därför på intet sätt och kan inte heller göra något anspråk på att vara heltäckande vad gäller utvecklingen i landets underrätter med anledning av tolkning av fåmansskattereglerna.

3 ”3:12-reglerna”- när och för vem gäller dem?

I kapitlet ges en redogörelse för när och för vem reavinstreglerna för fåmansföretag aktualiseras. Kapitlet är strukturerat på så vis att det, likt en checklista, går igenom ett antal övergripande frågeställningar som en delägare skulle kunna fråga sig själv för att klarlägga huruvida han omfattas av det speciella regelverket eller ej. Inledningsvis beskrivs de skatterättsliga definitionerna avseende vilka bolag som omfattas av reglerna och därefter redogörs för huruvida en delägare egentligen berörs eller ej. Kapitlet finns sammanfattat i form av en enkel checklista i bilagan.

3.1 Inledning

Som redan nämnts finns reglerna om utdelning från fåmansföretag och tillika försäljning av sådana bolag samlade i en särreglering som numer återfinns i IL 57 kap. Tidigare fanns dessa regler placerade i Lagen om statlig inkomstskatt (1947:576), 3§ 12 momentet, och det är som bekant också detta lagrum som givit upphov till det inarbetade begreppet ”3:12-reglerna”.

Det grundläggande syftet bakom specialreglerna är alltså att motverka att fåmansföretagare tar ut sina arbetsinkomster i form av lågbeskattad utdelning eller som reavinst i samband med försäljning av aktierna. Delägare som är aktiva i det egna företaget kan ju vanligtvis välja mellan att ta ut inkomster från företaget i form av lön, utdelning eller reavinst. Utgångspunkten för dessa bestämmelser är att en arbetande delägare skall beskattas för sina arbetsinkomster på samma sätt som en löntagare utan ägarintresse.⁴⁸ Systematiken i regelkomplexet består i att en viss på förhand fastställd del av utdelningar och realisationsvinster på avyttrade aktier skall beskattas som särskild intäktspost i inkomstslaget tjänst, och alltså ej som kapital vilket annars följer av allmänna regler.

Bestämmelserna är schablonmässigt konstruerade och lagstiftaren har härigenom försökt att fastställa en nivå som skall motsvara normal kapitalavkastning inklusive risksättning.⁴⁹ Den del av en utdelning, eller en reavinst, som överstiger detta

⁴⁸ RSV Handledning (2000), s. 1238

⁴⁹ I förarbetena, prop. 1993/94:234 s. 76f, framgår att det givetvis skulle vara svårt för en aktiv delägare att själv uppskatta vad som skulle hänföras till normal arbetsinkomst respektive normal kapitalavkastning. Den naturliga utgångspunkten för lagstiftningen borde därför

schablonartade belopp beskattas således i inkomstslaget tjänst. I fall med utdelning betraktas för bolagets del likväl hela beloppet som utdelning vilket innebär att inget avdrag medges. Då kostnaden för bolagsskatten är något högre än för arbetsgivaravgiften blir den totala skattebelastning därför något större. Vidare berättigar en s.k. "3:12-tjänsteinkomst" ej till socialförsäkringsförmåner och rätten till grund- och schablonavdrag vid inkomsttaxeringen är borttagen. Sammantaget ger detta att, jämfört med att bli tjänstebeskattad för utdelning eller reavinst enligt 3:12-reglerna är det således något fördelaktigare att göra ett "vanligt" löneuttag.⁵⁰

Om inte särregleringen hade funnits visar ett enkelt räkneexempel vilka ekonomiska fördelar som uppnåts för delägaren om han valt utdelning framför ett lönealternativ.

Antag att ett företag har 100.000 i vinst. Om delägaren väljer att ta ut så mycket som möjligt i lön gäller följande. Sociala arbetsgivaravgifter uppgår till 33 procent vilket innebär 25.000 och bruttolönen blir följaktligen 75.000. Den högsta marginalskatten inräknat de allmänna egenavgifterna (pensionsavgift och sjukförsäkringsavgift) uppgår till 56 procent vid en kommunalskatt på 31 procent. Skatt och egenavgifter uppgår därmed till 42.000 och nettolönen blir 33.000. Utav de ursprungliga 100.000 gick således 67.000 bort i skatter och avgifter.⁵¹

Om bolagsmannen istället valt att ta ut så mycket som möjligt i form av utdelning går 28 procent, d.v.s. 28.000, först bort i bolagsskatt och kvarvarande utdelningsbart belopp är 72.000. Om detta belopp delas ut till delägaren beskattas han i inkomstslaget kapital med 30 procent vilket är 21.600 och kvarvarande nettobehållning blir 50.400. Av de ursprungliga 100.000 har 49.600 försvunnit i skatt och utdelningsalternativet ger följaktligen 17.400 mer än om bolagsmannen valt lönealternativet. Det bör i sammanhanget tilläggas att lönealternativet genererar vissa framtida förmåner för löntagaren i form av pensioner och eventuell sjukpenning.

3.2 Särskild definition av fåmansbolag

För att de särskilda fåmansbolagsreglerna skall vara tillämpliga förutsätts att den skatterättsliga definitionen av fåmansföretag är uppfylld. Det finns två olika definitioner som används för att fastställa om ett bolag är ett fåmansbolag enligt

vara att fastställa vad som är att betrakta som normal lön, vilket emellertid är en omöjlighet då detta beror på faktorer som t. ex. arbetstid, kvalifikationsnivå, individuell kompetens etc. Båvall (1995) redogör även för detta i sin bok, s. 115f.

⁵⁰ Tjernberg (1999), s. 52.

⁵¹ Exemplet utgår ifrån att delägaren har en årlig lön som överstiger 398.500. (31 % kommunalskatt, 25 % statlig skatt. Detta exempel är hämtat från Sandström & Svensson (2000) s. 21.

skatterätten och de går under namnen: huvuddefinitionen och den subsidiära definitionen (även kallad filialregeln). Utöver dessa definitioner finns det ytterligare ett s.k. utvidgat fåmansföretagsbegrepp som skall användas vid bedömningen av huruvida de speciella fåmansskattereglerna för utdelning och reavinst skall tillämpas. Det utvidgade fåmansföretagsbegreppet är, som namnet antyder, en utvidgning av grunddefinitionerna vilket konkret innebär att lagstiftaren genom denna definition, utökar den krets av bolag som faller under speciallagstiftning.

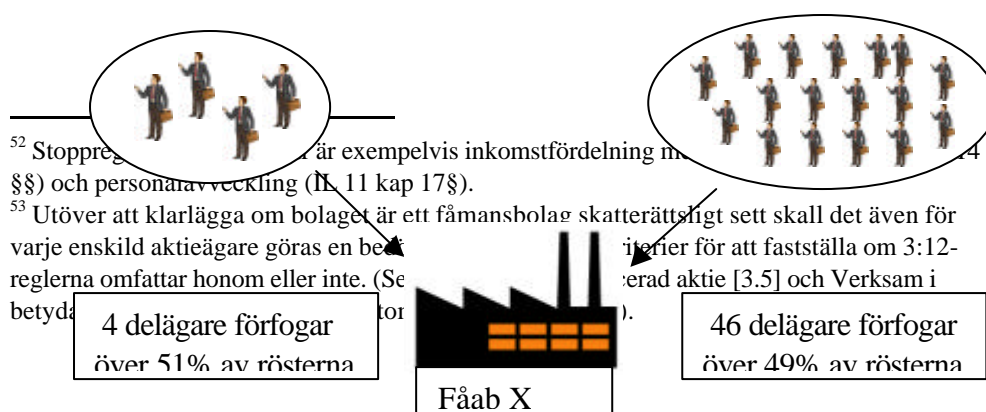
Möjligt kan det anses vara egendomligt att det finns mer än en definition, men detta beror på att grunddefinitionerna- förenklat uttryckt- används för att avgöra om stoppregler är tillämpliga eller ej, medan det utvidgade begreppet avgör huruvida de särskilda fåmansreglerna beträffande reavinst på andelar i fåmansbolag skall tillämpas. Nu finns det endast ett fåtal stoppregler kvar vilket innebär att grunddefinitionerna kan sägas ha tappat viss betydelse därför att merparten av de specialskatteregler som idag gäller för fåmansföretag är just bestämmelserna vid utdelning och reavinst.⁵²

Det bör redan här poängteras att även om ett bolag klassificeras som ett fåmansbolag behöver inte de särskilda reglerna gälla för varje delägare utan detta beror på även andra omständigheter som kommer att avhandlas längre fram.⁵³

3.2.1 Huvuddefinition

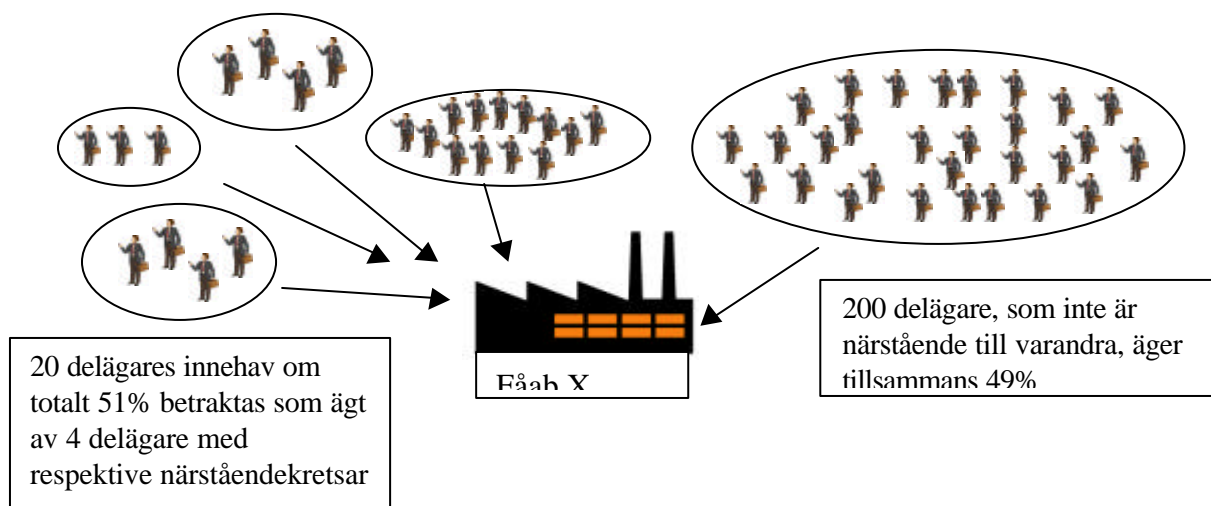
Enligt huvuddefinitionen, som finns i IL 56 kap 2§ p.1, är ett fåmansbolag ett aktiebolag eller en ekonomisk förening där *fyra eller färre personer* äger så många aktier eller andelar att dessa personer tillsammans har mer än hälften av rösterna för aktierna eller andelarna i företaget. Detta innebär således att ett företag med förhållandevis många delägare likväl betraktas som ett fåmansföretag om det bara är fyra eller färre personer som äger mer än 50% av rösterna.

I bilden nedan ges exempel på ett bolag med 50 delägare som klassificeras som fåmansföretag därför att fyra personer förfogar över mer än 50% av rösterna.

Vid bedömningen av antalet delägare skall man räkna en delägare och hans närstående som *en* person⁵⁴. (Närståendebegreppet kommer att närmare belysas i kap. 3.4). Följaktligen kan ett bolag i vilket det krävs mer än fyra delägares röster för att få majoritet likväl klassificeras som ett fåmansföretag om några av delägarna är närstående.⁵⁵ Detta innebär således att varje sådan närståendegrupp tillsammans med aktuell delägare räknas som en ägargrupp vilket likställs med en person. Om ett bolag exempelvis ägs av 10 personer som alla är i samma familj, såsom mor- och farföräldrar, makar och barn betraktas bolaget vara ägt av en person. I princip skulle alltså ett fåmansbolag kunna ha mer än exempelvis 200 delägare så länge som högst fyra delägare, inräknat respektives närståendekretsar, äger och kan rösta för, mer än 50 procent av bolagets aktier.

Bild nedan illustrerar hur ett bolag kan betraktas som fåmansbolag trots många delägare. Genom att ett fåtal aktieägare har närstående som äger aktier betraktas alltså deras innehav som ägt av en person vilket gör att bolaget, trots många delägare, likväl kan betraktas som ägt av fyra eller färre.

⁵⁴ En delägare skall i denna beräkning inte ingå i mer än *en* närståendekrets. För en närmare redogörelse för hur uppdelningen på flera delägares närståendekretsar skall ske, hänvisas till lagtexten.

⁵⁵ LLMS (1999), s. 316 (med justering för att lagtexten nu förändrats till fyra eller färre från tidigare en eller ett fåtal.)

Det bör även poängteras att lagtexten uttryckligen nämner att det är röstetalet som är det avgörande vilket innebär att om det finns olika aktieslag med olika röstvärde kan bolaget, trots att antalet delägare är många, ändå betraktas som ett fåmansföretag om fyra eller färre delägare förfogar över mer än 50% av rösterna.

Det saknar betydelse om en delägare är svensk eller utländsk medborgare⁵⁶ och det spelar ej heller någon roll om en delägare äger aktierna direkt eller indirekt genom en annan juridisk person.⁵⁷ Den praktiska innebörden av detta är att samtliga dotterbolag till fåmansföretag är själva att betrakta som fåmansföretag.⁵⁸ Lagtexten anger inte att ett indirekt ägande måste ske via ett fåmansbolag utan alla juridiska personer torde omfattas, vilket exempelvis därmed även inbegriper svenska, utländska, börsnoterade och onoterade bolag.⁵⁹ Vad gäller indirekt ägande genom stiftelser följer av äldre praxis, som borde vara relevant även idag, att aktier som stiftelse äger i fåmansföretag ej skall ses som indirekt ägda av en fysisk person.⁶⁰

Enligt IL 56 kap 6§ skall vid fastställande av om fåmansföretag föreligger även beaktas den som ”på liknande sätt” innehar aktier i företaget. Enligt förarbetena till skattereformen ges som exempel att den som blivit införd i aktieboken som nyttjanderättshavare eller innehavare av avkomsträtt med rätt att rösta för aktien.⁶¹

Om en delägare fördelat sitt ägande på bulvaner skall detta enligt förarbetena räknas som om aktierna likväl ägs av en och samma huvudman.⁶² Det finns med andra ord inte möjlighet att kringgå fåmansföretagsreglerna genom att via bulvanförhållande försöka konstruera en bredare ägarspridning.

3.2.2 Subsidiärdefinition

Den subsidiära definitionen, som även kallas för filialregeln, återfinns i IL 56 kap 2§ 2p. Enligt denna definition sägs att med fåmansföretag menas också aktiebolag och ekonomiska föreningar där verksamheten är uppdelad på flera av varandra oberoende verksamhetsgrenar och där en delägare på något sätt har den verkliga

⁵⁶ Att utländska fysiska personer även skall medräknas framgår av RÅ 1979 Aa 240.

⁵⁷ IL 56 kap 6§ 1 st. Begreppet delägare berörs f.ö. i kapitel 3.3

⁵⁸ RSV S 1999:21 s. 4. (I RSV S 2000:25, som är mycket mindre genomarbetad som RSV 1999:21, finns inget nämnt om detta, varför jag således hänvisar till föregående års upplaga)

⁵⁹ Tjernberg (1999), s. 27.

⁶⁰ RRK R76 1:67. I målet framgår det att RR tog hänsyn till stiftelsens stadgar, som här skulle främja allmännyttiga ändamål, samt styrelsens sammansättning i sin bedömning. Man bör således vara uppmärksam på att stiftelser vars ändamål och styrelsesammansättning starkt avviker från den i målet aktuella, möjligen inte omfattas av denna praxis.

⁶¹ Prop. 1989/90:110 s. 678. En nyttjanderättshavares rättigheter framgår av ABL 3:15.

⁶² Prop 1989/90:110 s. 678

bestämmelserätten över verksamhetsgrenen och självständigt kan förfoga över resultatet.

Bakgrunden till denna subsidiära definition är att lagstiftaren menar att det kan förekomma fall där det saknas ett reellt tvåpartsförhållande mellan ägarna och företaget trots att företaget ägs av ett större antal personer.⁶³ Regeln tar framförallt sikte på företagskonstruktioner inom de fria yrkena som t.ex. bland läkare, tandläkare, advokater, arkitekter och konsulter.⁶⁴ Filialregeln har på det hela taget kommit att användas mycket sparsamt och definitionens berättigande har faktiskt ifrågasatts.⁶⁵

3.2.3 Börsnoterade bolag undantagna

Enligt IL 56 kap 3§ är bolag vars aktier är noterade vid en svensk eller utländsk börs inte att betrakta som fåmansföretag. Med svensk börs avses stockholmsbörsens A-lista, Attract40- samt O-lista. Företag vars aktier är noterade på NGM-listan eller på s.k. auktoriserade marknadsplatser såsom Nya Marknaden eller Aktietorget är enligt praxis inte inbegripna i ”börsundantaget”.⁶⁶

Det bör dock understrykas att delägare som ägt andelar i ett fåmansbolag fortsätter att omfattas av 3:12-reglerna även om bolaget övergår till att bli ett börsnoterat bolag. De speciella fåmansskattereglerna gäller för sådana andelar som varit med i övergången och de omfattas i upp till 5 år efter den tidpunkt då bolaget övergick från att vara fåmansföretag.⁶⁷

Som fåmansbolag avses vidare ej heller privatbostadsföreningar.⁶⁸ Även om det inte sägs uttryckligen i lagtexten räknas som fåmansföretag inte heller enskild firma, handelsbolag, enkelt bolag, partrederi, stiftelse eller ideell förening. Detta

⁶³ SOU 1989:2 s 96 samt Båvall (1995), s. 26

⁶⁴ Lundén & Svensson (1996), s.18

⁶⁵ Båvall (1995), s. 29. Det finns två regeringsrättsavgöranden avseende filialregeln och i båda har det aktuella företaget inte blivit bedömt som ett fåmansföretag. Det ena fallet rörde ett revisionsföretag med 160 anställda och 24 delägare som var uppdelat på fyra regioner och det andra fallet gällde 2000 sammanslagna läkarmottagningar som totalt sysselsatte 8000 personer. I båda rättsfallen ansågs företagsledningen ha så stort inflytande över bolaget att delägarna inte kunde anses ha den reella bestämmanderätten över sin verksamhet och ej heller självständigt förfoga över delverksamhetens resultat, vilket är en förutsättning för definitionens tillämplighet. (RÅ 1978 1:52), (RÅ 1978 1:97).

⁶⁶ I RÅ 1992 not 251 menade RR att det saknas stöd för att tillämpa lagregeln utöver dess ordalydelse som just nämner ”börs”. I sammanhanget bör också tilläggas att 1992 kom den nya börslagstiftningen (1992:543) som anger att handel kan bedrivas på börs eller auktoriserad marknadsplats. Reglerna och kraven för handel på en börs är mer långtgående än vad gäller för de auktoriserade marknadsplatserna och därför har Regeringsrätten ansett att lagtexten ej kunde tolkas utöver ordalydelsen.

⁶⁷ IL 57 kap 6§.

⁶⁸ IL 56 kap 3§.

följer av att dessa subjekt endast är föremål för enkelbeskattning och därför finns det inget behov av någon särreglering.⁶⁹ Handelsbolagen innefattas inte i begreppet fåmansföretag, men likväl omfattas s.k. fåmanshandelsbolag av vissa delar av särregleringen och definitionen av fåmanshandelsbolag definieras enligt IL 56 kap 4§. I de fall handelsbolag omfattas av särregleringen står det uttryckligen i lagtexten.

3.2.4 Det utvidgade fåmansbegreppet⁷⁰

Vid beräkning av utdelning eller reavinst på aktier i ett fåmansbolag gäller 3:12-reglerna och de finns numer alltså i IL 57 kap. Dessa regler har ett eget, i förhållande till grunddefinitionerna, utvidgat fåmansbegrepp och således omfattar dessa regler fler företag.

Definitionen återfinns IL 57 kap 3§ och den säger att *alla delägare* som under beskattningsåret eller något av de fem föregående beskattningsåren, själva eller genom någon närstående person, varit ”verksamma i betydande omfattning” i företaget, räknas som *en enda* person. Regeln har även kommit att kallas för buntningsregeln då den formligen buntar ihop alla aktiva delägare till en enda person. Innebörden av det utvidgade fåmansbegreppet är alltså att de speciella regler som finns om utdelning och reavinst på aktier i fåmansföretag härigenom klassificerar fler företag som fåmansföretag än vad gäller för huvud- och subsidiärdefinitionen. Effekten blir alltså att ett företag som bedrivs gemensamt av ett flertal delägare (där mer än 4 delägares sammanslagna andelsinnehav krävs för att komma över 50 %-gränsen) inte bedöms som ett fåmansföretag enligt grunddefinitionerna- och följaktligen ej skulle beröras av stoppreglerna- men likväl kan omfattas av 3:12-reglerna, d.v.s. de särskilda skattereglerna för utdelning och reavinst för fåmansföretag.

Följande exempel illustrerar:

Om 10 personer, som inte är närstående till varandra, äger ett aktiebolag till lika delar- d.v.s. med 10% per delägare- är bolaget inget fåmansbolag enligt grunddefinitionerna eftersom fyra delägare endast äger 40% tillsammans. Enligt bestämmelserna skall fyra eller färre personer tillsammans äga mer än 50 % av rösterna för att bolaget skall anses vara ett fåmansföretag och i detta exempel har fyra personer 40 %. Om emellertid tre av dessa 10 personer exempelvis arbetar i bolaget- och därigenom bedöms vara verksamma i betydande omfattning- räknas dessa tre som *en* delägare, vilket innebär att enligt buntningsregeln förfogar fyra delägare över mer än 50 % av rösterna. (1 delägare à 30% [d.v.s. de tre aktiva

⁶⁹ Tjernberg- Avhandling (1999) s. 121

⁷⁰ Det utvidgade fåmansbegreppet är sammankopplat med s.k. kvalificerade andelar och begreppet ”Verksam i betydande omfattning” och detta behandlas nedan i kap 3.5 och 3.6.

delägarnas röster anses ägda av en delägare] plus 3 delägare à 10% = 60%). Följaktligen skall företaget klassificeras som ett fåmansföretag enligt IL 57 kap 4§ med den följd att de särskilda fåmansreglerna om utdelning och reavinst blir tillämpliga.

Syftet med den utvidgade fåmansdefinitionen är att, utöver vanliga fåmansföretag, även fånga in bolag med många delägare som alla arbetar aktivt i företaget. Regeln tar framförallt sikte på kunskaps- och konsultföretag såsom exempelvis advokat-, revisions-, ingenjör-, och arkitektbyråer.⁷¹

I praxis har buntningsregeln bedömts vara tillämplig på ett tjänsteproducerande bolag som hade över 1000 anställda och som ägdes indirekt av 150 delägare som alla var heltidsarbetande och särskilt yrkeskvalificerade. Regeringsrätten menade att delägarna tillsammans inom ramen för den gemensamt bedrivna verksamheten hade stor betydelse för vinstgenereringen och att de därför skulle betraktas som verksamma i betydande omfattning.⁷² Mot bakgrund av rättsfallet kan man förmoda att ett flertal kunskaps- och konsultföretag i exempelvis IT-branschen skulle kunna anses omfattas av 3:12-reglerna trots att de ej är att klassificera som fåmansbolag enligt grunddefinitionerna.

Det bör påpekas att man enligt buntningsregeln ej bara ser på de delägare som är aktiva i bolaget för tillfället utan även på delägarnas närstående och så långt tillbaka som fem år i tiden. Det räcker alltså att en delägare eller någon av hans närstående varit verksam i betydande omfattning i bolaget vid något tillfälle under de senaste fem beskattningsåren för att han skall inkluderas i buntningsregeln.

3.3 Delägare i fåmansföretag

Då särskilda regler gäller för delägare i fåmansföretag är det väsentligt att avgöra om en person som äger aktier eller andelar i ett företag skall anses som fåmansdelägare eller ej. Enligt IL 56 kap 6§ sägs att fysiska personer och dödsbon betraktas som delägare i ett fåmansbolag och detta gäller även om de innehar aktierna eller andelarna indirekt genom en juridisk person. Om ägande sker genom en utländsk juridisk person, skall detta jämföras med direkt ägande om det utländska företaget ifråga är att betrakta såsom ett fåmansföretag.⁷³

I IL 56 kap 6§ st. 2 finns även en företagsledardefinition eftersom att dessa delägare i vissa fall träffas av speciella stoppregler, såsom inkomstfördelningen

⁷¹ Darås & Grosskopf (1994), s. 130.

⁷² RÅ 1993 ref. 99

⁷³ Lundén & Svensson (1996), s. 20.

inom familjen, vinstandelslån och uppgiftsskyldigheten.⁷⁴ Då detta emellertid är frågor som faller utanför denna uppsats belyses detta ej närmare här.

3.4 Närståendebegreppet

Syftet med att involvera delägarens närståendekrets är helt enkelt att förhindra kringgående av regelverket genom att använda familjemedlemmar som bulvaner. Lagstiftaren har formligen utgått ifrån att en delägare har kontroll över alla transaktioner som görs mellan bolaget och individer inom närståendekretsen.⁷⁵ Innebörden av att närstående och delägare skall betraktas som en enhet är bland annat att delägaren kan bli beskattad för en transaktion som en till honom närstående utför.

Närståendebegreppet har alltså, som tidigare nämnts, en stor betydelse vid avgörandet om ett bolag ägs av ett fåtal personer och därmed är att betrakta som ett fåmansbolag, skatterättsligt sett. Närståendekretsens andelsinnehav sammanräknas med delägarens och allt räknas som *ett* innehav. Innebörden är således att ett bolag som har många delägare likväl är att bedöma som ett fåmansbolag p.g.a. att aktierna är ägda av flera närstående personer.⁷⁶

Av IL 2 kap 22§ framgår att som närstående person avses ”make, förälder, mor- och farförälder, avkomling och avkomlings make, syskon, syskons make och avkomling, och dödsbo som den skattskyldige eller någon av de tidigare nämnda personerna är delägare i. Styvbarn och fosterbarn räknas som avkomling.”

Personer som ingått registrerade partnerskap likställs med gifta makar.⁷⁷ Lagtexten nämner avkomling vilket förefaller innebära att det inte går någon gräns vid barnbarn utan närståendekretsen utsträcks även till därpå följande generationsled.⁷⁸ Det bör tilläggas att som närstående räknas även dödsbo i vilket någon av de aktuella personerna är delägare, men delägarna i dödsboet räknas emellertid ej själva som närstående.⁷⁹ Av juridiska personer är det endast dödsbo som kan ingå i närståendekretsen.⁸⁰

⁷⁴ I samband med att stoppreglerna avskaffades har företagsledarbegreppet fått en mycket mindre skatterättslig betydelse. Kvar finns dock regler kring inkomstfördelning inom familjen, vinstandelslån och regler beträffande uppgiftsskyldighet (LSK 2 kap 13§ st. 3)

⁷⁵ Lundén och Svensson s. 22

⁷⁶ LLMS del 2 (1999), s. 318

⁷⁷ Lag 1994:1117 om registrerade partnerskap.

⁷⁸ Tjernberg (1999) s. 34, Sandström & Svensson (2000) s. 63

⁷⁹ Tjernberg (1999) s. 34

⁸⁰ RÅ 1992 ref 56.

Vårt att påpeka är att sambo utan gemensamma barn inte ingår i närståendekretsen. Följaktligen är ej heller en sambos enskilda barn eller deras eventuella makar betraktade som närstående. Att sambo ej ingår i närståendekretsen kan anses vara egendomligt då ett samboförhållande i stort är att likställa med ett äktenskap. Det är m.a.o. öppet för kringgående av reglerna och det kan förefalla märkligt att lagstiftaren ej åtgärdat detta. Förhållandet har emellertid uppmärksammats av regeringen men inget ändringsförslag har lagts fram.⁸¹

Vid beräkning av delägars samt deras närståendekrets aktieinnehav utgår man först ifrån den äldste delägaren och hans krets och slår samman detta aktieinnehav till ett enda. Därefter går man till den näst äldste delägaren och gör samma beräkning för honom och hans närståendekrets. Beräkningen går därefter vidare till dess att alla delägars och deras eventuella närståendes aktieinnehav fastställts. En individ som tagits med i en närståendekrets kan ej förekomma i någon annan delägars utan figurerar alltså endast i den totala beräkningen en gång.⁸²

3.5 Kvalificerad aktie

De speciella reglerna avseende utdelning och reavinst på aktier i fåmansföretag, har alltså till syfte att förhindra att upparbetade arbetsinkomster omvandlas till mer lågbeskattade kapitalinkomster och systematiken i regelverket baseras på tanken att endast den del av en utdelning eller en realisationsvinst som faktiskt utgör en normalt uppskattad kapitalavkastning skall kapitalbeskattas. De medel som överstiger ett av lagstiftaren schablonmässigt fastställt gränsvärde betraktas som arbetsinkomster och tjänstebeskrattas i en s.k. särskild intäktspost.

För att dessa fåmansregler skall bli tillämpliga krävs att utdelning, eller försäljning av aktier, avser s.k. kvalificerade aktier.⁸³ Förutsättningen för att aktierna skall betraktas som kvalificerade är att, den skattskyldige eller en närstående till honom, under beskattningsåret eller något av de fem beskattningsår som närmast föregått beskattningsåret, varit verksam i betydande omfattning i företaget eller i ett annat fåmansföretag där det förstnämnda företaget- direkt eller genom förmedling av annan juridisk person- innehar aktier.

Sammanfattningsvis måste alltså två rekvisit uppfyllas för att 3:12-reglerna skall aktualiseras. Vederbörande skall vara aktieägare i ett fåmansbolag och han eller hans närstående skall ha varit verksam i betydande omfattning.

⁸¹ Frågan diskuterades i SOU 1998:116 och i prop. 1999/2000:15 s. 48 f.

⁸² IL 56 kap 5§.

⁸³ IL 57 kap 4§

Bedömningen av huruvida ett aktieinnehav är kvalificerat eller ej görs alltså, som ovan nämnts, för varje enskild aktieägare. Att ett företag är ett fåmansföretag behöver således inte innebära att samtliga aktieägare betraktas som innehavare av kvalificerade aktier. Vidare skall det understrykas att för att en aktie skall anses kvalificerad är det tillräckligt att aktieägaren och / eller hans närstående (s.k. närståendesmitta) varit verksam(ma) i betydande omfattning under något av de fem sista beskattningsåren, och alltså inte bara under innevarande år.⁸⁴ För ett bolag som sålts under beskattningsåret 2001 kommer således förhållandena för aktieägaren och hans närstående granskas tillbaka till 1996 för att fastställa om aktieinnehavet är kvalificerat eller ej.

Enligt lagtexten skall även indirekt aktieinnehav, d.v.s. när aktier i ett fåmansbolag innehas via ett eller flera andra bolag (som ej egentligen är att betrakta som fåmansbolag), resultera i att aktierna blir kvalificerade. Regeln tillkom för att utvidga 3:12-reglerna till att omfatta indirekt ägande även i icke-koncernförhållanden.⁸⁵ Meningen var alltså att fånga upp indirekta ägande som var mindre än vad ABL stadgar för att ett koncernförhållande skall föreligga, dvs mer än 50 procent av röstetalet. Det går således inte att lägga verksamheten i ett dotterbolag eller i ett intressebolag och på så sätt undgå 3:12-reglerna. Det ägande företagets aktier räknas likväl som kvalificerade för aktieägaren om han eller någon av hans närstående varit aktiv i betydande omfattning i det indirekt ägda företaget. Intressant är att lagtextens ordalydelse inte fångar upp en dotterbolagsägares verksamhet i moder- eller systerföretag. Hans aktier i dotterbolaget blir, enligt lagtexten, inte kvalificerat om han är verksam i betydande omfattning i ett moder- eller systerföretag. Regeringen har med anledning av detta därför i en särskild skrivelse infört en ändring som medför att en dotterbolagsägares aktieinnehav i moder- och systerbolag skall betraktas som kvalificerat om aktierna i det ifrågakvarande dotterbolaget är kvalificerade.⁸⁶ Skrivelsen börjar gälla fr. o. m. den 2 februari 2001, förutsatt att Riksdagen fattar slutgiltigt beslut i frågan, vilket ännu inte gjorts (maj 2001).

I likhet med vad som sagts ovan i samband med börsundantaget nämner jag återigen att om ett fåmansföretag upphör att existera fortsätter aktierna att vara kvalificerade i fem år för de aktieägare som själva (eller genom närståendesmita) ägde aktier vid tiden för upphörandet.⁸⁷ Innebörden är alltså en femårskarantänsregel vilket innebär att delägare i ett fåmansföretag som övergår till börsnoterat bolag fortsätter att betraktas som innehavare av kvalificerade andelar.

⁸⁴ IL 57 kap 4§ p. 2

⁸⁵ Prop. 1995/96:109 s. 67 f.

⁸⁶ Regeringens skrivelse Skr. 2000/01:64.

⁸⁷ IL 57 kap 6§.

3.6 Verksam i betydande omfattning⁸⁸

För att en aktieägars aktieinnehav i ett fåmansföretag skall betraktas som klassificerat krävs att aktieägaren eller närstående varit verksam i betydande omfattning. Lagtexten ger ingen närmare definition av detta uttryck utan vägledning för sökas i förarbeten, praxis och doktrin.⁸⁹ I prop. 1989/90 s. 703 sägs att en person skall anses vara verksam i betydande omfattning om hans arbetsinsatser är av stor betydelse för företagets vinstgenerering. Vid bedömning av en arbetsinsats betydelse bör hänsyn tas till bolagets storlek, verksamhet, organisation och övriga omständigheter. Av detta följer att företagets verkställande direktör och högre befattningshavare normalt bör klassificeras som kvalificerat verksamma. I mindre företag kan arbetsledare och i vissa fall även anställda utan ledarbefattning anses vara verksamma i betydande omfattning. Det sistnämnda gäller främst i företag där delägarna anses bedriva en gemensam verksamhet.

Det behöver inte vara fråga om något heltidsarbete utan en delägars arbetsinsats får vid en bedömning sättas i relation till fåmansföretagets storlek och övriga omständigheter. Generellt är normalt styrelsearbete, för någon som ej utför kontinuerligt arbete i bolaget, inte att betrakta som kvalificerad verksamhet, och detta gäller även om styrelseledamoten vid enstaka tillfällen gjort insatser som haft stor betydelse för företaget.⁹⁰ I RSV S 2000:25 framgår att ej heller bör en anställning under kortare tid, såsom vikariat eller provanställning, medföra att en aktie skall anses som kvalificerad. Enligt RSV kan även en delägare som inte är anställd omfattas av 3:12-reglerna om hans arbetsinsatser, vilka sker i annan form än anställning, har stor betydelse för vinstgenereringen.⁹¹

Riksskatteverket anser att anställda utan ledarbefattning som genom sin anställning förvärvat en mindre del av aktierna i bolaget normalt inte bör ses som verksamma i betydande omfattning.⁹² Vad uttrycket ”mindre del” betyder är inte helt enkelt att

⁸⁸ Jag redogör i detta arbete endast kortfattat för innebörden av begreppet verksam i betydande omfattning. För den som vill få en grundlig förståelse för detta rekvisit hänvisas till Fredrik Fihns examensarbete: ”En skatterättslig studie av utdelningsreglerna i 3§ 12 mom. SIL, med särskild inriktning på verksamhetskriteriet.” Arbetet är författat på vårterminen 2000, Juridiska Fakulteten i Lund.

⁸⁹ När lagtext, som är en primär rättskälla, tolkas har andra sekundära rättskällor olika rang. Inom den svenska rättskällevärdet har förarbeten, vilka har en central roll, tillsammans med praxis högre tolkningsvärde än exempelvis doktrin, föreskrifter och uttalanden. RSV ger ut rekommendationer för att skapa en enhetlig beskattning i Sverige och dessa uttalanden är ett uttryck för hur RSV anser att lagstiftningen bör tolkas. Även om dessa rekommendationer väger relativt tungt i en tolkningsfråga är de inte bindande för domstolar, skattemyndigheter eller enskilda. För den som vill sätta sig in i rättskällevärdet och hur tolkning av skatterätt bedrivs hänvisas till Aldén, Stefan: Om regelkonkurrens inom inkomstskatterätten.

⁹⁰ I förarbetena anges som exempel på enstaka betydelsefulla insatser, att en styrelsemedlem kan skaffa en viktig order till företaget utan att bli betraktad som kvalificerat verksam.

⁹¹ RSV S 2000:25 s. avsnitt 4.1

⁹² RSV S 2000:25 s. avsnitt 4.1

fastslå. Fram till beskattningsår 2000 hade RSV en rekommendation som sade att med mindre del avsågs högst två procent av aktierna i företaget.⁹³ Denna lydelse har således nu försvunnit i den senaste rekommendationen och verket verkar med denna ändring vilja att det skall göras en sammanvägd bedömning i alla fall.

Tidigare föreföll 2-procentsrekommendationen ha använts av de lokala skattemyndigheterna som en definitiv vattendelare, vilket innebar att innehav upp till gränsvärdet schablonmässigt accepterades utan någon egentlig prövning av huruvida vederbörande eller närstående varit verksamma i betydande omfattning. Denna tillämpning var inte verkets ursprungliga avsikt med rekommendationen.⁹⁴

Om det finns ett bolagsavtal eller liknande som möjliggör att en aktieägare har rätt att få del i företagets vinst eller kapital betraktas aktieägarens innehav som kvalificerat oavsett om han har mer än två procent av aktierna eller ej.⁹⁵

3.7 Utomståenderegeln

Om utomstående äger del i företaget i betydande omfattning och således har rätt till utdelning motsvarande ägarandelen skall 3:12-regelverket inte gälla för någon aktieägare i bolaget.⁹⁶ Delägarna undgår alltså beskattning enligt 3:12-reglerna även om de är att betrakta som verksamma i betydande omfattning. Med lydelsen betydande omfattning avses minst 30 procent av aktierna och med begreppet utomstående menas sådana aktieägare som ej är verksamma i betydande omfattning och som ej heller är närstående till kvalificerat verksamma. Intressant att notera är 30-procentsregeln ej framgår i någon lagtext, utan bara genom förarbetena.⁹⁷

Bakgrunden till regeln är enligt motiven att risken för omvandling av arbetsinkomster till kapitalinkomster blir mindre då utomstående äger minst 30 procent av aktierna i bolaget därför att utdelning och reavinst även tillfaller dessa.⁹⁸ Om utomstående äger så mycket som 30 procent i ett fåmansföretag är det ej särskilt fördelaktigt för majoritetsägare att ta ut medel genom utdelning eller reavinst jämfört med lönealternativet. Följande schematiska modell illustrerar de skattemässiga effekterna vid utdelning respektive löneuttag i ett företag som har 100.000 i disponibla vinstmedel. Av de 100 återstår en nettobehållning på 35,3 om majoritetsägaren väljer utdelningen och 34,6 om uttaget sker som lön. Att ta en utdelning istället för lön får i princip samma skattemässiga resultat men lägger man därtill att ett löneuttag berättigar till sociala förmåner (vilket inte är fallet med

⁹³ RSV S 1999:21 s. 45

⁹⁴ Verkets tidigare uppfattning avseende 2-procentsrekommendationen baseras på uttalanden från Mats Tjernberg, maj 2000.

⁹⁵ RSV S 2000:25 s. Avsnitt 4.1

⁹⁶ IL 57 kap 5§

⁹⁷ Prop. 1989/90:110 s. 468

⁹⁸ Prop. 1989/90:110 s. 468 och s. 704

utdelningsalternativet) kan löneexemplet te sig än mer tilltalande. I exemplet har en maximal marginalsattesats på 56 procent använts vilket innebär att om aktieägaren skulle ha en lägre sattesats blir lönealternativet ännu mer fördelaktigt jämfört med en utdelning.

	Lön	Utdelning	
Medel i bolaget	100	100	Medel i bolaget
Arbetsgiv.avgift	- 26	- 28	Bolagsskatt
Bruttolön	=74	=72	Utdelningsbart
Skatt (56 %)	- 41,4	- 21,6	Medel till utomstående
Behållning	=34,6	=50,4	Kvar till majoritetsägare
		- 15,1	30% kapitalskatt
		=35,3	Behållning

Eftersom skatterätten i flera avseenden har förändrats sedan 1991 skulle man möjligen kunna hävda att gränsen idag bör ligga på 35 procent istället för att vara jämförlig med de förhållanden som rådde i början på föregående decennium. (Sedan dess har den statliga skatten har höjts från 20 till 25 procent och det har införts allmän pensionsavgift på 6,95 procent.)⁹⁹ Enligt Tjernberg har RR under senare tid markerat att detaljerade uttalanden i förarbeten kan komma att frångås om de ej längre står i överensstämmelse med det allmänna syftet med regeln.¹⁰⁰ Tjernberg menar dock att en skattskyldig bör, med hänvisning till kravet på förutsägbarhet inom skattelagstiftning, kunna lita på 30-procentsgränsen som finns angiven i förarbetena.¹⁰¹

3.7.1 Olika tolkningar av utomståenderegeln tillämpning

Utomståenderegeln som finns i IL 57 kap 5§ har till viss del visat sig vara tolkad på olika sätt i litteraturen. Bland annat har det rått oenighet om huruvida det utomstående ägandet måste ha föregått under en femårsperiod för att regeln skall bli tillämplig. Vidare har det även funnits delade meningar om huruvida juridiska personer, som en skattskyldig själv är delägare i, likväl är att betrakta som utomstående.

Först bör det klarläggas att med regleringen i SIL 3:12 var det explicit uttryckt att den skattskyldige hade bevisbördan för att visa att utomståenderegeln skulle vara tillämplig. Lyckades en delägare visa skattemyndigheten att utomstående ägde tillräcklig del i bolaget blev följden att eventuella övriga aktieägare ej heller träffades av 3:12-reglerna. Med tillkomsten av IL har den uttryckliga

⁹⁹ Tjernberg- Avhandling (1999), s. 273

¹⁰⁰ Tjernberg- Avhandling (1999), s. 273f

¹⁰¹ Tjernberg (1999), s. 82

formuleringen om den skattskyldiges bevisbörda emellertid fallit bort och därför borde allmänna bevisbörderegler gälla vilket talar för att det faktiskt har skett en förskjutning i bevisbördan till den skattskyldiges förmån.

Om förutsättningar finns för att tillämpa utomståenderegeln kan regeln likväl åsidosättas om s.k. särskilda skäl föreligger. Successiv utförsäljning av aktier, aktier med olika utdelningsrätt, konvertibla skuldebrev samt options- och terminsavtal anges i förarbetena som skäl som kan resultera i att utomståenderegeln ej blir tillämplig trots att det finns ett tillräckligt stort utomstående ägande i bolaget.¹⁰²

I en granskning om särskilda skäl skall anses föreligga beaktas även tidigare års förhållanden. I litteraturen har vissa menat att för utomståenderegeln tillämplighet måste det utomstående ägandet ha förekommit under de senaste fem åren. Denna ståndpunkt har bland andra RSV i sina rekommendationer.¹⁰³ Tjernberg anser emellertid att den tolkningen inte är korrekt. Han menar att enligt ordalydelsen skall den föregående femårsperioden enbart beaktas när det undersöks om det finns särskilda skäl att inte tillämpa regeln. Han säger att har det exempelvis inte skett någon utdelning eller endast liten sådan under föregående femårsperiod bör det i vissa fall kunna vara tillräckligt att andelskravet på 30 procent är uppfyllt det aktuella beskattningsåret. Lagtextens passus om att hela föregående femårsperiod skall beaktas kan alltså lätt uppfattas på så sätt att utomståendes ägarandel måste ha legat över gränsen hela perioden. Så är alltså inte fallet enligt Tjernberg.

Sandström förefaller dela Tjernbergs ståndpunkt i att utomstående inte måste ha ägt aktierna under hela femårsperioden för att regeln skall bli tillämplig. Han hänvisar bland annat till ett kammarrättsavgörande från 20 december 1999 i Stockholm där rätten menade att detta inte kunde utläsas ur lagens ordalydelse och att det ej heller var avsikten med lagregeln.¹⁰⁴

Utomståenderegeln har genom dess föregående ordalydelse i SIL kommit att av Regeringsrätten tolkas på ett sätt som innebar att alla juridiska personer som är ägare i ett fåmansbolag i princip alltid skulle betraktas som utomstående.¹⁰⁵ Detta innebar att det var öppet för kringgående av regelverket genom att en delägare kunde själv se till att äga minst 30% i sitt fåmansbolag genom en juridisk person

¹⁰² Successiv utförsäljning av aktier är alltså ett exempel på kringgåendeförfaranden som lagstiftaren velat förhindra med passusen ”särskilda skäl”. Om en fåmansföretagsägare år 1 säljer 30 procent av sitt helägda bolag och året därefter avyttrar resterande 70 procent blir alltså inte utomståenderegeln tillämplig på sista försäljningen. Prop. 1989/90:110 s. 704

¹⁰³ RSV S 2000:25 avsnitt 4.5

¹⁰⁴ Kammarrätten i Stockholm 1999-12-20, mål nr 8303-1998. ”Något absolut krav på att utomstående skall ha ägt del i företaget i betydande omfattning under de tio beskattningsår som föregått beskattningsåret kan emellertid, med hänsyn till den ordalydelse som lagtexten har, inte utläsas. Kammarrätten finner inte heller att förarbetsuttalandena ger stöd för att ett sådant krav varit avsett. (Som synes avsåg tvisten äldre förhållanden då det enligt lagregelns äldre lydelse gällde att bedöma föregående tioårsperiod.

¹⁰⁵ Se RR 1999-11-19, målnummer 7235-1998 samt 1031-1999.

som han själv ägde och på så viss åtnjuta utomståenderegeln tillämpning på sina kvalificerade aktier i fåmansbolaget. Det spelade alltså ingen roll vem som var delägande i den juridiska personen som ägde minst 30% i det ifrågavarande fåmansbolaget. Domarna, som baserades på en bokstavstolkning av lagtexten, blev häftigt debatterade i den skatterättsliga debatten och lagstiftaren reagerade ungefär ett års tid efter regeringsrättsavgörandena och sedan den 2 februari 2001 har ”den uppkomna luckan” nu förmodligen täppts igen genom en skrivelse från Regeringen, som förväntas godkännas av Riksdagen senare under år 2001.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Regeringens skrivelse Skr 2000/01:64. RSV reagerade snabbt på avgörandena och uppmärksammade Regeringen om förhållandet i en skrivelse (RSV dnr 12187-99/100) och ungefär ett år senare kom ändringen till stånd. Värt att understryka är dock att Regeringen måste få Riksdagens godkännande för att skrivelsen skall vara giltig fr.o.m. februari 2001.

4 "3:12-reglerna"-beräkningsregler för reavinster

I detta kapitel beskrivs beräkningsreglerna för reavinst på avyttrade andelar. Inledningsvis ges en generell redogörelse för de allmänna bestämmelserna avseende vinst, förlust, kvittning etc. och därefter avhandlas de speciella reglerna för fåmansföretag. Kapitlet avslutas med några översiktiga pedagogiska räkneexempel. Jag har valt att hålla mig ganska kortfattad beträffande beräkningsexempel i arbetet och just därför finns istället i bilagan en mer utförlig övning som kan vara av intresse för läsare som vill få en fördjupad förståelse.

4.1 Inledning

I detta avsnitt är min avsikt att ge en förståelse för de beskattningskonsekvenser som upp står vid en försäljning av aktier i ett fåmansföretag. Reglerna i IL 57 kap. gäller som bekant för både utdelning och reavinst på aktier i fåmansföretag och även om detta arbete är mer fokuserat till aktieförsäljningar är det nödvändigt att behandla vissa regler rörande utdelning då dessa bestämmelser också är centrala för en reavinstberäkning.¹⁰⁷ För att få en förståelse för 3:12-reglerna måste man först ha en kunskap om de allmänna skatteregler som gäller vid reavinster och därför inleds detta avsnitt med en kortare redogörelse för de generella bestämmelserna.

4.2 Generella beskattningsregler för realisationsvinster

De regler som gäller sedan 1990 års skattereform innebär att realisationsberäkning sker vid avyttringstidpunkten och detta gäller oavsett hur de finansiella instrumenten tidigare förvärvats (köp, byte, gåva, bodelning, arv eller testamente).¹⁰⁸ Tidigare spelade innehavstiden roll för hur realisationsvinster skulle

¹⁰⁷ Jag kommer alltså inte att redogöra för de bestämmelser inom 3:12-regelverket som gäller för utdelningar, annat än om de har relevans för beskattningen vid reaförsäljningar. Detta innebär sålunda att jag på intet vis gör anspråk på att ge en heltäckande bild över samtliga utdelningsrelaterade bestämmelser. Civilrättsliga utdelningsregler är av samma anledning också utelämnade från denna uppsats.

¹⁰⁸ Tjernberg (1999), s. 61

beskattas men detta försvann 1990.¹⁰⁹ Skattskyldigheten inträder vid avyttringstidpunkten, d.v.s. dagen då det bindande avtalet träffas.¹¹⁰ Tidpunkten då likviden uppbärs är alltså inte avgörande.

Om hela eller viss del av köpeskillingen är beroende av att en framtida händelse skall inträffa flyttas beskattningstidpunkten fram till den tidpunkt då den okända delen av köpeskillingen blir känd.¹¹¹

Reavinstbeskattning utlöses endast vid onerösa¹¹² överlåtelse. Vid benefika¹¹³ överlåtelse gäller den s.k. kontinuitetsprincipen vilken innebär att beskattning utlöses först senare för mottagaren då han avyttrar egendomen genom en onerös överlåtelse. En aktie anses i detta fall förvärvat av mottagaren för den anskaffningskostnad som den tidigare ägaren skulle fått dra av om han istället sålt värdepapperet.¹¹⁴

Om aktierna anses förvärvade genom ett s.k. blandat fång, d.v.s. då det till en del betraktas som gåva och till en del köp- vilket är fallet om ett vederlag understiger aktiernas verkliga värde, tillämpas en delningsprincip. Innebörden av detta är att överlåtaren beskattas för så stor del av överlåtelsen som motsvarar försäljningen. Följaktligen får han endast dra av den del av anskaffningskostnaden som belöper på de aktier som betraktas som sålda, och alltså inte på de bortgivna.¹¹⁵

I anskaffningskostnaden för ett finansiellt instrument får förutom köpeskillning även förvärvsomsomkostnader såsom courtage inräknas. Kostnader i samband med aktieteckning och bolagsbildning betraktas också som del i anskaffningskostnaden.¹¹⁶ Aktieägartillskott behandlas på olika vis beroende på om tillskottet är villkorat eller ovillkorat. Det förra betraktas som ett lån därför att det är förbundet med återbetalning ur framtida vinstmedel och därmed får det inte ingå i anskaffningskostnaden. Det ovillkorade tillskottet är å andra sidan att jämställa med en kapitalinsats då aktieägaren här tillskjuter kapital utan anspråk på återbetalning.¹¹⁷

¹⁰⁹ Exempelvis ansågs en kort innehavstid utgöra en presumtion för spekulationssyfte och därmed gällde speciella skatteregler. LLMS del 1 (1999), s. 133

¹¹⁰ Se SIL 24§ 4 mom. första stycket.

¹¹¹ IL 44 kap 28§. Lagrummet är en kodifiering av praxis, RÅ 1974 ref 6 och RÅ 1988 ref 56.

¹¹² Innebörden av en onerös överlåtelse är att en säljare avhänder sig sak mot vederlag, d.v.s. han får något i utbyte. Exempel på onerösa rättshandlingar är köp och byten. Malmström & Agell, (1994) s. 63

¹¹³ Till skillnad från onerösa överlåtelse får säljaren inget i utbyte vid ett benefikt fång. Exempel på benefika överlåtelse är gåva och arv.

¹¹⁴ IL 44 kap 21§.

¹¹⁵ Tjernberg (1999), s. 62 f.

¹¹⁶ Se IL 44 kap 14§ samt Tjernberg (1999), s. 63

¹¹⁷ LLMS del 2 (1999), s. 306 f. Att aktieägare tillskjuter medel till ett företag genom aktieägartillskott brukar förekomma när ett bolag är i akut behov tillgångar vilket är fallet om företaget förbrukat mer än halva sitt aktiekapital och därmed står inför en eventuell likvidationsplikt. Se ABL 13:2.

Om aktier eller andra finansiella instrument köpts eller sålts i olika poster till olika pris tillämpas genomsnittsmetoden för att fastställa ett anskaffningsvärde på kvarvarande aktier. Detta innebär att det görs en genomsnittlig beräkning av anskaffningsvärdet på de värdepapper som är av samma sort och slag.¹¹⁸

Den så kallade schablonregeln i IL 48 kap 15§ stadgar att en aktieägare kan välja att använda 20 procent av försäljningspriset, efter avdrag för omkostnader, som anskaffningspris. Emellertid är denna regel endast tillämplig på marknadsnoterade finansiella instrument vilket betyder att den ej kan användas på försäljning av aktier i fåmansföretag.

Fysiska personers realisationsförluster är enligt huvudregeln avdragsgilla till 70 procent. Förlusten är endast kvittningsbar det år den uppkommer och kan enbart användas mot övriga inkomster i kapital.¹¹⁹ Det finns emellertid ett antal undantag där full kvittningsrätt tillåts.¹²⁰

Reaförluster på marknadsnoterade aktier och liknande värdepapper som anges i IL 48 kap 21-22§§ får kvittas fullt ut mot reavinster på motsvarande tillgångar. På liknande vis får reaförluster på onoterade aktier kvittas fullt ut mot reavinster i onoterade aktier. (Regeln omfattar endast aktier och inte andra till aktierna relaterade finansiella instrument) Slutligen får reaförluster på onoterade aktier kvittas fullt ut mot reavinster i marknadsnoterade aktier.¹²¹ Det omvända var enligt IL förbjudet tills dess att man i juli 2000 fattade ett beslut som fick retroaktiv verkan såtillvida att förluster som uppkommit efter den 1 januari 2000 skulle omfattas.¹²² Ändringen initierades av Finansdepartementet under våren 2000 och det därpå efterföljande riksdagsbeslutet gjorde det möjligt att kvitta reaförluster på marknadsnoterade aktier mot reavinster i onoterade värdepapper. Genom denna ändring hoppas departementet att reglerna skall bli enklare och olika investeringsalternativ bli neutrala i förhållande till varandra.¹²³ Anledningen till att jag beskriver hur det var tidigare beror på att denna fråga borde ha varit aktuell att känna till för de företag som ingick i studien i och med att de såldes när denna ”fulla kvittningsmöjlighet” ännu inte fanns. (Se mer om detta i kapitel 6.3)

Förluster är endast avdragsgilla om det rör sig om verkliga förluster, d.v.s. att en verklig avyttring skett och att avyttring ej skett till underpris p.g.a. en

¹¹⁸ IL 48 kap 7§

¹¹⁹ IL 48 kap 24§ samt LLMS del 1 (1999), s. 138

¹²⁰ Utöver de som beskrivs i avsnittet kan också förluster på marknadsnoterade fordringar i svenska kronor kvittas fullt ut. IL 48 kap 23§

¹²¹ Sandström s. 39

¹²² SFS 2000:540-41, även belyst i RSV Nytt 1:01

¹²³ Finansdepartementet Ds Fi2000:627 Promemoria om viss skattefrågor med sikte på småföretagare, Dnr Fi2000/627.

gåvoavsikt.¹²⁴ Förlusten skall vidare betraktas som definitiv vilket exempelvis inte är fallet om köpeskillingen är beroende av en framtida händelse och detta kan generera en tilläggsbetalning.¹²⁵

Förekommer det ett underskott i inkomstslaget kapital sker en skattereduktion som är avräkningsbar mot statlig och kommunal inkomstskatt samt fastighetsskatt. Reduktionen består av 30 procent av den del av underskottet som ej överstiger 100.000 och av 21 procent av överstigande underskott. Ett underskott måste användas det år det uppkommer och kan det ej utnyttjas fullt ut blir återstoden ej sparad till kommande år.¹²⁶

Fysiska personers realisationsvinster beskattas, som tidigare nämnts, i inkomstslaget kapital med en skattesats på 30 procent. För juridiska personer deklarerar emellertid alla kategorier av vinster i det enda inkomstslaget: näringsverksamhet. Aktiebolag beskattas med 28 procent och fysiska personer som bedriver näring beskattas i princip lika mycket som om de gör vanliga löneuttag.¹²⁷

4.3 Beskattning vid försäljning av aktier i fåmansföretag

Som tidigare redogjorts är utgångspunkten att en arbetande delägare i ett fåmansföretag i princip skall få lika hög skatt på sina arbetsinkomster som en löntagare utan ägarintresse. En delägare med väsentligt inflytande i ett bolag kan ju låta bli att ta ut full ersättning för sina arbetsinsatser och istället låta pengarna stanna i bolaget. Då det är väldigt svårt att från fall till fall utröna vad som är att betrakta som arbetsinkomst respektive kapitalinkomst har lagstiftaren, som tidigare nämnts, valt att göra en skattemässig uppdelning på ett schablonartat sätt. Grundprincipen är att det sker en hälftindelning av reavinsten och ena delen beskattas som kapital och andra som tjänst.¹²⁸ Den maximala skatteeffekten för en delägare, som har en kommunalskatt på 31 procent och en maximal statlig skatt på 25 procent, blir 43 procent.¹²⁹ Vanligtvis blir skatten dock betydligt mindre p.g.a. reglerna om omräkning av anskaffningskostnaden, den sparade

¹²⁴ Säljs emellertid aktier till underpris av affärsmässiga skäl, såsom akut likviditetsbehov, finns inget gåvomoment och därför får hela anskaffningskostnaden dras av. Finns det ett gåvomoment betraktas aktierna avyttrade till marknadsvärdet och skillnaden mellan detta värde och underpriset utgör gåva. Det går alltså inte att på detta vis skapa avdragsgilla förluster.

¹²⁵ Sandström & Svensson (2000), s. 40 f.

¹²⁶ SKBL 11:11 Lagrummet har upphävts men Lag 1999:963 (om skattereduktion på förvärsinkomster vid 2001 års taxering) hänvisar till det innehålls om tidigare fanns i Skattebetalningslagen 11:11.

¹²⁷ LLMS del 1 (1999), s. 132, 135, LLMS del 2 (1999), s. 298, 341.

¹²⁸ Skattehuset i Göteborg (1998), s. 21

¹²⁹ Sandström & Svensson (2000) s. 136

utdelningen och det s.k. lättnadsbeskattade utdelningsutrymmet, vilket beskrivs närmare nedan.

Nedanstående tablå ger en jämförelse mellan ett löneuttag och en aktieförsäljning. I detta exempel har hänsyn ej tagits till eventuell uppräkningskostnad, sparad utdelning och lättnad. Vanligtvis är dessa regler tillämpliga och således sänks den totala skattekostnaden.

	Lön	Aktieförsäljning	
Löneutrymme	100	100	Vinst i FÅAB
Arbetsgiv.avgift	<u>- 26</u>	<u>- 28</u>	Bolagsskatt
Bruttolön	=74	=72	Reavinst
Skatt (56 %)	<u>- 41,4</u>	- 20,2	Skatt 56% på 36 [72/2]
Behållning	=34,6	<u>- 11,2</u>	Skatt 31% på 36 [72/2]
		=40,6	Netto

4.3.1 Beräkning av skatten vid realisationsförsäljning

Jag har valt att här endast kortfattat beskriva vilka regler som gäller vid beräkning av realisationsvinst på andelar i fåmansföretag. I bilagan (B) återfinns en mer utförlig redogörelse för reglerna och dess tillämpning. Redogörelsen i bilagan är strukturerad efter ett fiktivt exempel och uträkningar följer en modell som förhoppningsvis skall uppfattas som lättförståelig och metodisk.

Vid försäljning av kvalificerade aktier i ett fåmansbolag finns vissa bestämmelser som gör att reavinsten inte fullt ut behöver till hälften beskattas i inkomstslaget tjänst, vilket ju annars är regelverkets huvudregel.

För det första kan anskaffningskostnaden i vissa fall (inräknat ovillkorade aktieägartillskott) justeras, dvs räknas upp, enligt två metoder: kallade indexuppräkningsmetoden eller kapitalunderlagsmetoden.¹³⁰ Genom att anskaffningskostnaden höjs minskar också realisationsvinsten vilket i sin tur sänker den totala skattekostnaden.

För det andra kan en säljande fåmansdelägare tillgodoräkna sig s.k. sparad utdelning vilket är medel som endast kommer att kapitalbeskattas. Sparad utdelning är enkelt uttryckt ackumulerade medel bestående av sådan utdelning som delägaren årligen maximalt får ta ut som kapitalbeskattad inkomst. Enligt fåmansreglerna har lagstiftaren på förhand bestämt ett visst maximalt belopp som

¹³⁰ IL 57 kap 12§ 2 st jämte IL 43 kap. 17-18§§.

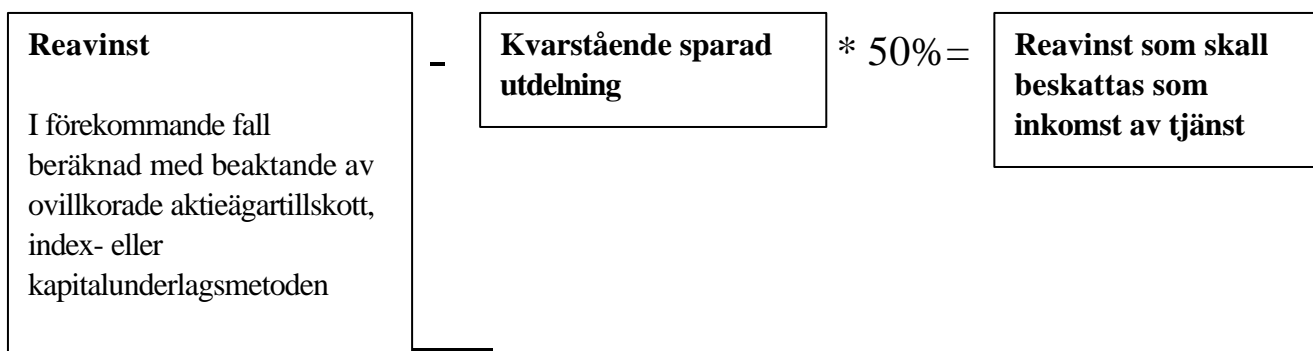
kan tas ut som kapitalbeskattad utdelning per år, s.k. normalutdelning. (till huvudsak bestående av en viss procent av anskaffningskostnaden multiplicerat med statslåneräntan adderat med en för året gällande procentsats). Om en delägare inte förbrukat sina kapitalbeskattningsbara utdelningar under tidigare år sparas dessa och kan således slutligen bli tillgodoräknade honom som kapitalbeskattade medel vid avyttringen av andelarna.¹³¹

För det tredje kan man vid en försäljning i likhet med vad som gäller för sparad utdelning även tillgodoräkna sig s.k. sparad lättnad. Med början från 1998 års taxering infördes en begränsad skattefrihet för utdelning och reavinst på andelar i onoterade företag med syftet att försöka stimulera investeringar i dessa mindre bolag som annars ofta dras med högre kapitalkostnader än större väletablerade företag. I likhet med vad som gäller för den sparade utdelningen uträknas årligen ett s.k. lättnadsbelopp och detta är skattefritt vid utdelning eller reavinst. Har den säljande delägaren inte förbrukat sina tidigare lättnadsbelopp har de räknats framåt med åren och han blir slutligen tillgodoräknad dessa vid försäljningen av andelarna. Lättnaden dras ifrån den del av realisationsvinsten som skall beskattas i kapital.¹³²

Slutligen kan den tjänstebeskattade vinsten enligt den s.k. takregeln aldrig uppgå till mer än 100 basbelopp (för år 2000 är detta 3.660.000 kronor), vilket innebär att den del av en realisationsvinst som överstiger 200 basbelopp (oaktat sparad utdelning och sparad lättnad) endast kommer att beskattas i kapital. Takregeln omfattar förutom aktieägaren själv, även hela hans närstående krets och man sammanräknar därför alla aktieförsäljningar som delägaren och hans närstående krets gjort under de senaste fem åren. När 100 basbelopp beskattats i tjänst, sett på hela närstående kretsen, skall överskjutande del av reavinst endast kapitalbeskattas.¹³³

Enkelt schema över beräkningen av den vinst som skall redovisas som intäkt av tjänst respektive kapital.¹³⁴

1) Först fastställs vilket belopp som skall beskattas som inkomst av tjänst.

¹³¹ IL 57 kap 7-10§§.

¹³² IL 43 kap 3-7§§ samt RSV S 1999:21 s. 30.

¹³³ IL 57 kap 12§ 3 st.

¹³⁴ Strukturen i schemat baseras på ett av RSV's meddelanden. RSV S 1999:21 s. 59 f.

2) När uträkningen enligt ovan är gjord beräknas hur stor del av den verkliga reavinsten som hänförs till inkomst av kapital.

$$\boxed{\text{Verklig reavinst}} - \boxed{\text{Reavinst som beskattas som inkomst av tjänst}} - \boxed{\text{Sparad lättnad}} = \boxed{\text{Reavinst som beskattas som inkomst av kapital}}$$

Exempelvis säljer en delägare i ett fåmansbolag andelar och får 3.000.000 kronor i vederlag. Anskaffningsvärdet är 500.000. (Han har inte gjort några aktieägartillskott och han kan ej använda någon metod för att räkna upp anskaffningsvärdet) Den sparade lättnaden på dessa aktier uppgår till 250.000 och den sparade utdelningen är 500.000. Den skattepliktiga reavinsten är 2.500.000 (3.000.000-500.000).

Först fördelas vinsten mellan tjänst och kapital vilket innebär att den vinst som överstiger sparad utdelning, alltså 2.000.000 (2.500.000-500.000) skall till hälften- 1.000.000- tas upp som intäkt av tjänst. Till inkomst av kapital förs resterande del av vinsten, d.v.s. 1.500.000 (2.500.000-1.000.000). Från detta belopp dras den sparade lättnaden, här på 250.000. Resterande belopp, 1.250.000 (1.500.000-250.000) beskattas som inkomst av kapital.

Total skattekostnad med 56% tjänstes katt:	1.000.000* 56%=	560.000
	1.250.000* 30%=	375.000
	=	935.000

Nettovinst: 1.565.000

5 Andelsbyten

I kapitlet presenteras inledningsvis reglernas bakgrund och innebörd. Därefter beskrivs hur uppskovstekniken är utformad och vilka specialregler som gäller för fåmansföretag. Avslutningsvis ges ett räkneexempel där det illustreras hur lagen blir praktiskt tillämpad.

5.1 Inledning

Från den 1 januari 1999 gällde Andelsbyteslagen som var den lag som gav möjlighet att få uppskov med beskattning av reavinster som uppkommer vid aktiebyte, d.v.s. när säljaren får betalt i aktier istället för pengar.¹³⁵

Andelsbyteslagen har nu i och med Inkomstskattelagens tillkomst, blivit införlivad i denna nya lag men denna övergång har inte lett till några materiella förändringar. Jag väljer nedan att som ett samlingsnamn för andelsbytesregelverket använda mig av ”andelsbytesbestämmelserna”.

5.2 Strukturregeln- tidigare bestämmelser för andelsbyten

Tidigare bestämmelser för uppskov, d.v.s. innan Andelsbyteslagen fanns, diskriminerade fåmansföretagare på så sätt att det var väldigt svårt att få beviljat en ansökan om uppskov.¹³⁶ Dessa äldre regler utgjordes av den s.k. strukturregeln i SIL 27§ 4 mom. samt av Lagen om gränsöverskridande omstruktureringar inom EG (”IGOL”), (1994:1854). Reglerna omöjliggjorde uppskov om någon del av en reavinst skulle beskattas som tjänst enligt SIL 3:12, vilket i realiteten exkluderade majoriteten av alla fåmansföretagsförsäljningar. Vidare bör det betonas att strukturregeln endast kunde tillämpas av fåmansdelägare om de ansökte om dispens hos SKM vilket var en procedur som var administrativ och dessutom oförutsägbar.¹³⁷

Enda sättet att få beviljat ett uppskov var alltså att se till att den vinst man begärde uppskov för inte innehöll någon del som skulle tjänstebeskaas. Detta kunde göras genom att exempelvis dela upp andelsbytet i två transaktioner och i den första överläts så mycket aktier att reavinstbeskattningen i tjänst nådde det s.k.

¹³⁵ Se Prop. 1998/99:15.

¹³⁶ Prop. 1989/90:110 s. 453 f, samt prop. 1998/99:15 s. 179.

¹³⁷ Tjernberg (DR) s. 278

takbeloppet.¹³⁸ Sedan avyttrades resten av andelarna genom ett andelsbyte och uppskov kunde då beviljas i och med att ingen del av den vinst som belöpte på dessa andelar skulle tjänstebeskattas.¹³⁹ Ett annat sätt kunde vara att säljaren redan hade tillräckligt mycket sparad utdelning, eller att han redan genom tidigare utförsäljningar avskattat tillräckligt högt belopp i tjänst, och på så vis uppnått takbeloppet, för att hela reavinsten skulle kunna beskattas i kapital.¹⁴⁰

Med anledning av det EG-rättsliga fusionsdirektivet, som bl. a. säger att försäljning av aktier i fåmansföretag ej får undantas från uppskovsmöjlighet, blev Sverige emellertid tvunget att ändra reglerna och direktivet blev implementerat i svensk lagstiftning genom Andelsbyteslagen.¹⁴¹

Andelsbyteslagen har, liksom ett flertal andra nya lagar som var resultatet av samma utredning, utformats mot bakgrund av samma utgångspunkt, nämligen att skatteregler inte skall hindra att omstruktureringar genomförs i näringslivet.¹⁴² Förändringen har tveklöst också, vilket visats i min undersökning, medfört att många säljande fåmansdelägare numer väljer att som vederlag acceptera aktier med hänvisning till att de just kan begära uppskov med reavinstbeskattningen.

5.3 Förutsättningar för att andelsbytesbestämmelserna skall vara tillämpliga

Först skall det poängteras att andelsbytesbestämmelserna, till skillnad från de äldre reglerna, är frivilliga att tillämpa. Detta motiveras av att den skattskyldige skall ha möjlighet att kvitta realisationsvinsten mot eventuell reaförlust under det aktuella beskattningsåret.¹⁴³ Uppskovet yrkas av den skattskyldige i samband med deklarationen.

Säljaren skall om det är en fysisk person vara skattskyldig i Sverige men är det en juridisk person finns inte samma krav.¹⁴⁴ (IL 49 kap 8, 9 och 11 §§) Köparen kan vara en svensk juridisk person, ett utländsk bolag som blir likartat beskattat som svenska företag eller avslutningsvis ett företag som är beläget i ett EU-land. (IL 49 kap 9§)

¹³⁸ Takregeln beskrivs närmare i bilaga B kapitel 1.3.1

¹³⁹ Qwerin, Eskil, Uppskov vid aktiebyten för ägare av fåmansföretag, Svensk Skattetidning 1998, s. 908.

¹⁴⁰ Alhager (1999), s. 258.

¹⁴¹ Prop. 1998/99:15 s. 179.

¹⁴² SOU 1998:1, s. 11, Prop. 1998/99:15 s. 1

¹⁴³ Prop. 1989/99:15 s.183, SOU 1998:1 s. 190.

¹⁴⁴ Den skattetekniska termen för att vara skattskyldig i Sverige är ”den som är bosatt i Sverige” eller ”den som stadigvarande vistas i Sverige” eller slutligen ”den som har väsentlig anknytning till Sverige och som tidigare har varit bosatt här.” IL 2 kap 3, 7 §§.

Det överlåtande bolaget kan vara ett svenskt aktiebolag, en svensk ekonomisk förening eller ett utländskt bolag.¹⁴⁵ Lagen nämner endast att andelar är föremål för uppskov, d.v.s. delägarätter i kapitalet, och detta utesluter således uppskovsmöjlighet för reavinster på andra finansiella instrument.¹⁴⁶ Lagen omfattar dock andelar som utgjort lagertillgång, s.k. lagerandelar.¹⁴⁷

Andelsbytesbestämmelserna är endast tillämpliga om det uppkommer en skattepliktig realisationsvinst. (IL 49 kap 13§) Uppstår en realisationsförlust kan denna alltså inte sparas utan den blir, enligt allmänna regler, avdragsgill samma beskattningsår som den uppkommer. Ersättningen skall vara marknadsmässig och försäljningen får alltså inte ske till underpris. Vederlaget skall utgöras av andelar i det köpande bolaget och dessa andelar kan både vara nyemitterade eller sedan tidigare existerande.¹⁴⁸ Om det i köpet ingår en kontantdel får denna maximalt utgöra 10% av de mottagna andelarnas nominella värde. (IL 49 kap 2§) Detta krav kan möjligen uppfattas som restriktivt då det nominella värdet i många fall är väldigt lågt i förhållande till marknadsvärdet, vilket får till följd att en kontantdel vanligen endast kan utgöra en obetydlig del i totalaffären.¹⁴⁹ Det är inte ovanligt att ett företag har ett nominellt aktievärde på så lite som ett par kronor men marknadsvärdet på aktien uppgår till flera hundra kronor. En försäljning på totalt 10 miljoner skulle därmed i princip maximalt kunna bestå av en kontantdel på 100.000, vilket kanske kan uppfattas som väldigt lite- men det bakomliggande syftet med lagen är ju att ge uppskov för andelsbyten och inte för kontantaffärer. Om det utgår en kontantdel måste den skattepliktiga realisationsvinsten överstiga detta belopp för att uppskov skall kunna medges.¹⁵⁰ (IL 49 kap 13§)

Enligt ett icke överklagat förhandsbesked 1999-11-10 har emellertid SRN funnit att villkoret om penningersättningens storlek skall omfatta de situationer då en skattskyldig får som ersättning för *en och samma andel* både andel i det köpande bolaget och pengar. Innebörden av detta är följaktligen att en del andelar synes kunna bytas mot kontanter och andra mot nya andelar och det är

¹⁴⁵ Utländska bolag som omfattas är de som har en beskattning som liknar den svenska samt företag inom EU som uppfyller villkoren i fusionsdirektivet.

¹⁴⁶ RSV Handledning (2000), s. 656.

¹⁴⁷ Jag har valt att inte närmare redogöra för bestämmelserna kring när andelar som utgör lagertillgångar avyttras. För den som vill fördjupa sig i detta hänvisas till SOU:n eller propositionen.

¹⁴⁸ Det är alltså fullt möjligt att det köpande företaget betalar med egna andelar som företaget köpt tillbaka enligt de nya reglerna om aktiebolagens återköpsrätt av egna aktier. (Prop. 1998/99:15 s. 183 samt SOU 1997:22- Aktiebolagskommitténs förslag om aktiebolags förvärv av egna aktier.)

¹⁴⁹ Enligt förarbeten förefaller gränsen till stor del ha satts mot bakgrund av vad man kallar för "enkelhetsskäl" då det annars skulle uppstå värderingsproblem. Utredningen påtalar dock att gränsen egentligen skulle kunna höjas till 25% utan att för den sakens skull vare sig inkräkta på det fiskala intresset eller syftet med lagen. (SOU 1998:1 s. 195)

¹⁵⁰ Om lagertillgång säljs gäller samma regel, d.v.s. att skillnaden mellan det bokförda restvärdet och vederlaget måste överstiga kontantdelen. (5§ p.7)

endast de sistnämnda andelarna som då omfattas av uppskovsmöjligheten. Ett uppköpserbudande kan m.a.o. delas upp i ett andelsbytesalternativ och ett kontantalternativ. Det finns således en öppning för att kunna ge en högre kontantdel än vad lagen föreskriver genom att dela upp affären i två delar, en som bara betalas med pengar och en som betalas med andelar. Den del som betalas med andelar omfattas av uppskovsmöjligheterna och således kan denna del även bestå av en kontantersättning, men dock bara upp till maxgränsen om 10 procent av dessa andelars nominella värde. Den del som bara betalas i kontanter blir beskattad enligt de vanliga fåmansreglerna och skatten erläggs således under det beskattningsår då avyttringen skedde.

Ett annat rekvisit för att andelsbytesbestämmelserna skall bli tillämpliga är att det köpande bolaget, senast vid utgången av det kalenderår som försäljningen sker, innehar andelar som berättigar till ett röstetal överstigande 50 procent i det överlåtna bolaget. (49 kap 12§) Det köpande bolaget måste alltså ha kontrollen över det sålda bolaget och det spelar således ingen roll om aktierna sålts portionsvis eller om det köpande bolaget redan innan förvärvet ägde aktier och under året tilläggsköpte så mycket att det totala röstetalet slutligen uppgick till mer än 50 procent.¹⁵¹ Om s.k. särskilda skäl föreligger kan det räcka att röstvillkoret är uppfyllt vid någon tidpunkt mellan andelsbytet och utgången av kalenderåret. Detta undantag bedöms dock restriktivt. Bakgrunden till att lagstiftaren tagit med röstvillkoret är för att hindra skatteflyktsförfaranden där man framförallt genom koncerninterna transaktioner kan uppnå otillbörliga skatteförmåner.¹⁵²

5.4 Uppskovstekniken

Om det utöver andelsbytet också utgår en kontantersättning skall denna tas upp till beskattning det beskattningsår då försäljningen ägde rum. Återstående del av reavinsten fördelas på de mottagna andelarna och det belopp som belöper på en andel kallas för uppskovsbelopp. Uppskovsbeloppet tas senare upp till beskattning det beskattningsår då de mottagna andelarna avyttras. Skulle en mottagen andel upphöra att existera, såsom vid en likvidation eller inlösen, skall uppskovsbeloppet likaså tas upp till beskattning.¹⁵³ En annan situation som leder till beskattning är om säljaren flyttar ut från Sverige, då detta innebär en risk för att Sverige kommer att tappa beskattningsunderlaget.¹⁵⁴

¹⁵¹ SOU 1998:1 s. 196 f.

¹⁵² SOU 1998:1 s. 210 f.

¹⁵³ Enligt IL 44 kap 8§ gäller att reavinstbeskattning skall ske när ett företag försätts i konkurs eller träder i likvidation. Av detta följer att reavinstbeskattningen sker innan det att andelen egentligen upphört att existera och således kan reavinstbeskattning och återförande av uppskovsbelopp komma att ske vid olika tidpunkter. Den skattskyldige torde dock i ett dylikt fall vara intresserad av att frivilligt återföra uppskovsbeloppet samma år som bolaget försätts i konkurs eller träder i likvidation. RSV Handledning (2000), s. 657

¹⁵⁴ IL 49 kap 26§ som hänvisar till 8§.

Som tidigare nämnts står det den skattskyldige fritt att innan uppskovsbeloppet fastställs kvitta reavinster mot eventuella reaförluster på andra aktier och andelar. Det överskjutande beloppet utgör därefter underlaget för uppskovet. Så länge som ett uppskovsbelopp existerar kan man välja att när som helst ta upp hela eller delar av den uppskjutna reavinsten för att kvitta mot uppkomna reaförluster. På samma sätt kan uppskovsbeloppet även användas för att, i de fall det blir aktuellt, kvitta mot en reaförlust som uppkommer genom att aktier som man beviljat uppskov för senare säljs med förlust. Ett uppskovsbelopp kan alltså användas för kvittning mot förluster som uppkommer vid försäljning av dels de andelar som samma uppskovsbelopp härstammar ifrån, men även gentemot andra uppskovsbeviljade andelar.¹⁵⁵

Om säljaren redan innan andelsbytet ägde aktier i det köpande bolaget, s.k. gamla andelar, eller om han efter bytet köper ytterligare andelar, s.k. nya andelar, finns turordningsregler som bestämmer vilka aktier som vid en senare delavyttring skall anses sålda först. Avyttringar efter bytet anses enligt denna turordning ske i följande ordning, gamla andelar, mottagna andelar och nya andelar.¹⁵⁶

I de fall då säljaren även innehar gamla andelar gäller en specialregel vid beräkning av hans anskaffningsvärde. Enligt den allmänna genomsnittsmetoden skall, vid flera köp, de olika anskaffningskostnaderna sammanläggas och fördelas på samtliga andelar. Om de mottagna andelarna har ett högre anskaffningsvärde skulle detta innebära att säljaren vid en delavyttring som endast avser gamla andelar, fick tillgodoräkna sig ett oberättigat avdrag för anskaffningskostnader för de mottagna andelarna. För att förhindra att så sker finns en bestämmelse i IL 49 kap 29§ som säger att mottagna andelar inte skall anses vara av samma slag och sort som gamla andelar. Följaktligen skall anskaffningsvärdena för gamla respektive mottagna andelar beräknas var för sig och genomsnittsmetoden är därför alltså inte tillämplig i dessa fall. Enligt förarbetena skisseras följande scenario. Innan andelsbytet hade säljaren 10 aktier i det köpande bolaget anskaffade för sammanlagt 10, alltså 1 per aktie. Vid andelsbytet får han ytterligare 10 aktier men dessa är värda 30, d.v.s. 3 per aktie. Enligt genomsnittsmetoden skulle den genomsnittliga anskaffningskostnaden bli $(10 + 30)/2 = 2$ per aktie. Om en delavyttring på 10 senare sker skulle enligt turordningsreglerna ovan först de gamla andelarna betraktas som sålda och då hade avdraget vid reavinstberäkningen för dessa blivit 2 istället för riktiga 1.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Prop. 1998/99:15 s. 277, Vid kvittning gäller dock alltid de generella kvittningsreglerna i IL kap 48 19-24 §§, som förvisso nu i och med SFS 2000:540-41 tillåter full kvittning mellan vinster i noterade andelar mot förluster i marknadsnoterade dito.

¹⁵⁶ IL 49 kap 28§

¹⁵⁷ Prop. 1998/99:15 s. 279.

5.5 Specialregler för fåmansföretag

Som ovan nämnts har dispensregeln som tidigare gällde för fåmansföretag tagits bort i andelsbytesbestämmelserna på grund av att det bakomliggande fusionsdirektivet ej tillät någon liknande diskriminering. Reglerna i lagen är därför i princip fullt ut tillämpliga på andelsbyten i fåmansföretag. Lagstiftaren har dock infört viss särlagstiftning för att säkerställa att fåmansreglerna inte kringgås.

För att förhindra att upparbetade arbetsinkomster övergår till kapitalinkomster finns det en regel av skatteflyktskaraktär för andelsbyten med kvalificerade aktier. Om sådan kvalificerad andel säljs till ett annat företag, där säljaren ensam eller tillsammans med närstående direkt eller indirekt kommer att äga andelar motsvarande minst 25 procent av röstetalet för samtliga andelar i företaget, gäller ett s.k. verksamhetskriterie. (IL 49 kap 10§) Det köpande företagets verksamhet skall till huvudsaklig del bestå av rörelse, vilket betyder annan verksamhet än innehav av kontanta medel och värdepapper (förvaltningsbolag). Enligt förarbetena betyder huvudsaklig del omkring 75 procent och i bedömningen skall hänsyn främst tas till storleken av intäkterna i bolaget.¹⁵⁸ Motivet till att lagstiftaren valt 25 procents röstinnehav, och alltså inte röstmajoritet, är att man vill förhindra fall där upp till fyra delägare gemensamt arrangerar ett upplägg för att undgå 3:12-beskattning. Det som lagstiftaren velat förhindra är följande upplägg. En kvalificerat verksam fåmansdelägare, X, genomför ett andelsbyte genom att sälja aktierna i A till ett annat fåmansföretag, B, i vilket X ensam eller tillsammans med närstående har röstmajoritet. B får som anskaffningsvärde på de mottagna andelarna använda sig av marknadsvärdet och företaget kan således därefter sälja aktierna vidare utan att realisationsvinstbeskattas. Om X senare låter B förvärva en aktieportfölj (genom att betala med reavinsten) och på så sätt ombildar bolaget till ett förvaltningsföretag kan utdelningar som bolaget mottager vidareutdelas till X utan att beskattas hos B. (En utdelning som mottas av ett förvaltningsbolag men därefter vidareutdelas till förvaltningsbolagets ägare beskattas alltså ej av förvaltningsbolaget.)

Om verksamhetskriteriet är uppfyllt vid tillfället för andelsbytet men därefter förändras så att förutsättningarna ej längre är uppfyllda skall uppskovsbeloppet tas upp till beskattning. Kravet på att verksamheten måste bedriva rörelse gäller ända t.o.m. utgången av det tjugonde kalenderåret efter det år då andelsbytet skedde. (IL 49 kap 27§)

En ytterligare specialregel för fåmansföretag påträffas i IL 49 kap 32§ och den avser situationer där det köpande bolaget är ett fåmansföretag och säljaren, som beviljats uppskov, skall beräkna gräns- och lätttnadsbelopp på de mottagna andelarna. Det spelar ingen roll om säljaren avyttrar andelar i ett fåmansbolag eller i ett vanligt företag, regeln gäller för båda situationer. I dessa fall får

¹⁵⁸ Prop. 1998/99:15 s. 277.

uppskovsbeloppet inte räknas med i det köpande företags anskaffningskostnad därför att det innebär att gräns- och lättnadsbelopp beräknas på en anskaffningskostnad som till viss del består av ett ännu ej beskattat uppskovsbelopp, vilket är att betrakta som ett otillbörlig skatteförmån. Det scenario som lagstiftaren avsett att förhindra är det följande. Om den kvalificerat verksamma fåmansdelägaren X avyttrar sina andelar i A till ett annat av honom ägt fåmansbolag, B, medges uppskov för beskattningen enligt andelsbytesbestämmelserna. När X därefter skall beräkna gräns- och lättnadsbelopp för de mottagna andelarna i B, använder han anskaffningsvärdet för B som till viss del kan sägas bestå av uppskovsbeloppet, d.v.s. den ännu obeskattade reavinsten.¹⁵⁹

5.5.1 Uppskovstekniken för andelar som omfattas av 3:12-reglerna

Uppskovstekniken för kvalificerade aktier är väldigt lik den som gäller för övriga andelar. Den största skillnaden består i att 3:12-regelverkets uppdelning av reavinst på kapital respektive tjänst gäller även här. Det är då andelsbytet sker beräknas kapitalbelopp och tjänstebelopp enligt gängse regler som om hela reavinsten skulle beskattas under detta beskattningsår. Om en kontantdel utgått skall denna hänföras till kapitalbeloppet så långt det räcker och eventuell överskjutande del hänförs till tjänstedelen. Kontanta medel tas upp till beskattning samma år som andelsbytet sker. Kvarvarande kapital- och tjänstebelopp fördelas därefter på de mottagna andelarna och dessa utgör uppskovsbeloppen. Uppskovsbeloppet består således av två delar, ett kapitalbelopp och ett tjänstebelopp. (IL 49 kap 14-16 §§)

Uppskoven tas senare upp till beskattning enligt de vanliga reglerna i IL, d.v.s. när de mottagna andelarna avyttras. Värt att poängtera är att de båda fastställda uppskovsbeloppen ligger kvar på samma nominella belopp och räknas alltså inte upp med tiden även om uppskovet varar så länge som i decennier. Uppskovet kan alltså i det närmaste likställas med en räntefri skattekredit. Räntefriheten förutsätter givetvis att skattesatserna inte höjs, då det är de vid avyttringstillfället gällande skattesatserna som beräkningen görs på.

5.5.2 Exempel med försäljning genom andelsbyte

I bilagan finns, med hänvisning till föregående kapitel, ett fiktivt exempel som åskådliggör beskattningskonsekvenserna för delägaren Helge när han säljer sitt helägda fåmansbolag ControlAltDelete AB. Jag fortsätter med detta exempel här

¹⁵⁹ Prop. 1998/99:15 s. 191.

men vi ponerar att det sker ett aktiebyte istället för en vanlig avyttring mot pengar. Man behöver inte ha läst bilagan för att förstå nedanstående exempel utan förutsättningarna redovisas även här.

Helge har under det senaste halvåret blivit uppvaktad av ett flertal olika bolag som haft intresse av att köpa hans bolag. Merparten av de presumtiva uppköparna vill helst bara betala med egna aktier därför att deras kassa, som är tämligen välfylld med riskkapital, skall istället användas för utveckling av verksamheten. Helge tror, nu i mars månad år 2000, på börsen och väljer därför att sälja sina aktier genom ett aktiebyte istället. Hans val faller på den SBI-listade internetbolaget Drax Holding som han bedömer ha goda möjligheter att med sina större resurser utveckla fåmansföretaget.

I exemplet i bilagan framgår att Helge får 8.000.000 kronor för sitt företag och detta medför (med hänsyn tagen till sparad utdelning och lättnad) en beskattning på 3.660.000 kronor i tjänst och 4.159.500 kronor i kapital. Helge får betalt med 613.100 aktier som vid tidpunkten för affären (1 mars 2000) hade ett marknadsvärde på 13 kronor styck, vilket inalles innebär 7.969.000 kronor. Han får dessutom 30.600 kronor kontant vilket i princip är det maximala kontantvederlag som kan utgå då detta motsvarar 10 procent av de mottagna andelarnas nominella värde, d.v.s. 5 öre per andel.¹⁶⁰

Kontantdelen skall direkt tas upp till beskattning och då detta belopp ryms inom kapitaldelen ger det följande. Av 30.600 kronor skall Helge erlægga 30 procent i skatt, d.v.s. 9.180 kronor. Kvarvarande reavinstbelopp, vilket för kapital är, $4.159.500 - 30.600 = 4.128.900$ och det oförändrade tjänstebeloppet på 3.660.000, begär Helge uppskov för.

Enligt IL 49 kap 16§ skall tjänste- respektive kapitalbeloppen fördelas på de mottagna andelarna. Uppskovsbeloppet som således består av två delar blir alltså enligt följande.

Tjänst: $3.660.000 / 613.100 = 5,97$ kronor/Drax-andel

Kapital: $4.128.900 / 613.100 = 6,73$ kronor/Drax-andel

När andelarna framöver avyttras skall således $5,97 + 6,73 = 12,70$ kronor reavinstbeskattas för varje såld andel, dock fördelat på tjänst och kapital.

Om Helge vid ett senare tillfälle väljer att avyttra en del av sina Drax-andelar, exempelvis 200.000 aktier för ett eventuellt marknadspris på 20 kronor skall detta beskattas på följande vis.

¹⁶⁰ Exemplet med Drax Holding skulle egentligen likväl kunna vara ett annat IT-bolag men då det ändå figurerar i min undersökning valde jag att använda det i detta, i övrigt, fingerade exempel. Uppgifter om börskurser överensstämmer med verkliga förhållanden vid de ovan givna tidpunkterna.

$200.000 * 20 = 4.000.000$ i försäljningsintäkt.
 $200.000 * 5,97 = 1.194.000$ beskattas i tjänst.
 $200.000 * 6,73 = 1.346.000$ beskattas i kapital.
 $200.000 * 7 (20-13) = 1.400.000$ beskattas i kapital (senaste vinsten som uppkommit efter andelsbytet)

Den vinst på Drax-aktien som uppkommit sedan Helge fick den i utbyte skall endast kapitalbeskattas då denna aktie numer ej är kvalificerad för Helge. Reavinsten beräknas på vanligt vis. Försäljningsintäkten på 20 kronor minus anskaffningskostnaden på 13 kronor ger 7 kronor i reavinst per aktie. Totalt skall $200.000 * 7 = 1.400.000$ beskattas i kapital för den värdeökning som skett på Drax-andelen sedan Helge fick den i byte.

Sammanlagt betalas $(56\% * 1.194.000) + [(30\% * (1.346.000 + 1.400.000)) = 1.492.440$ kronor i skatt om Helge förutsätts ha maximal tjänstebeskattning. Nettobehållningen vid en delförsäljning av 200.000 Drax-andelar till marknadsvärdet 20 kronor blev således $4.000.000 - 1.492.440 = 2.507.560$ kronor.

6 Pomperipossa tittar fram- oväntade skatteeffekter vid reaförlust på tillbytta andelar

I kapitlet redogörs för kvittningsproblematiken och fenomenet illustreras med enkla räkneexempel. Här ges vidare även en kortfattad beskrivning om vilken insikt RSV och Skattemyndigheten förefaller ha haft om problemet.

6.1 Inledning

Under börsens IT-påverkade uppgång, d.v.s. hösten 1999 till våren 2000, gjordes ett flertal företagsförvärv i jakten på att nå snabb tillväxt och det stora flertalet av köpen skedde genom andelsbyten där det köpande bolaget utnyttjade sin höga aktiekurs som hårdvaluta. Som tidigare framgått vill jag bl.a. i detta arbete undersöka vilken generell kunskap de f.d. fåmansdelägarna har om fåmansskattereglerna och vidare, om de till fullo förstår vilka beskattningskonsekvenser som blir följden av deras aktieförsäljningar. Vad gäller bruket av uppskovsmöjligheten i andelsbytesbestämmelserna är det med tanke på kvittningsproblematiken, enligt min mening, särskilt intressant att klarlägga om fåmansdelägarna, antingen själva eller genom anlita expertis, satt sig in i vilka konsekvenser som blir följden av en eventuell framtida reaförlust på de mottagna aktierna.

I detta avsnitt illustrerar jag närmare den problematik som kan uppstå vid kvittningssituationer. Som ovan nämnts i problemdiskussionen består kvittningsproblematiken av det bekymret att vid en framtida reaförlust på de tillbytta aktierna kan den del av den uppskjutna reavinsten som skall beskattas i tjänst ej kvittas bort, vilket får till följd att man med förmodad tom plånbok ändå är skyldig staten ansevärliga belopp. Utöver detta problem, som kan betecknas som det huvudsakliga kvittningsproblemet, finns det faktiskt ytterligare ett problemområde inom kvittningsproblematiken- åtminstone för dem som ingått i min studie och sålt sina andelar under år 2000. Som tidigare redogjorts var det fram t.o.m. år 2000, enligt då gällande regler, inte tillåtet att kvitta förluster på marknadsnoterade andelar mot vinster i onoterade sådana. Endast 70 procent av förlusten var avdragsgill. Detta innebar således att en framtida förlust på tillbytta andelar i ett marknadsnoterat bolag bara kunde kvittas till 70 procent mot de uppskjutna vinsterna avseende de andelar som funnits i fåmansbolaget, eftersom

de var onoterade. Detta ”andra” kvittningsproblem innebar således att det dilemma som redan kan uppstå som resultat av det huvudsakliga kvittningsproblemet skulle kunna förvärras än mer.

Denna ytterligare sida inom kvittningsproblematiken är alltså numera undanröjd i och med SFS 2000:540-41. Denna lag föregicks av en skrivelse som under början av år 2000 gick ut från Finansdepartementet. I min studie har jag utöver det större kvittningsproblemet även ansett det vara viktigt att kartlägga om de säljande delägarna hade beaktat även denna del inom kvittningsdilemmat, med tanke på att de nya reglerna ännu inte trätt i kraft när de sålde sina bolag.

Jag redogör nedan närmare för kvittningsproblematiken och jag exemplifierar i räkneexempel en fiktiv situation för att på så vis enkelt åskådliggöra de ekonomiska effekterna.

6.2 Omöjligt att kvitta reaförlust på mottagna andelar mot tjänstedelen i uppskovsbeloppet

Det huvudsakliga dilemmat inom kvittningsproblematiken avser således det faktum att det inte går att kvitta bort den del av uppskovsbeloppet som är i tjänst. Enligt de allmänna reglerna i andelsbytesbestämmelserna kan ett uppskovsbelopp alltid användas till att kvitta mot framtida förluster, inklusive förluster på de mottagna andelar som själva uppskovet grundar sig på. Denna regel gäller emellertid inte för den del av ett uppskovsbelopp som skall beskattas i tjänst då kvittningsmöjligheterna endast finns inom inkomstslaget kapital. Skulle det efter kvittning inom inkomstslaget kapital fortfarande finnas ett underskott, gäller emellertid enligt allmänna regler att en skattereduktion kan ske mot bl.a. statlig och kommunal inkomstskatt.

6.2.1 Exempel som illustrerar kvittningsproblematiken med tjänsteuppskovet

Antag att Helge, som enligt ovan (kapitel 5.6) sålde sitt företag för 8 miljoner kronor och fick betalt med aktier i Drax Holding, väljer att yrka uppskov. Uppskovsbeloppet i tjänst är 3.660.000 kronor (5,97 per aktie) och 4.159.500 kronor i kapital (6,73 per aktie). Kursen i Drax Holding var 13 kronor vid köpet och detta är följaktligen också Helges anskaffningskostnad per aktie.

Låt oss säga att Helge av någon anledning behöver pengar och bestämmer sig för att sälja sina aktier. Helges förhoppningar om ett snabbt aktieklipp har gått i kras och han tvingas inse att han dessvärre gjort en dålig affär. I hans fall finns det inga villkor i kontraktet som förbjuder honom att avyttra aktierna så tidigt som 6

månader efter aktiebytet så därför säljer han hela sitt Drax-andelsinnehav den 31 augusti år 2000 till den då gällande börskursen på 2,10 kronor per aktie. Helge får en köpeskilling på 1.287.510 kronor (613.100 aktier à 2,10) och han tycker att det alltid är något, även om det känns väldigt tufft att veta att samma aktier var värda mer än sex gånger så mycket för bara ett halvår sedan. Helge har emellertid inte tänkt på att av det lilla han har kvar kommer allt gå till att betala den uppskjutna tjänsteskatten och det kommer inte ens att räcka för att täcka denna skuld.

Följande resonemang förklarar. Då Helges anskaffningsvärde för aktierna i Drax var 8.000.000 uppstår en så stor reaförlust som 6.712.490 kronor (8.000.000–1.287.510). Han kvittar så mycket han kan av förlusten mot sin uppskjutna vinst i kapital, vilket alltså motsvaras av uppskovsbeloppet på 4.159.500. Han kan bara kvitta bort så mycket som ryms inom det uppskjutna kapitalbeskattade utrymmet, resterande del av reaförlusten kan endast användas som skattereduktion. Således blir underskottet i kapital 2.552.990 kronor (6.712.490 – 4.159.500) och av detta går följande till skattereduktion. $[(0,7*0,3) * 100.000] + [(0,7*0,21) * 2.452.990]= 381.590$ kronor. Uppskovet i tjänst kan alltså Helge dessvärre aldrig kvitta bort utan detta måste alltid tas upp till beskattning, vilket Helge inte riktigt räknat med. Helge måste alltså erlägga tjänstes katt på 3.660.000, vilket med 56-procentig skattesats blir 2.049.600 kronor.

Nettot för Helge blir följande.

Köpeskilling:	1.287.510
Skattereduktion:	+ 381.590
Tjänstes katt:	- 2.049.600
Netto:	- 380.500

Värt att tillägga är att nettot hade sett ännu sämre ut om Helge inte hade haft någon sparad utdelning med sig vid fastställandet av uppskovsbeloppen. Den sparade utdelningen höjer ju det kapitalbeskattade utrymmet och detta ökar således kvittningsförmågan vid framtida reaförluster.

Helge bytte alltså sina aktier i ControlAltDelete AB och fick den 31 mars 2000, 8.000.000 kronor betalt i Drax Holding-aktier. När han senare sålde de mottagna andelarna den 31 augusti fick han en så stor reaförlust (83 %) att kvittning kunde ske mot hela hans uppskjutna vinst i kapital. Då reaförlusten översteg uppskovsbeloppet i kapital skulle man kanske tycka att Helge borde ha rätt att även kvitta mot den del av den uppskjutna reavinsten som beskattas i tjänst, men så är alltså inte fallet- tjänstedelen av uppskovet måste alltid tas upp till beskattning när de mottagna andelarna avyttras, oavsett om detta sker till vinst eller förlust. Följaktligen blir nettoeffekten att Helge faktiskt är skyldig 380.500 kronor i skatt. Detta hade han verkligen inte räknat med, han trodde att han skulle

kunna kvitta sin förlust mot hela uppskovsbeloppet, d.v.s. även tjänstedelen, men så var alltså inte fallet!

Helge menar givetvis att han aldrig i någon egentlig mening har haft några reella vinstpengar och på grund av uppskovstekniken i andelsbytesbestämmelserna i kombination med 3:12-reglerna blir resultatet efter ett andelsbyte och en senare reaförlust att han är skyldig staten pengar. Pengar som staten motiverar skall betalas eftersom de anses komma från den del av en reavinst som schablonmässigt sett sägs ha uppstått p.g.a. arbetsinsatser i det sålda bolaget. Att denna del av den uppskjutna vinsten ej kan kvittas i en efterkommande realisationsförlust verkar många inte ha tänkt på ...och allra minst Helge!

6.2.2 Kvittningsproblematiken med tjänsteuppskovet var dåligt belyst av myndigheter

Avslutningsvis, vad gäller omöjligheten att kvitta en reaförlust mot uppskovsbelopp i tjänst, kan tilläggas att detta förhållande verkar vara väldigt dåligt belyst hos RSV och tillika hos skattemyndigheten- åtminstone var det så under våren och sommaren 2000. Jag var i juni månad år 2000 i kontakt med både RSV i Stockholm och Skattemyndighetens regionkontor i Malmö och mitt samlade intryck är att man inte föreföll ha insett hur reglerna slår vid en större reaförlust¹⁶¹. Att förlusten inte är kvittningsbar mot tjänstedelen av ett uppskovsbelopp verkar enligt min mening vara något som de båda myndigheterna inte, i någon egentlig mening, hade reflekterat över vid denna tidpunkt.

Jag återkommer till RSV's kunskaper och ageranden beträffande kvittningsproblematiken i det avslutande analyskapitlet.

6.3 Fram till 2001 fanns ytterligare ett dilemma inom kvittningsproblematiken vid förlust på onoterade tillgångar och vinst på marknadsnoterade

I föregående avsnitt har jag räknat med att Helges reaförlust varit fullt kvittningsbar mot uppskovsbeloppet i kapital. Detta är emellertid inget som var självklart för dem som sålde sina bolag under 2000 eftersom kvittningsreglerna ju då sade att förluster på marknadsnoterade andelar ej var kvittningsbara mot

¹⁶¹ Talat med Thomas Lundberg RSV (2000-06-06 samt 2000-06-13), Sten-Inge Lilja SKM Malmö (2000-06-03), Gunilla Martinsson Skm Malmö (2000-06-06 samt 2000-06-13)

vinster på onoterade dito.¹⁶² På grund av att Finansdepartementets skrivelse kom ut på våren 2000 verkade det emellertid finnas goda möjligheter för att den föreslagna ändringen skulle gå igenom, men frågan för dem i studien var huruvida de över huvud taget var uppmärksammade på problemet. Enligt min mening är denna kvittningsproblematik något, som jämte omöjligheten att kvitta mot tjänsteuppskovet, alltså också helst borde vara känt för en delägare som funderade över att sälja genom ett andelsbyte eftersom att detta kunde få konsekvenser vid en eventuell framtida reaförlust. Delägars kunskap eller okunskap om detta faktum är alltså också något som jag velat få belyst i min undersökning.

Genom nedanstående exempel illustreras effekterna av detta ”tidigare” aktuella problem inom kvittningsproblematiken. Väljer man att räkna på ett exempel som, istället för Helges extrema reaförlust ovan på omkring 80 procent, baseras på en 50-procentig reaförlust- vilket måhända i ett längre perspektiv är ett rimligare medelvärde på IT-bolags värdeminskning sedan nivåerna i början på år 2000- gäller följande. Tillåts full kvittning uppstår följande resultat.

Låt oss för enkelhetens skull se på ett exempel där det vid fastställandet av uppskovsbeloppen inte fanns någon sparad utdelning. Om reavinsten var 7.900.000, d.v.s. 8.000.000 – 100.000, skall efter att fördelningsvinsten delats i två poster 3.950.000 utgöra uppskov inom kapital och samma belopp utgöra uppskovet i tjänst. Helge säljer de tillbytta aktierna till en 50-procentig förlust och får således in 4.000.000 kr.

Köpeskilling:	+ 4.000.000	(50% av 8.000.000)
Skattereduktion:	+ 10.500	(50.000 av reaförlusten [4.000.000] ryms ej inom det kapitalbeskattade uppskovsbeloppet och således går detta till skattereduktion: 50.000 * (0,7 * 0,3) blir 10.500.)
Tjänstes katt:	- 2.212.000	(56% skatt på tjänsteuppskovet, d.v.s. 3.950.000)
Netto:	+ 1.798.500	

Om full kvittningsrätt inte hade gällt var det, som ovan sagts, endast 70 procent av förlusten som var kvittningsbar vilket, i exemplet ovan med den 50-procentiga reaförlusten, hade försämrat nettot med 355.500 kronor.

Köpeskilling:	+ 4.000.000	(50% av 8.000.000)
Kapitalskatt	- 345.000	(70% av förlusten kvittas [2.800.000] mot uppskovet i kapital [3.950.000]. Resterande del inom kapitaldelen måste således upp till beskattning: 1.150.000 * 30% innebär 345.000 i skatt.)
Tjänstes katt:	- 2.212.000	(56% skatt på tjänsteuppskovet, d.v.s. 3.950.000)

¹⁶² För de fåmansföretagare som valde att avyttra sina bolag innan 2000 gällde helt och hållet dåvarande kvittningsregler, vilka alltså endast medgav 70% kvittning.

Netto: + 1.443.000

7 Redovisning av studien

Inledningsvis presenteras kortfattat de bolag som medverkat i studien. Därefter ges en generell bild av vilken kunskapsnivå de studerade delägarna haft beträffande 3:12-regler, uppskov, kvittningsproblematik etc. Vidare redogörs för hur delägare sett på andelsbyten i förhållande till kontantförsäljning, vilka underliggande affärsmässiga som lett till försäljningen samt hur de hanterat frågor som rör riskhantering och lock-up-villkor. Avslutningsvis redovisas huruvida någon delägare efter sin försäljning ångrar något av sitt agerande.

7.1 Medverkande bolag i studien

I studien har jag intervjuat delägare från 13 fåmansföretag som sålts till marknadsnoterade bolag under perioden hösten 1999 t.o.m. juni 2000.¹⁶³ Majoriteten av de nyligen sålda fåmansföretagen är verksamma inom olika IT-relaterade områden. Jag har inte medvetet sökt mig till bara IT-företag utan varit öppen för företagsförsäljningar inom alla branscher, men då det allmänna företagsklimatet varit fokuserat kring IT har denna kategori av studieobjekt blivit dominerande i min undersökning. Som nämnts tidigare i metodkapitlet har jag försökt att få en spridning på urvalet vad beträffar geografisk spridning, storlek och ålder.

Många av de uppgifter jag fick ta del av under intervjuerna tangerar vad som anses som sekretessbelagd information hos respektive företag. Resultaten av studien presenteras därför, i enlighet med krav från de intervjuade, på ett sätt som innebär att jag redogör för mina upptäckter utan att namnge vilket eller vilka företag som gjort eller inte gjort på ett visst vis. Jag uttalar mig således om studiens resultat i form av tendenser och exempelvis hur stora andelar av de intervjuade som agerat på ett visst sätt eller ej.

Här ges en uppräknig i punktform av de fåmansbolag som figurerat i studien. I samtliga fall utom ett har försäljning skett genom andelsbyten. I bilagan (C) återfinns en mer utförlig beskrivning av de medverkande säljande fåmansföretagen, köparna, affärsupplägg, kurser vid försäljningstillfälle och nuvarande börskurser (maj 2001) etc.

- Business Intelligence Group AB

¹⁶³ Tilläggas bör att ett bolag blev faktiskt aldrig sålt då ett ingånget letter of intent bröts långt efter min intervju gjorts. Intervjun har jag ändå tagit med i materialet då den gav mig en bra bild över hur delägarna, som vid tidpunkten för avsiktsförklaringens upprättande var inställda på en försäljning, resonerade kring frågeställningarna i mitt arbete.

Bolaget förvärvades under januari månad 2000 av NGM-noterade Academedia.

- Devenator AB

Förvärvet gjordes i april 2000 av O-listnoterade NEXUS.

- Blanking AB

Bolaget köptes av det O-listnoterade Adera i juni 2000.

- Mor AB

Mor förvärvades av O-listnoterade Framfab i april 1999.

- DKraft AB

DKrafts letter of intent avseende försäljning till Adera tecknades under juni 2000 men avsiktsförklaringen bröts i augusti. Bolaget är likvärdigt med i studien.

- Säkab Gruppen AB

Företaget förvärvades av O-listnoterade J&W i maj 2000.

- Heart AB

Bolaget köptes av NGM-listade Drax Holding i slutet av mars 2000.

- Ideaventgruppen AB

Ideaventgruppen förvärvades av NGM-listade Drax Holding i slutet på februari 2000.

- Fametrain Re-active AB

Fametrain Re-active förvärvades av O-listnoterade Arete i mitten av juni 2000.

- ITage AB

Bolaget förvärvades i april 2000 av O-listnoterade Adera.

- Oopix AB

Företaget köptes av O-listnoterade Adera i maj 2000.

- Svensk Distributionsservice AB

Svensk Distributionsservice (SDS) såldes till Independent Media Group (IMG) i mitten av maj 2000.

- Tonteknik AB

Tonteknik förvärvades av det på Nya Marknaden noterade Daydream i månadsskiftet maj/juni 2000.

7.2 Redovisning av studien – strukturerad i två olika avsnitt

Redogörelsen för studien är indelad i två övergripande avdelningar som har olika ansats och upplägg. I det första (7.3) ger jag inledningsvis läsaren en sammanfattande bild över den generella kunskapsnivån hos de intervjuade delägarna, genom att dela in dem i tre olika s.k. kunskapskategorier. I detta första parti beskriver jag också vilken uppfattning delägarna säger sig ha om de speciella fåmansskattereglerna. I anslutning till detta avsnitt ger jag också en kortfattad bild av de erfarenheter och synpunkter som en skattekonsult på SET har om fåmansföretagares skattekunskaper med anledning av andelsförsäljningar. (7.4)

Därefter redogör jag i det andra avsnittet (7.5) för frågor som rör delägarnas syn på andelsbyten samt redovisar för hur de hanterat frågor såsom riskanalys, värdering av köparna, förekomst av lock-up-villkor i avtalen, skäl till försäljning och eventuell ånger gällande sitt eget agerande.

7.3 Indelning av delägarna i olika kunskapskategorier

I detta första avsnitt delar jag in den studerade gruppen om totalt 13 delägare i tre ”kunskapsgrupperingar” för att på så vis något förenklat åskådliggöra vilka olika kunskapsnivåer som jag bedömer de intervjuade respondenterna haft beträffande relevanta skatteregler. Den första kategorin har jag valt att kalla för ”egen baskunskap” och här återfinns de delägare som själva, utan anlitan av professionell kompetens, kan sägas ha generella kunskaper i ämnet. Med detta menas att de själva, oavsett om de faktiskt anlitat juridisk kompetens eller ej, faktiskt har visat upp så mycket kunskap om regelverken att de kan sägas ha haft en god uppfattning om huvuddragen i bestämmelserna. Definitionen av vad som konstituerar egna baskunskaper är givetvis inte helt enkel att fastslå och jag återkommer till min tolkning nedan.

I den andra kunskapsgrupperingen, som jag kallar för ”köpt kunskap” redogör jag för de respondenter som jag ansett själva inte besittit några egentliga baskunskaper men som å andra sidan genom anlitan av juridisk kompetens fått sig förmedlad kunskapen. Det är givetvis en viss osäkerhet i gränsdragningen mellan egen baskunskap kunskap och anlita kunskap (som sedan förhoppningsvis övergår till egen kunskap) men jag tycker att respondenterna varit väldigt öppna med att redogöra för mig vad de känt till själva respektive vad de fått berättat för sig av expertis.

I den tredje kategorin, som jag kort och gott benämner ”okunskap”, redogör jag för de företagare som jag anser själva ej ha haft egna baskunskaper och som ej heller i samband med försäljningen inhämtat någon kvalificerad kunskap. Bland dessa finns dem som ej anlita någon skattekunskap alls men även dem som låtit inhämta ett par råd på vägen. Även vad gäller denna grupp tycker jag att respondenterna varit förhållandevis öppna och tämligen spontant redogjort för att de ej varit kunniga, vare sig själva eller genom anlitan av sakkunskap.

Jag vill avslutningsvis understryka att denna indelning av gruppen i olika kunskapskategorier är en subjektiv bedömning från min sida. Även om jag försökt att avgränsa dem från varandra genom olika uppställda kunskapsnivåer finns det givetvis en liten risk för att någon placerats i fel ”låda” beroende på att de inte givit mig hela bilden eller på grund av jag råkat missa någon uppgift. Hur som helst är avsikten med indelningen att på ett enkelt vis åskådliggöra för läsaren

vilken övergripande kunskapsnivå som respondenterna i studien besuttit avseende 3:12-reglerna, andelsbytesbestämmelserna samt tillhörande kvittningsproblematik.

7.3.1 Egen baskunskap

Av de 13 fåmansdelägare som jag intervjuat är det tre som jag skulle kunna beteckna som innehavare av egen baskunskap, d.v.s. kunniga utan anvisningar från rådfrågad sakkunnighet. Visserligen hade samtliga tre även, med anledningen av försäljningen, anlitat juridisk rådgivning men alla tre hade redan själva tämligen stor generell kunskap fåmansreglerna. Det är givetvis svårt att helt avgöra vad var och en av delägarna kände till själva innan de blivit informerade av den anlitate juristbyrån, men klart är att det fanns en allmänt hög baskunskapsnivå vad gäller 3:12-regelverket.

Man var väl insatt i grunderna och kände exempelvis till att reavinst beskattas i två delar och att kapitalbeloppet kunde uppräknas något genom sparad utdelning, låtnadsbelopp och lönesummeregeln.¹⁶⁴ Vidare fanns det ganska god kunskap om bestämmelserna vid andelsbyten och man visste att man får uppskov med kapital- respektive tjänstebeskattningen till dess att de tillbytta andelarna avyttras.

Ingen sade sig dock, innan de blivit underrättade om rättsläget av den anlitate juridiska hjälpen, själv ha uppmärksammat kvittningsproblematiken som kan uppstå vid avyttring av tillbytta andelar med beviljat uppskov. Alla tre uppgav således att de genom den inköpta juridiska fackkunskapen blivit varse om den eventuella kvittningsproblematik som kan uppkomma vid en framtida förlust på tillbytta aktier. En av delägarna berättade att när denne fick reda på att vinster på onoterade värdepapper inte skulle kunna kvittas mot förluster i noterade valde man att helt bortse från affärsupplägg som bestod av andelsbyte med noterade aktier. Det var först i och med Finansdepartementets skrivelse på våren 2000, om förslaget med att det skulle råda full kvittningsrätt mellan vinster och förluster i onoterade respektive noterade papper, som man kunde acceptera en affär som innehöll ett andelsbyte.

Alla de tre intervjuade delägarna redogjorde för att det var en självklarhet att i samband med försäljningen anlita juridisk sakkunnighet. Den gängse uppfattningen var att man, trots den tämligen goda baskunskapen, upplevde fåmansreglerna som komplexa och svårtillgängliga. Att delägarna upplever reglerna som svåra sades vara en uppfattning som de haft sedan en tid tillbaka i och med att samtliga varit fåmansföretagare alltsedan ett flertal år och på så sätt hade de också aktivt arbetat med 3:12-reglerna. Samtliga tre delägare har utnyttjat juristkompetens hos bolag som haft specialistkunskap inom fåmansskatterätten. En av respondenterna uttryckte explicit sin besvikelse över att rättsreglerna för fåmansföretagare var så

¹⁶⁴ För närmare information om låtnadsbelopp och lönesummeregeln hänvisas till bilagan.

svårtolkade och krångliga. Han menade att ett fåmansbolag måste lägga ned alldeles för mycket tid och resurser på att söka klarhet i hur reglerna skall förstås och dessutom i flera fall tolkas. Samma person ansåg att den osäkerhet och den okunskap som råder beträffande fåmansskattereglerna utgör en grogrund för tvister och missförstånd vilket är mycket resurskrävande och kontraproduktivt. Regelverket kan således sägas påverka företagsklimatet negativt och därför är det en omständighet som bidrar till en försämrad samhällsekonomi. (Det bör tilläggas att den aktuella fåmansföretagaren och hans delägande kollegor djupdök i fåmansskatterätten med anledning av försäljningen. I ett antal frågor där rättsläget ansågs vara oklart ansåg man sig tvungen att begära förhandsbesked av Skatterättsnämnden. Mer om detta i fotnoten nedan).

Samtliga tre delägare gav bilden av att ha haft en tämligen god uppfattning av hur mycket skatt de och sina eventuella övriga delägande kollegor skulle komma att erlägga enligt 3:12-reglerna. Två av respondenterna uppgav att de själva, samt merparten av sina delägande kompanjoner, ämnade begära uppskov med beskattningen. Den tredje avsåg inte att söka uppskov utan istället betala skatten samma år, primärt med anledning av att vederbörande hade en del kvittningsbara förluster. Denna delägare uppgav emellertid att han inte kunde svara för huruvida hans delägande kollegor skulle begära uppskov eller ej.

Sammanfattningsvis gav alla tre intrycket av att de varit insatta i reglerna sedan en tid tillbaka och det var alltså inte bara någon skattekunskunnig som vid ett tillfälle i anslutning till den aktuella försäljningen förklarat för dem vad som gäller vid försäljning och reavinstberäkning. Även om samtliga av dessa tre delägare verkade ha en god allmänkunskap beträffande 3:12-reglerna och andelsbytesbestämmelserna konstateras lätt att en av dem markant skiljer sig från övriga två. Denna delägare har med anledning av försäljningen av sitt bolag verkligen gått på djupet i fåmansbolagsreglerna. Bolaget i fråga har lagt ned väldigt mycket tid och resurser på att försöka få belyst vissa rättsfrågor där man upplevde att rättsläget då var oklart. Företaget gick så långt att man t.o.m., vad gäller några frågeställningar, begärde förhandsbesked av Skatterättsnämnden.¹⁶⁵

¹⁶⁵ En av de frågor som man begärde prövning om berörde huruvida indirekt ägande i dotterbolag skall fångas upp i buntningsregeln. Ett annat spørsmål avsåg utomståenderegeln som Regeringsrätten kort innan hade tolkat på så vis att juridiska personers andelar i fåmansbolag alltid skall betraktas som utomstående. (se ovan under kapitel 3.7.1) Dessa rättsfrågor har nu, som tidigare beskrivits, definitivt fångats upp av den ändring som kom i Regeringens skrivelse Skr 2000/01:64 och som, när Riksdagen senare beslutar, retroaktivt börjar gälla från den 2 februari 2001. Slutligen bör det tilläggas att det diskuterades inom det aktuella bolaget att genom en skrivelse till RSV försöka förmå myndigheten att utforma riktlinjer som får alla landets lokala skattekontor att framöver göra samma bedömningar vilket inte uppges vara fallet idag. Exempelvis påstås att anställda delägare som är likvärdigt verksamma och som har mindre än 2 % andelsinnehav kan bedömas falla under 3:12-beskattnings hos vissa skattekontor medan vanlig kapitalbeskattnings sägs gälla på andra håll. Huruvida RSV tagit intryck av dessa synpunkter är ovisst men klart är att de tagit bort den tidigare uttryckliga rekommendationen om 2-

Avslutningsvis bör det, även om det ovan redan nämnts, betonas att **ingen** av de intervjuade i denna kategori med ”egen baskunskap”, kände själva till- eller hade tänkt på- kvittningsproblematiken, utan samtliga sade sig ha fått detta berättat för sig av anlitad expertis.

7.3.2 Köpt kunskap

Den andra formen av skatterättslig kunskap hos delägarna är den som jag valt att kalla köpt kunskap. Denna kategori av kunskap skiljer sig från den som jag redogjort för i föregående avsnitt i den bemärkelsen att här finns ett klart mindre generellt kunnande hos den enskilde delägaren och det han kan, är till största del berättat för honom av den sakkunskap han anlitat med anledning av den aktuella försäljningen. Dessa respondenter har alltså inte besuttit någon egentlig egen baskunskap innan försäljningen men i samband med den köpta kompetensen har de fått viss inblick i fåmansskatterätten.

I min studie skulle jag vilja uppskatta det till att sju bolag, av de totalt 13 representerade, har haft delägare som tillskansat sig viss kunskap om fåmansskattereglerna huvudsakligen genom anlitad professionell kompetens. Enligt min mening har denna kategori av delägare sällan eller aldrig tidigare behövt stifta någon närmare bekantskap med fåmansreglerna då man till största del verkar ha köpt kompetens vid bokslut och deklarationstider beträffande 3:12-reglerna. Eftersom många delägare inte har erfarenhet från tidigare aktieförsäljningar har man inte heller bekantat sig med 3:12-reglerna avseende avyttring av kvalificerade aktier. Flertalet sade sig emellertid intuitivt uppfatta reglerna som svåra men medgav samtidigt att man egentligen inte lagt ned så mycket tid på att försöka sätta sig in i regelverket.

Delägare i denna ”kunskapskategori” har inte tvekat på att anlita ekonomisk-juridisk hjälp för att på så vis få någon som professionellt bistår med sakkunskap vid försäljningen av bolaget. Ett vanligt scenario verkar vara att delägaren först går via bolagets ordinarie revisor som därefter, om tillräcklig kunskap inte finns inom någon juridisk avdelning på revisionsfirman, kontaktar juridisk specialkompetens inom skatterätt för fåmansbolag. Några av de sju delägarna i denna kategori valde att försöka förhöra sig på mer än ett håll och exempelvis bland kollegor som har användbara erfarenheter från liknande fall, för att på detta vis få en mer heltäckande bild. Jag har emellertid kunnat notera en viss skillnad i delägarnas attityder till varför de anlidade konsultkunskap. Några såg det som ett nödvändigt ont då de ej själva visste eller behärskade skatterätten, medan andra hade en mer positiv syn och ansåg att man ”inte skall snåla och hellre lägga lite

procentsgränsen för att på så vis få alla lokala skattekontor att göra en prövning oavsett storleken på andelsinnehavet i det aktuella fåmansbolaget. (Se ovan i kapitel 3.6)

extra” på att få dessa moment grundligt genomarbetade av erkänt kompetenta aktörer.

När jag har frågat om respondenterna haft en uppfattning om hur mycket de skulle bli beskattade enligt 3:12-reglerna, har jag av de flesta bemötts av ett jakande svar då detta berättats för dem av den anlitade kompetensen. Många ansåg sig ha haft en god uppfattning om vilken medelsskattesats som gällde för hela reavinsten. Kunskaperna om hur skatten på en reavinst räknas ut var små men flera kände till grundprincipen, d.v.s. att halva vinsten beskattas i kapital och andra hälften i tjänst. En av delägarna hade valt att över huvud taget inte acceptera betalning i aktier varför han heller inte behövde sätta sig in i andelsbytesbestämmelserna. (Anledningen till hans agerande redogör jag för i kapitel 7.3.3) En annan av delägarna inom denna kategori sade att han inte skulle begära uppskov på sitt andelsbyte. Om detta berodde på om vederbörande hade kvittningsbara förluster eller bara ville avstå från den eventuella kvittningsproblematik som kan uppkomma efter andelsbyten framgick emellertid inte.

Bland de sju delägarna i denna grupp verkade fyra vara ovetande om kvittningsförbudet avseende uppskjuten vinst som skall beskattas i tjänst. Endast en uppgav att han kände till ”båda fallen” inom kvittningsproblematiken.¹⁶⁶ De ovetande föreföll att bli förvånade när jag redogjorde för vilka effekter som kunde uppstå vid en framtida förlust på tillbytt aktier. Några var emellertid snabba med att förklara att deras aktier innehades långsiktigt och ingen avsåg att avyttra några andelar nu, d.v.s. under juni månad 2000 till de- jämfört med våren 2000- förhållandevis låga kurserna. Om den till synes breda okunskapen beträffande kvittningsproblematiken beror på att den anlitade expertisen ej upplyst delägarna om detta faktum, eller om delägarna helt enkelt glömt att de blivit informerade, är dessvärre ovisst. (Jag återkommer till denna diskussion i analysen, kapitel 8.3) Två av delägarna berättade att de fått en något splittrad bild när de begärt information från mer än ett håll. Enligt de två bolagsmännen fick de i princip olika besked från olika jurist- och/eller revisionsbolag vilket upplevdes som förbryllande och samtidigt oroande.

7.3.3 Okunskap

Den tredje och sista kunskapskategorin bland de intervjuade delägarna utgörs av vad jag skulle vilja benämna ”okunskapen”. Hos dessa delägare finns i princip ingen, eller möjligen bara mycket liten, kännedom om innebörden av gällande

¹⁶⁶ Det bör tilläggas att en av de sju delägarna i denna kategori sålde sina andelar genom en kontantaffär och därför kan man möjligen hävda att han inte ”behöver” känna till kvittningsproblematiken då han ändå ej skulle kunna bli berörd.

fåmansskatteregler. I min undersökning är det tre delägare som jag väljer att placera i denna kategori.

Ingen av dessa delägare kan sägas ha besuttit någon egen skatterättskunskap innan försäljningen. I samband med avyttringen av andelarna har emellertid två delägare fått någon form av råd från antingen en revisor eller en s.k. ”företagsexpert”, som mycket översiktligt givit en grov bild över grunderna inom fåmansreglerna. Till skillnad från föregående kunskapskategori verkar dessa rådgivare inte ha medverkat särskilt aktivt utan snarare givit några råd på vägen. I ett av fallen var rådgivaren faktiskt det köpande bolagets egen juridiska representant. Samtidigt som detta ombud alltså tillvaratog köparens intressen informerade han på samma gång de säljande delägarna om vad som var värt att veta angående reavinstbeskattning och andelsbyten, vilket möjligen kan uppfattas som egendomligt ur ett jävperspektiv!

Även om dessa två delägare, som konsulterat rådgivare med anledning av försäljningen, till viss del inhämtat råd från kunniga människor svarar båda, på min förfrågan om vilka kunskaper som fanns vid försäljningstillfället, att de egentligen inte visste mycket alls. En av dem säger att han tror sig möjligen ha fått förklarat vilken ungefärlig genomsnittlig skattesats som han kommer att behöva erlagga på reavinsten men idag har han emellertid glömt detta. Alltså, även om dessa två delägare i viss mån kan sägas ha fått viss information från kunniga personer, är kvaliteten och omfattningen av de inhämtade upplysningarna lägre än i föregående kunskapskategori vilket gör att jag väljer att mer betrakta dem som tillhörande ”okunskapskategorin”.

Den tredje delägaren inom denna kategori har över huvud taget inte haft någon kontakt med någon juridiskt insatt person och för honom är därför fåmansreglerna fullkomligt okända. Affären genomfördes således utan någon kunskap om vilka beskattningsmässiga effekter som skulle komma att följa av försäljningen.

Två av de tre delägarna som placerats i denna okunskapskategori, sade sig inte känna till att man kunde söka uppskov på vinsten. En av dessa uttryckte, efter att ha hört mig redogöra för grunderna inom 3:12-reglerna och andelsbytesbestämmelserna, att han vid årets slut i samband med deklarationen var tvungen att få hjälp av någon som verkligen skulle förklara vad som gällde skatterättsligt. Spontant upplevde han att det verkade bäst att söka uppskov, men han tillade att han vid tidpunkten för intervjun inte kunde ge några konkreta svar eftersom att han först ville försöka sätta sig in i sin beskattningssituation och sedan överväga eventuella alternativ.

Av förklarliga skäl var det ingen som kände till kvittningsproblematiken och alla verkade efterfråga att jag kort skulle dra huvudprinciperna bakom beskattningsreglerna, uppskov och kvittningsproblematiken, vilket jag då också gjorde efter att intervjuerna var avslutade.

Generellt för denna grupp verkar vara att man inte ansett att skatterätsproblematiken varit lika viktig att utreda som de övriga delägarna i studien verkar ha menat. En av delägarna berättade att det var de affärsmässiga fördelarna för fåmansbolaget, som man ansåg skulle uppstå med försäljningen, som stod i centrum och därför upplevdes de skatterättsliga bitarna på delägarnivå inte som särskilt avgörande.

7.3.4 Utbredd okunskap om kvittningsproblematiken

Avslutningsvis kan man sammanfatta hela gruppens kännedom om kvittningsproblematiken genom att säga att det inte var någon som själv, utan information från anlitad juristkompetent, kände till problemen. Totalt sett var det således delägare från ungefär hälften av de medverkande bolagen, som hade blivit informerade. Övriga sex-sju bolag, verkar inte ha varit medvetna om problemen, trots att mer än hälften av dessa anlitat någon form av expertis/rådgivare med anledning av försäljningen.

7.4 En skattejurists syn på skattekunskaperna hos säljande fåmansdelägare

I anslutning till presentationen av delägarnas kunskapsnivåer i om 3:12-regler och kvittningsproblematik vill jag ge en skattejurists kommentar om fåmansföretagares generella skattekunskaper beträffande reavinster och andelsbyten. I min intervju med Sten Axelsson på SET får jag bilden av att hans erfarenheter speglar en utbredd okunskap bland de svenska fåmansdelägarna.¹⁶⁷ Vanligtvis kan företagarna mycket litet om skatterätten och de kan väldigt sällan se vilka beskattningskonsekvenser som följer av en affär. Det är följaktligen, enligt Axelsson, mycket sällsynt att en delägare skulle ha hört något om kvittningsproblematiken såvida han inte talat med någon expertis på området. Sammantaget menar Axelsson att reglerna är väldigt komplexa vilket gör dem svårtillgängliga för dem som de är ämnade för, d.v.s. fåmansföretagarna. Merparten av de fåmansföretagare som vill ha SET's hjälp med anledning av en försäljning har exempelvis inte själva kunnat räkna ut sparad utdelning respektive lättnad och detta är därför något som SET ofta bistår med.

7.5 Presentation av frågor som rör

¹⁶⁷ Intervju med Sten Axelsson, genomförd telefonledes den 19 juni 2000 med start från kl. 14.00.

riskhantering, lock-up-villkor, affärsmässiga skäl till försäljning och eventuell ånger

7.5.1 Inledning

I detta andra avsnitt i redovisningen av studien redogör jag för mina upptäckter beträffande frågor som rör delägarnas syn på andelsbyten och de eventuella risker som de möjligen sett i en sådan försäljning. Vidare belyses i vilken utsträckning lock-up-avtal förekommit och hur de i så fall har varit utformade. Jag berör även frågor såsom: vilka är de bakomliggande affärsmässiga skälen till försäljningen? Och vidare, finns det något eget agerande, förknippat med andelsförsäljningen, som delägarna ångrar efteråt?

Jag väljer här att frånga den kunskapsbaserade indelning av respondenterna som presenterades i avsnittet ovan. I denna del av kapitlet betraktar jag således istället alla delägare som en grupp och följaktligen uttalar jag mig istället om mina upptäckter och erfarenheter, sett på hela gruppens beteende.

En annan skillnad mellan detta och föregående avsnitt är ansatsen. Det första partiet är mer objektivt orienterat i så motto att jag inte framför några personliga reflexioner och kommentarer till de redovisade uppgifterna. I denna del redovisar jag förvisso också objektivt mina iakttagelser kring de studerade frågeställningarna, men här förekommer också i några fall kommentarer och synpunkter från min sida.

Jag inleder med att ge skattejuristen på SET, Sten Axelsson, sin syn på vilka risker han menar bör uppmärksammas vid en försäljning som sker genom andelsbyte. Därefter går jag över till att redovisa delägarnas inställning till de frågor som tas upp i detta avsnitt.

7.5.2 En skattekonsults uppfattning om riskanalys med anledning av andelsbyten

I min intervju med Axelsson från SET blir jag omtalad att riskbedömning är en central frågeställning att arbeta med när ett bolag skall säljas och speciellt i de fall köparen vill betala med aktier. Han redogör för effekterna av kvittningsproblematiken och belyser, i likhet med vad som jag redogjort för tidigare i arbetet, hur delägare som beviljats uppskov faktiskt kan ha sådan otur att de inte har några pengar att betala den uppskjutna skatten med när de väl avyttrar de tillbytta aktierna. Minst risk är det givetvis om delägaren bara accepterar pengar och som då inte är villkorade av någon framtida händelse såsom resultat, omsättning eller liknande. Emellertid, förklarar Axelsson, är buden från företaget som vill och bara kan betala med aktier både långt fler än de som

erbjuder kontant betalning och dessutom är erbjudandena vanligen mycket högre, vilket för många delägare kan uppfattas som väldigt lockande.

SET brukar, beträffande andelsbyten, rekommendera fåmansföretagarna att helst sälja till ett börsnoterat bolag vars aktier är föremål för hög omsättning så att andelarna lätt kan omföras till pengar. Vidare bör köpet helst innehålla en kontantdel för att på så vis inte binda upp hela vinsten i värdepapper. Vad gäller avtalsinnehållet bör försäljarna inte acceptera villkor som innebär att priset på något sätt villkoras av vissa framtida prestationer och vidare skall det inte finnas några lock-up-villkor innebärande att andelarna inte får avyttras förrän efter en viss tid. Om ett andelsbyte accepteras skall andelarna således kunna avyttras direkt efter försäljningen. SET menar att det är olyckligt att binda sina tillgångar i värdepapper som man ej får röra och dessutom riskfyllt med tanke på att kursen kan sjunka.

Enligt Axelsson är fåmansdelägare generellt sett mycket mer riskvilliga än vad SET rekommenderar. Delägare hyser oftast stor optimism till en eventuell affär och inte sällan accepterar fåmansföretagarna att gå in i en överenskommelse som är mer riskfylld än vad SET förordar. Axelsson förklarar emellertid att det av deras roll följer att vara mer förmanande och sedan är det till syvende och sist delägarna som skall överväga det som framförts av SET och slutligen själva fatta beslutet.

7.5.3 Delägarnas generella uppfattning om uppköpserbjudanden i branschen och deras syn på förhållandet mellan kontant- och andelsbytesbud

I studien har alla delägare utom en valt att sälja sina fåmansbolag mot aktier i det köpande bolaget.¹⁶⁸ I princip ger alla en bild av att de under slutet av 1999 och våren 2000 blivit uppvaktade av flera olika bolag som velat köpa dem. Några berättar att det nästan varit hektiskt under sista halvåret (d.v.s. senhösten 1999 till tidig vår 2000) och en redogör för hur sju intressenter uppvaktat honom på bara några månader. Den generella uppfattningen bland delägarna är att om man säljer genom ett andelsbyte får man mycket bättre betalt. Andelsbytesbuden har sagts vara runt 40-80 % högre än kontantbuden. Merparten av respondenterna ger bilden av att om man ställer kravet att få betalt i pengar istället för aktier diskvalificeras det stora flertalet av de potentiella uppköparna. Valet att sälja till ett företag som betalar med egna aktier, istället för kontant, kan därför till stor del ses föranlett av att säljarna dels får mycket bättre betalt och dels har många fler potentiella kandidater att välja mellan.

¹⁶⁸ Det bör tilläggas att i en försäljning gjordes en uppdelning av affären innebärande att ungefär hälften såldes mot kontanter och hälften genom ett andelsbyte.

En ytterligare aspekt är givetvis att en andel har en möjlighet att stiga i värde vilket också visats sig vara fallet under slutet av 1999 och våren 2000. Majoriteten av alla som hade avyttrat sina andelar genom ett andelsbyte såg positivt på aktiemarknaden och detta är således också en aspekt som spelat in i valet mellan kontant- eller andelsbytesförsäljning. Nedan behandlas delägarnas inställning och tilltro till aktiemarknaden.

Tre delägare uttryckte explicit att det var mer sporrande att arbeta i ett bolag som man själv ägde aktier i och det var en omständighet som de tillmätte betydelse i valet mellan att sälja för pengar eller genom andelsbyte.

7.5.4 Delägarnas inställning till försäljning genom andelsbyte

Fyra delägare av de 12 som sålt sina bolag genom andelsbyten försökte i sina förhandlingar få köparen att betala köpet med större andel pengar, men detta var ett krav som endast blev tillmötesgåendet i ett fall. Tre bolag blev alltså sålda för en större andel aktier än vad säljarna förmodligen helst hade sett själva. Som en av respondenterna uttryckte det ”bolagen håller hårt i sina kassor” och vill därför endast betala med egna nyemitterade aktier.

Två av de 12 som sålde genom andelsbyten fick möjligheten att välja mellan pengar och andelar och såvitt jag förstod skulle affären ha samma värde oberoende av vilket alternativ säljaren valde. Båda de säljande delägarna förklarade att de föredrog andelsalternativet, primärt därför att man trodde på uppköpsbolaget och hoppades på en kursstegring.

De resterande sex delägarna som sålde genom andelsbyten verkar alla ha varit nöjda med att sälja genom ett rent andelsbyte, d.v.s. utan kontantdel, och de har heller inte försökt att förmå köparna att betala kontant.

Ett bolag valde att endast sälja sina aktier till ett bolag som ville och kunde betala kontant. Denna inställning hade säljaren hela tiden och han uppger att det funnits flera kandidater som erbjudit betydande köpesummor, men dock i egna andelar och därför har han ej varit intresserad. ”Om de inte har råd att betala förvärvet med pengar hur skall de då kunna försäkra att de har möjlighet att framöver investera i det köpta bolaget?”, undrade denna delägare. Ett uttalande som säkert uppfattas som väldigt klokt av många idag, d.v.s. ungefär ett år efter börsens toppnotering i mars 2000!

7.5.5 Delägarnas uppfattning om kursnivåer, kursutvecklingspotential och förlustscenarion

Bland de 12 bolag som sålts genom andelsbyten har det för det stora flertalet funnits en förhoppning och tilltro till att aktiekurserna framöver skulle fortsätta att utvecklas positivt.

Det är väldigt få, bara två stycken, som säger sig ha räknat med olika tänkbara förlustscenarion och på så sätt satt sig in i vilken beskattningssituation som skulle inträda i ett dylikt fall. Dessa två delägare var båda informerade om kvittningsproblematiken och de hade därför båda, var och en på sitt sätt, vidtagit åtgärder för att inte riskera att utsättas för detta problem. I det ena fallet hade man förhandlat fram att halva köpeskillingen skulle utgöras av kontanter och i det andra fallet var säljaren tillåten att direkt efter försäljningen avyttra såpass många tillbytta andelar att hela reavinstskatten kunde betalas direkt.

Att en plausibel förlustsituation överhuvud taget inte har blivit övervägd av det stora flertalet förklaras, enligt några som uttalat sig i frågan, till stor del av den stora framtidsoptimism som flera delägare explicit sagt sig ha upplevt omkring tiden för försäljningstillfället. Kvittningsproblematiken vid en eventuell framtida förlust har av förklarliga skäl inte påverkat de delägare som inte kände till den, men även bland dem som blivit informerade var detta inget som direkt inverkat på säljarnas inställning till en andelsbytesförsäljning (förutom då de två som jag redogjort för i föregående stycke). Några försökte, som nämndes ovan, att få mer betalt i pengar- vilket i sig är ett visst tecken på en riskavert inställning- men då köparna ej accepterade detta önskemål gav säljarna med sig tämligen snabbt och sålde ändå. Generellt sett kan det därför sägas att de säljande delägarna haft en övervägande positiv syn på att få betalt i aktier istället för pengar.

Sammanfattningsvis kan man för gruppen säga att egenskaper såsom pessimism och ifrågasättande av såväl köparnas framtida utvecklingspotential, såsom ovanligt höga aktiekurser, var tämligen ovanligt. Några delägare uttryckte att de, i motsats till förmanande råd från anlitad juridisk och ekonomisk expertis, velat chansa lite mer och resonerat efter devisen ”satsas inget, kan heller inget vinnas”.

Flera delägare har uttryckt att det fanns ett högt tempo i branschen med flera uppköpserbjudanden och ständigt stigande kurser vilket sammantaget skapade en atmosfär där vissa upplevde att det gällde att hoppa på tåget för att inte gå miste om möjligheterna.

7.5.6 Säljarnas värdering och bedömning av köparna

Det har varit mycket ovanligt att säljarna ur ett riskperspektiv, rigoröst analyserat säljarna. Den form av riskanalys som genomförts av mer än hälften av de säljande

delägarna har bestått i att man med tämligen enkla värderingsmetoder konstaterat att det köpande bolaget varit förhållandevis lågt värderat jämfört med andra i samma bransch. I denna jämförelse har man sett på ett fåtal nyckeltal och ett vanligt tal verkar ha varit värdering per anställd. Delägarna (som till största del fanns inom IT-relaterade bolag) har således gjort en värdering mot andra liknande IT-bolag, som alla då hade en ovanligt hög kursstegring bakom sig, och man har inte i någon egentlig mening ifrågasatt värderingen på branschen. Ej heller har man räknat med traditionella värderingsmetoder, såsom CAPM, EVA¹⁶⁹ eller liknande, eftersom dessa generellt sett inte ansågs gångbara på den nya ekonomins bolag. Några har tillagt att man även försökt att bilda sig en uppfattning om uppköpsföretagets potential genom att se på kurshistorik. Att merparten av köparna bara funnits något år och att värderingarna skjutit i höjden under 1999 och första kvartalet 2000, och man därmed inte kan tala om någon egentlig jämförbar kurshistorik, har generellt sett inte bedömts som oroväckande.

Alla utom två delägare i studien har explicit uttalat att ett av de viktigaste kriterierna man bedömt uppköpskandidater på, var att köparen skulle kunna uppvisa en betryggande kassa som skulle kunna användas för kommande investeringar i den egna verksamheten. Om ett bolag inte kunde uppfylla detta krav sade sig merparten av delägarna vara kallsinniga till en försäljning. Hur stor kassan skulle vara i termer av olika nyckeltal har jag inte fått konkreta svar på.

Enligt min mening var det i början av 2000 nog inte helt enkelt att uppskatta framtiden för ett uppköpande IT-bolag och därmed ej heller lätt att förutspå hur snabbt en välfylld kassa i början av året 2000 skulle räcka- ifall konjunkturen hastigt skulle gå nedåt för IT-bolagen, vilket också nu skett. Flera av de bolag som lovordades i början av 2000 och som var utrustade med ståtliga krigskassor upplever idag, under våren 2001, stora lönsamhetsproblem med blygsamma kursnivåer. I flera fall har redan stora mängder personal måst avskedas som följd av åtgärder vidtagna för att förhindra att bolagen skall förblöda. Med facit i hand verkar de kassor som dylika uppköpande bolag stoltserat med i början av 2000 inte varit någon reell garant för att försäkra framtida investeringar i köpta fåmansbolag.

Flera av respondenterna redogjorde för att det inte givits mycket tid för att granska köparen och dessutom så har det naturliga i diskussionerna varit att det var köparen som undersökte det bolag som han vill köpa- och inte tvärtom! Att säljaren faktiskt också tar en risk i och med att han får aktier i utbyte istället för pengar har inte riktigt uppmärksammats av köparna, och i många fall ej heller av säljarna. Tempot i branschen var, som ovan nämnts, hektiskt med ideligen stigande kurser och med många företag som slogs om att uppvakta

¹⁶⁹ CAPM- Capital Asset Pricing Model, EVA, Economic Value Added. Två olika metoder som kan användas för värdering av investeringar. Det finns mängder av litteratur som behandlar detta område och jag väljer därför att inte hänvisa till någon specifik här.

fåmansbolagen. Denna stressfulla miljö påstås av några respondenter ha bidragit till att man som säljare inte gav sig tid till att fokusera så mycket på riskerna.

7.5.7 Långsiktiga relationer med uppköpsbolaget kan ha påverkat riskbeteendet

I tre fall av studiens 12 andelsbytesförsäljningar fanns det sedan tidigare redan långsiktiga goda relationer mellan de uppköpande företagen och fåmansbolagen. Delägarna ansåg att detta utgjorde en trygghet och man upplevde sig ha en god bild av köparen vilket borgade för att man också kunde lita på köparens intentioner samt lättare uppskatta företagets framtida utveckling. Två av dessa tre bolag bedömde att någon djupare riskanalys av köparna var inte nödvändig.

7.5.8 Ett bolag skiljer sig från övriga i form av en mer omfattande riskanalys

Det tredje bolaget, inom gruppen med goda relationer till köparna, skiljer sig markant från övriga två och för övrigt även från alla andra bolag i studien genom sin riskaverta inställning. Det aktuella fåmansbolaget var, trots sina nära kontakter med köparen, angeläget om att göra en genomgående utvärdering av det köpande bolagets styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Trots att köparen här ansågs ha goda framtidsutsikter bedömde man rådande aktiekurs som omotiverat hög p.g.a. den senaste tidens generella uppgång. Man utgick därför i sina beräkningar från att kursen framöver skulle kunna tappa 80%, vilket motsvarade den uppgång som bolaget haft under det senaste året. Utifrån dessa antaganden gick man in i affären och förhandlade. För att minimera riskerna för framtida kursfall ställde man också, som ovan nämnts, krav på att en betydande del av köpet skulle utgöras av kontanter. Med hjälp av kontantdelen skulle de säljande delägarna vara garanterade att kunna betala hela reavinsten innevarande beskattningsår. Man ville alltså inte utsätta sig för risken att framöver, efter ett uppskov med vinsten, ej kunna betala all skatt p.g.a. kursfall och kvittningsproblematik.

Denna mer uttalade riskaverta inställning påträffades alltså hos ett av de tre bolagen som ansåg sig ha goda relationer med köparna sedan tidigare. Trots goda relationer och god insyn i det köpande bolaget visade det aktuella fåmansbolaget tecken på ett beteende som är unikt i hela studien. Inga andra säljande delägare, som sålt genom andelsbyten, har varit i närheten av ett liknande beteende där man verkligen gjort en fullständig riskanalys av köparen och likväl samtidigt vidtagit åtgärder för att undvika eventuella svårigheter med kvittningsproblematiken.

7.5.9 Lock-up's och andra avtalsvillkor

Det har visats sig vara mycket vanligt med olika former av s.k. lock-up-villkor i avtalen vilket på olika sätt begränsar säljarnas handlingsutrymme för en viss tid efter köpet. I studien har 12 av de totalt 13 intervjuade delägarna kommenterat vilka olika former av villkor som förekommit i avtalen och i hela 10 fall finns lock-up-bestämmelser som förpliktigar delägare att arbeta kvar i det sålda bolaget under en viss angiven tid. I sju fall finns regleringar om när och hur de tillbytta aktierna får avyttras.¹⁷⁰ Genom samtalet med Peter Cederkvist på Elevate AB, som har stor erfarenhet från flera försäljningar av kunskapsbolag, bekräftas utfallet i min studie då han säger att köparen i princip alltid vill vara garanterad att kunskapen inte lämnar bolaget kort efter försäljningen.¹⁷¹ Det faktum att det rör sig om kunskapsintensiva bolag gör att det stora värdet inte ligger i några materiella tillgångar utan snarare i medarbetarna själva då det är deras kunskap som företaget säljer till kunderna. I mindre bolag, där ägarna är verksamma, finns dessa personer alltså oftast i betydande positioner och därför vill köparen helt enkelt försäkra sig om att denna kompetens inte lämnar bolaget kort efter försäljningen, säger Cederkvist.

I sex fall förekom lock-up-villkor som reglerar när, respektive i vilken omfattning, delägarna får avyttra sina tillbytta andelar. Kraven varierar från att utförsäljning endast får ske portionsvis med vissa bestämda intervall till att hela andelsinnehavet kan avyttras efter viss angiven tidpunkt. I samtliga fall var avyttringsvillkoret kombinerat med villkor om att vederbörande skall vara kvar i bolaget en viss tid. Flera delägare som inte hade denna kategori av villkor i sina egna avtal gav dock bilden av att krav på avyttrings-lock-up framförts av andra tidigare uppvaktande bolag. På frågan varför köparen ej vill tillåta avyttring förrän efter en viss tid, om det redan finns ett anställnings-lock-up-villkor, svarar några delägare att de blivit informerade om att köparna söker begränsa antalet aktier på marknaden och därmed förhindra utspädningseffekten och kursfall. Ett annat svar är att köparna tror att options- och andelsägare stimuleras mer i sitt arbete om de också kan vara med och påverka värdet av bolaget.

I två fall finns det villkor som innebär att antingen är köpet uppdelat i olika poster eller är viss del av betalningen framflyttad och då villkorad av diverse omständigheter. Gemensamt för de båda fallen är att betalningen är avhängig vissa uppställda framtida ekonomiska krav. Infrias inte kraven kan ersättningen bli mindre än avtalat och motsatsvis om fåmansbolaget presterar bättre kan betalningen bli större. Det var denna kategori av villkor som skattekonsulten på

¹⁷⁰ Det bör poängteras att i ett av dessa sju fall hade en delägare förhandlat till sig rätten att direkt efter försäljningen sälja så mycket aktier att han kunde betala hela reavinstskatten på en gång. Men vad gäller de aktier som ej omfattades av denna utförsäljningsrätt fanns det lock-up-villkor som reglerade i vilken takt och vid vilka tidpunkter som avyttringar kunde ske.

¹⁷¹ Telefonintervju den 7 juni 2000 kl. 14.30.

SET allra mest avrådde från då han ansåg att det är för stor risk med ett dylikt upplägg. En av delägarna i studien redogjorde för hur bolaget som sedermera köpte hans fåmansbolag, inledde avtalsförhandlingarna med liknande krav, men efter diskussioner ströks detta. Samma delägare uppgav att den aktuella köparen var erfaren från liknande förhandlingar tidigare och hade delägaren och de övriga bolagsmännen inte lyckats att förhandla bort vissa delar i köparens inledande erbjudande hade köpeavtalet blivit alltför ”magstarkt”. I princip skulle resultatet i värsta tänkbara scenario kunna bli att säljarna ej fick betalt alls, vilket inte kunde accepteras.

Konkurrensbegränsande villkor förekom i de flesta delägares avtal. Vanligen gick kraven ut på att vederbörande inte hade rätt att gå till ett konkurrerande bolag. Ej heller fick han sprida information som var av företagshemlig natur. Dessa krav är nog inte unika för när delägare anställs i samband med en företagsförsäljning, utan är också vanligen förekommande i ordinära anställningskontrakt.

Intressant att notera är att de tre bolag som sedan länge hade goda relationer med köparna skiljer sig från övriga när det gäller lock-up-villkor. Två av dem har över huvud taget inga sådana villkor och det tredje har endast ett anställningskrav om att vara kvar i bolaget en viss tid. Även om studien ej är genomförd på ett stort urval verkar det rimligt att kunna spekulera kring fenomenet att företag med goda relationer anser det vara mindre viktigt med lock-up-villkor. En anledning till detta beteende kan vara att man anser att man ömsesidigt gått in i ett samarbete och därför litar på varandra vilket inte behöver befästas i något juridiskt förpliktigande dokument. Ett annat skäl kan vara att man redan vet såpass mycket om varandra att man kan hantera att någon slutar.

Vad gäller delägarnas inställning till att arbeta kvar i bolaget efter en försäljning råder delade meningar. Vissa tycker, som ovan nämnts, att det är roligt att arbeta kvar speciellt om man äger andelar i det nya bolaget för att på så sätt själv påverka utvecklingen medan andra menar att som egenföretagare vill man ”äga sin egen balansräkning”, d.v.s. man vill inte riktigt släppa rodret över det bolag som man själv tidigare styrt.

7.5.10 Anförda affärsmässiga skäl till bolagsförsäljning

Om man bortser från de personliga skälen till varför delägarna valt att sälja är de framförda affärsmässiga argumenten beträffande det sålda bolaget, väldigt lika. En övervägande majoritet av delägarna uppgav att ett av de viktigaste skälen till försäljningen var, som ovan anförts att, man inte själv kunde investera i så stor omfattning som ansågs nödvändigt för att vara konkurrenskraftig och därför ville man säkra framtiden genom en försäljning till ett bolag som hade större investeringskapacitet. Exempel på områden där delägarna bedömt investeringar vara viktiga är i infrastruktur, löneläge och kompetens. Därutöver har några

betonat värdet av att få vara med ett större bolag och på så sätt dra fördel av den övriga organisationen vilket kan resultera i bättre kunderbjudanden. Flertalet har poängterat värdet av att ingå i ett börsnoterat etablerat bolag och många har också understrukt fördelen av att få tillgång till en bredare marknad.

De flesta delägarna uppgav att investeringsomfattningen och tillika i vilken takt detta skulle ske, var något man var noga med att få med i avtalet.

Flera av de intervjuade, dock långt ifrån alla, har påtalat värdet av att man kunde säkerställa att köparen och fåmansbolaget hade överensstämmande företagskulturer. Om företagskulturen var för olika skulle det vara svårt för personalen i fåmansbolaget att trivas i det andra bolaget.

Värt att påpeka är att jag tror att den svenska jantelagen lyst igenom i min studie eftersom det är väldigt få som öppet framhållt att ett skäl till försäljning också varit att få personlig vinning. Det stora flertalet har poängterat och understrukt att bolagsförsäljningarna helt varit industriella lösningar och bara genomförts mot mottot att bäst gagna bolagen. Någon påtalade att delägare och anställda var visionärer som tror på vad de arbetar med vilket inte går hand i hand med tanken att tjäna massa pengar genom att försöka få bolaget sålt till någon som i IT-rushen betalar bäst. Jag tror att det ligger mycket tänkvårt bakom dessa intentioner och fåmansföretagare brukar vara sanna entreprenörer, men samtidigt tror, och hoppas jag, att en säljande delägare inte helt bortser från sin privatekonomi. En god vän till mig arbetar på ett stort IT-bolag som har många förvärv bakom sig under 1999 och 2000, vilka nästan alla betalats med egna aktier, och han har berättat om hur ett stort antal f.d. egenföretagare (som idag arbetar kvar i det uppköpta bolaget i fråga) personligen nu känner sig besvikna och delvis lurade eftersom kurserna sjunkit och därmed även deras egen förmögenhet eftersom den är låst i köpbolagets aktier.

7.5.11 Ångrar någon av delägarna något i efterhand?

I mina intervjuer ställde jag även den konkreta frågan om de säljande fåmansdelägarna ångrade något med anledning av deras avyttring. Omkring hälften av de intervjuade uttryckte en besvikelse över att kurserna redan sjunkit en del (maj/juni 2000) och med facit i hand skulle de givetvis gärna ha väntat med försäljningen eller på annat vis bättre garderat sig mot kursfall. (Hade jag ställt samma fråga idag, under våren 2001, hade förmodligen ännu fler av de intervjuade uttryckt sin besvikelse över att de låga kurserna ännu ej återhämtat sig nämnvärt). Icke desto mindre fanns det en positiv grundsyn på aktiemarknaden och som ovan nämnts visste man att börsen innebär spekulation- och som sagt: satsas inget kan heller inget vinnas! Delägarna poängterade att de tillbytt aktierna i det köpande bolaget var en långsiktig placering och de för tillfället vikande kurserna skulle förmodligen återhämta sig framöver.

Fyra av de intervjuade uppgav att de efter försäljningen blivit mer insatta i de skatterättsliga fåmansreglerna och tre menade att de gärna känt till vad de nu visste redan vid försäljningen och alltså inte först senare. Två delägare uppgav att de tillsammans med sina delägande kollegor ångrade vissa affärsmässiga delar av avtalen där man nu i efterhand ansåg att man godtagit alltför stränga lock-up-villkor och även några övriga väldigt ogynnsamma villkor. I det ena fallet hade man vid tidpunkten för min intervju, gentemot köparen vissa meningsskiljaktigheter om tolkningen av avtalet och det verkade som någon jurist skulle engageras för att se över situationen.

8 Analys, diskussion

I kapitlet diskuteras inledningsvis kring mina upptäckter beträffande fåmansägares kunskaper och attityder gentemot 3:12-regler, uppskov och kvittningsproblematik. Jag framför ett antal olika tänkbara anledningar till varför de uppmätta resultaten ser ut som de gör och jag kommenterar också utformningen av 3:12-reglerna. Därefter vänder jag blickarna mer mot juristkåren, som anlitats av flertalet fåmansdelägare, men även mot RSV, och jag diskuterar kring dessa aktörers kunskaper om kvittningsproblematiken. Slutligen för jag en längre diskussion om vad det skulle innebära att, som vissa kritiker menar, införa en lagändring med retroaktiv verkan för på så vis eliminera kvittningsproblematiken.

8.1 Inledning

I detta avslutande kapitel är min avsikt att med avstamp i mina iakttagelser från studien analysera och diskutera kring vissa tendenser som jag tycker mig ha sett samt kring frågeställningar som jag finner intressanta. Jag har valt att strukturera avsnittet på så vis att jag till stor del utgår ifrån att läsaren redan har en bild av vad som framkommit i studien och därför presenteras endast kortare sammanfattningar av resultatet. Det finns således ingen fullständig inledande resumé som sammanfattar hela studien utan jag väljer istället att löpande i analysen referera till de delar av studieresultatet som har relevans för min diskussion.

Inledningsvis ges en kortfattad bild över vilka generella kunskaper delägarna har beträffande 3:12-reglerna samt vilken uppfattning de själva sagt sig ha om dessa regler. Jag resonerar här kort över några tänkbara anledningar till de rådande förhållandena. Därefter går jag över till att diskutera kring kvittningsproblematiken, vilket också till viss del berör fåmansföretagarnas skattekunskaper. Vidare diskuterar jag kring anledningarna till kvittningsproblematiken och jag kommenterar kritikers påstående om att det måste till en regeländring.

8.2 Kunskapen och attityden kring fåmansskattereglerna

I studien har det alltså framgått att den allmänna kunskapsnivån beträffande grundprinciperna i 3:12-reglerna är väldigt låg. Det är endast ett litet fåtal, d.v.s. tre av totalt 13 i studien, som kan sägas besitta en egen tillräcklig kunskap i

ämnet. En överväldigande majoritet har emellertid anlitat juridisk sakkunskap med anledning av företagsförsäljningen för att på så vis tillförsäkra sig om att juridiska aspekter blir utredda och tillgodosedda.

Det verkar som att den kritik mot 3:12-reglerna som framförts av olika språkrör i den skatterättsliga debatten till stor del överensstämmer med vad fåmansföretagare de facto själva tycker. Kjell Sandström som är en av dem som ansett reglerna vara komplexa och svåra inleder sin bok, som är utformad såsom en praktisk handbok, med orden ”ge inte upp /../ det här ämnet är /.../ svårt, mycket svårt”. Uppenbarligen verkar många fåmansdelägare dela hans uppfattning och det är också, enligt min mening, en av de största anledningarna till att så många delägare är okunniga om reglerna.

Det har alltså tydliggjorts i studien att delägarna själva uppfattar reglerna som svårtillgängliga och komplicerade. Värt att poängtera är att de få som hade en egen kännedom och kunskap om regelverket (och som således genom egen erfarenhet kunde uttala sig i ämnet) ansåg alla att skattelagstiftningen var svår, otydlig och i vissa fall även oförutsägbar. En av de tre kunniga delägarna gick längre i sin kritik och han ifrågasatte skarpt dagens svårbegripliga skatteregler och menade att dessa verkligen motarbetade småföretagande och entreprenörskap. De övriga delägarna som inte hade någon särskild kunskap om reglerna uppgav likväl att man uppfattade skattelagstiftningen som komplicerad. Det fanns alltså hos denna stora grupp en intuitiv känsla av att reglerna var svåra trots att man inte i egentlig mening stiftat någon närmare bekantskap med bestämmelserna. Skälet till att denna känsla fanns hos flertalet beror, enligt min mening, säkerligen på det faktum att dessa delägare tagit del av den kritik som under längre tid framförts av intresseorganisationer, jurister och inte minst andra delägare. Detta har m.a.o. skapat en förutfattad mening hos stora delar av fåmansföretagarkåren som bidragit till att man hållit sig borta från ett, enligt uppgift, komplicerat regelsystem och därför istället inriktat sig på att köpa in professionell kompetens när det förelegat behov.

Bilden av att delägarna upplever regelsystemet som svårtillgängligt och komplicerat bekräftas även av en studie som KPMG tillsammans med förlaget Förvärv och Fusioner låtit göra. I en undersökning med 93 delägare i företag som i princip uteslutande varit fåmansföretag har man kommit fram till att en stor majoritet upplevde att försäljningen var mycket mer tidskrävande än vad man inledningsvis trott och planerat efter. Jag har inte tagit del av undersökningen utan bara läst om den i en artikel men min slutsats är att den långa tidsutdräkten till icke obetydlig del förmodligen berott på de komplexa skattereglerna som ju tar sin tid att arbeta sig igenom.¹⁷²

¹⁷² Undersökningen beskrevs i ekonomi24.se, Isaac Pineus 2001-05-28.
<http://ekonomi24.se/default.asp?id=37644>

En annan anledning till den utbredda okunskapen hos delägarna i studien tycks vara tiden hur länge delägarna faktiskt varit fåmansföretagare. Samtliga tre i undersökningen som över huvud taget hade några egentliga egna baskunskaper i ämnet hade alla lång erfarenhet från företagande i mindre bolag och de hade på så vis varit tvungna att bekanta sig med regelverket. En stor del av de delägare som var okunniga om 3:12-regelverket hade bara något års erfarenhet av fåmansföretagande och de verkade inte ha haft lust eller anledning till att bekanta sig med skattelagstiftningen.

Slutligen bör det väl också poängteras att för gemene fåmansdelägare som är duktig på den affärsverksamhet han bedriver kan det kännas både avlägset och tråkigt att ägna tid till att sätta sig in i ett skatterättsligt regelverk. Detta är således något man istället, om det upplevs som ett behov, kan lägga ut på entreprenad till dem som kan det bättre. Denna inställning har följaktligen säkert också bidragit till att det finns en, generellt sett, väldigt låg skatterättskunskap bland de intervjuade delägarna. Givet denna inställning hos delägarna är det emellertid intressant att diskutera hur viktigt de upplevt det vara att få belyst reglerna vid sin försäljning. I studien har dock en överväldigande majoritet, 10 av 13, också mycket riktigt anlitat skattekonsulter i samband med försäljningarna och lägger man till de två som inhämtade råd från en slags rådgivare framgår att alla utom en delägare faktiskt ansett det vara viktigt att få sin skattesituation belyst genom någon form av professionell hjälp. Även om majoriteten av delägarna, genom anlitan av sakkunskap, på så vis visat tecken på en riskaversiv inställning har denna attityd inte gällt fullt ut vad gäller deras övriga beteende, vilket jag talar mer om nedan.

8.3 Delägarnas kunskap om kvittningsproblematiken

I studien har det framgått att okunskapen om kvittningsproblematiken varit utbredd, vilket f.ö. är förståeligt med tanke på den i övrigt tämligen låga kunskapen om skattereglerna. Det var alltså ingen delägare som kunde säga att de själva, utan råden från den anlitate professionella rådgivningen, var medvetna om kvittningsproblematiken. För dem som inte var medvetna om problemet kan denna okunskap bli dyr om de nu råkar sitta med tillbytt lågt värderade andelar som inte får avyttras.

Risken för att hamna i kvittningsproblematikens klor kunde möjligen ha begränsats om de ovetande delägarna hade känt till problemet, men hur många som skulle ha agerat annorlunda med denna vetskap under det hektiska börsklimatet kommer vi nog aldrig att få veta. Förmodligen hade ett flertal, i likhet med dem som i studien satsade på andelsbyten trots vetskap om kvittningsproblem, likväl hoppat på tåget då det vid denna tidpunkt gällde att inte

bli lämnad kvar på perrongen när alla andra tog plats på ”resan mot ständigt högre kurser.”

Det är nog fel att, mot bakgrund av vad som visats i undersökningen, påstå att det skulle ha krävts av en delägare att själv, utan inhämtande av råd från skattekonserter, ha känt till kvittningsproblemet. Detta problem måste anses vara ett skatterättsligt problem som man förmodligen ej- i början på 2000- kunde förväntas ha känt till såvida man inte var professionellt insatt i beskattningsreglerna för fåmansföretag. Andelsbytesbestämmelserna var tämligen nya och det var förmodligen bara ett fåtal, om ens några, andelsbyten som hunnit äga rum och där kvittningsproblematiken aktualiserats. Hade detta skatterättsliga dilemma däremot redan hunnit bli uppmärksammat i något konkret fall skulle problemet förmodligen ha blivit känt tidigare även bland vanliga delägare som var ”tillräckligt kunniga” inom området.

8.4 Anlitade skattexperter kan ha underlåtit att upplysa om kvittningsproblematiken

Det som är förbryllande i studien är att det är flera delägare som påstår sig inte blivit uppmärksammade på detta problem trots att de vänt sig till professionella rådgivare. Det finns givetvis en risk att någon som svarat på mina intervjufrågor tidigare blivit uppmärksammat på detta av sin anlitade expertis men sen ej lagt det på minnet. Enligt min mening borde en seriös rådgivare ha informerat om kvittningsproblematiken för att illustrera för delägaren om vilka oförväntade problem en stor framtida förlust kan generera. Att inte informera om detta skulle kunna innebära att en rådgivare brustit i sitt rådgivaransvar vilket eventuellt kan aktualisera ersättningsskyldighet.

Jag vill påstå att det finns tendenser som tyder på att delägare i min studie inte blivit informerade om kvittningsproblematiken trots att de anlitat professionell expertis. Bland dem i studien som sade sig vara ovetande om problemet fanns fyra som anlitat expertis (vilket är sex om man inkluderar de som fått någon form av enklare rådgivning) och jag menar att detta är alltför många för att man enkelt skall kunna bortförklara detta utfall med att alla dessa delägare måste ha glömt bort att de blivit informerade om kvittningsproblemen. Enligt min mening kan man därför inte utesluta att någon eller några av dessa anlitade rådgivare möjligen har underlåtit att ge sina klienter denna upplysning.

Om det skulle vara på det viset att någon rådgivare glömt att informera om kvittningsproblematiken skulle detta i sin tur kunna bero på två skäl. Antingen att vederbörande var okunnig om problemet vid försäljningstidpunkterna eller att han glömt att informera om denna omständighet. Om det är så att en rådgivare inte varit uppdaterad på problemet under börsuppgången 99-00 är detta givetvis

djupt beklagligt. Det må vara hänt att om en ovetande fåmansföretagare som i samband med sin bolagsförsäljning hade fått vetskap om problemet, ändå inte ändrat sitt agerande. Men då hade i alla fall klienten fått ta ställning till detta i sin riskanalys.

Om det skulle vara på det viset att någon av de delägare som sade sig vara okunniga om kvittningsproblematiken anlitat juridisk hjälp men ej informerats bör inte denna delägare lastas för att han eventuellt idag befinner sig i en knipa. De delägare som anlitat expertis har, oavsett sin egen kunskap inom fåmanskattereglerna, ju faktiskt gjort vad som står i deras makt för få klarhet i sin beskattningssituation och det är beklagligt om någon delägare med vetskapen om kvittningsproblemen- som de egentligen har betalt för att få information om- skulle ha agerat annorlunda.

Om det är så att det vid perioden 99-00 funnits professionellt arbetande skatterättsrådgivare som inte varit uppdaterade på kvittningsproblematiken skulle detta kunna ses som ett ytterligare tecken på att reglerna är väldigt komplicerade. Om det inte är självklart för yrkesverksamma jurister att överblicka konsekvenserna av samspelet mellan olika regler inom fåmansskatterätten, hur kan då reglerna över huvud taget förväntas bli förstådda av dem som de riktar sig åt, nämligen fåmansföretagarna?. Detta skulle alltså kunna tala för att reglerna de facto är svåröverblickbara. Att inte heller RSV, vilket jag redogör för nedan, verkade vara nämnvärt insatta i problemet stärker ytterligare detta påstående.

8.5 Diskussion kring framförda krav om lagändring

Kvittningsproblematiken har, vilket tydliggjorts i arbetets inledande problemdiskussion, av bl.a. Dagens industri lyfts fram som ett problem som slår orättvist hårt mot inget ont anande entreprenörer och man ställer sig frågan om det är anständigt att ha ett skattesystem som straffar en redan hårt beskattad grupp i samhället. Regeringen uppmanas att gripa in och korrigera felet som antyds vara ett ogenomtänkt resultat av samspelet mellan två olika lagar. Åtgärdas inte problemet påstås Sverige riskera att framöver uppleva en hämmad tillväxt genom att mindre bolag inte vågar genomföra strukturaffärer. Frågan är huruvida all ”skuld” i kvittningsproblematiken skall riktas åt lagstiftaren och ett s.k. oanständigt skattesystem eller kan man även rikta en del kritik åt delägarna själva eller möjligen indirekt mot RSV som inte utfärdat tillräckligt klar information?

8.5.1 En lagändring strider mot neutralitetsprincipen och grundprinciperna i 3:12-regelverket

Låt oss inledningsvis diskutera igenom frågan om Regeringen, i likhet med vad kritiker framfört, skulle medge en retroaktiv kvittningsrätt som även kunde omfatta den uppskjutna vinsten i tjänstedelen. Lagstiftarens intention bakom grundprincipen i 3:12-reglerna är, som bekant, att halva reavinsten skall beskattas som tjänst. Motivet till detta är att man vill avhålla fåmansföretagare från att plocka ut vinster från bolag som egentligen hänför sig till arbetsprestationer. Reglerna innebär i princip att den del av en kapitalinkomst som enligt lagstiftaren anses utgöra ersättning för den skattskyldiges arbetsinsatser i bolaget istället skall beskattas i den särskilda posten i inkomstslaget tjänst. Ett bolags värdeökning antas således bero på två faktorer, dels delägarens nedlagda arbetsinsatser och dels s.k. normal kapitalavkastning. Genom fåmansreglerna försöker lagstiftaren således i enlighet med neutralitetsprincipen likställa en delägars skattemässiga situation med dels andra företagsformer och dels vanliga löntagare vilka inte har möjlighet att omvandla arbetsinkomster till lågbeskattad kapitalinkomst. Eftersom att vinsten uppdelas i två olika inkomstslag och i princip betraktas som förvärvade genom två olika källor, en genom arbete och en genom en investering i ett värdepapper, gäller följaktligen de vanliga kvittningsreglerna för fysiska personers vinster och förluster i kapital. Enligt dessa råder som bekant sedan mitten av 2000 numer full kvittningsrätt mellan vinster och förluster på marknadsnoterade respektive onoterade tillgångar. Om det vid ett beskattningsår uppstår en förlust i kapital kan således en del (mellan 21-30%) av denna genom skattereduktion kvittas mot tjänsteskatte (kommunal och statlig) samt fastighetsskatt. Det återstående underskottet i kapital kan ej kvittas mot någon ytterligare inkomst utan förblir ett underskott som belastar det beskattningsåret och det kan följaktligen ej sparas för att utnyttjas under senare år.

Om man för de delägare som hamnat i kvittningsfällan beviljade en kvittningsrätt som omfattade även tjänsteuppskovsbeloppet skulle detta enligt min mening leda till en urholkning av de grundprinciper som lagstiftaren säger sig ha baserat 3:12-reglerna på. Det skulle dessutom otillbörligen favorisera skattskyldiga som gör ett andelsbyte i förhållande till dels skattskyldiga som säljer genom kontantaffärer och dels andra vanliga löntagare och enskilda näringsidkare. Följande utläggning förklarar mitt resonemang.

Redan andelsbytet kan sägas ge en fördel i förhållande till en kontantaffär i den bemärkelsen att den skattskyldige tillåts förränta medel som egentligen utgör en skattecredit. Låt oss anta att en skattskyldig exempelvis har 10 miljoner i reavinst och skall betala 1,5 m i skatt på den halva som belöper på kapitaldelen och 2,5 miljoner på den i tjänst. Om han säljer genom ett andelsbyte och de marknadsnoterade andelarna han får i utbyte efter 2 år har gått upp med 35% har han gjort en nettoförtjänst på drygt 2,5 miljoner. ($35\% * 10 \text{ milj}$ och minus 30% kapitalskatt). Om han istället för ett andelsbyte gjort en kontantförsäljning och

således beskattat sin vinst samma år hade han endast haft 6 miljoner att investera i samma värdepapper och efter två år och 30% ökning hade nettovinsten istället blivit 1,5 miljoner. (10 m. minus skatt på 4= 6 m, som sen förökas med 35% minus 30% skatt). Den extra miljonen som ett andelsbyte genererade har således kunnat uppstå i och med att den skattskyldige de facto haft möjlighet att förränta hela reavinsten, även skatteskulden på 4 miljoner. Uppskovsmöjligheten i andelsbytesbestämmelserna syftar således till att stimulera företagande i och med att statens skatteanspråk ej behöver plockas ut vid en avyttring utan tillåts förbli investerat i näringslivet. IL ger därmed en möjlighet för fåmansföretagare att få uppskov med skatt som principiellt sett är hänförlig till arbetsinkomster och detta kan till viss del betecknas som en förmån då det de facto innebär en avvikelse från allmänna regler för löneinkomster.

Om staten skulle medge att uppskjutna skatteskulder som är hänförliga till tjänsteinkomster kunde efterskänkas i efterhand anser jag emellertid att, med hänvisning till lagstiftarens intentioner bakom 3:12-reglerna, detta skulle innebära en orättvis förmån för fåmansföretagare. En dylik kvittningsrätt betyder i praktiken att staten i princip medger att skattskyldiga tillåts spekulera med skatteskulder och dessutom att lagstiftaren samtycker till att bortspekulerade fordringar efterskänkas. Enligt min mening skulle detta i otillbörligen favorisera fåmansföretagare som satsade på andelsbyten och dessutom alltför starkt styra företagsförvärv mot andelsbyten eftersom att vinstmöjligheterna är mycket större än vid kontantaffärer (om man vill återinvestera i värdepapper) och riskerna dessutom små. Vidare ger det även grönt ljus för att delägarna inte behöver göra några ordentliga riskanalyser av de företag som köper upp dem. Om de vet med sig att de vid en framtida reaförlust på de tillbytta aktierna aldrig kommer att behöva betala tillbaka tjänsteskatte-skulden skulle detta kunna påverka riskbeteendet.

En rätt att kvitta en uppskjuten skuld som hänförs till en tidigare tjänsteintäkt mot förluster i kapitalbeskattade tillgångar skulle innebära att neutralitetsprincipen, som lagstiftaren hävdar ligger bakom utformningen av 3:12-reglerna, åsidosätts såtillvida att fåmansdelägare får en möjlighet att spekulera bort skattemedel som vanliga löntagare aldrig hade haft möjlighet att förfoga över. Vidare skulle en dylik kvittningsrätt betyda att gällande kvittningsregler åsidosattes genom att fåmansdelägare åtnjöt en rättighet som övriga löntagare ej skulle ha tillgång till. Fåmansföretagare skulle ju ha möjlighet att, utöver den rätt som ges enligt skattereduktion, kunna kvitta fullt ut mellan skulder i kapitalbeskattade tillgångar mot tjänsteintäkter.

En kvittning skulle alltså, enligt min mening, åsidosätta grundprincipen i 3:12-reglerna genom att vinsterna som lagstiftaren bestämt skall delas upp i två inkomstslag, i slutändan likväl betraktas som en vinst i ett inkomstslag. Om en skattskyldig som fått ”dåliga” aktier i utbyte och sedermera hamnat i kvittningsfällan ej behöver erlagga den tjänstes katt han är skyldig, blir effekten

således att reavinsten på fåmansaktierna i realiteten betraktas som hänförlig till ett och samma inkomstslag i och med att den senare förlusten i kapital tillåts bli kvittad fullt ut mot hela den uppskjutna ursprungliga vinsten.

8.5.2 Fördelar med strukturregeln- kvittningsproblematiken eliminerad

Ett annat sätt att råda bot på kvittningsproblematiken, vilket dock inte lyfts fram av nuvarande kritiker, är att faktiskt genomföra en lagändring som i princip tog oss tillbaka till strukturregeln. Nu är detta emellertid omöjligt p.g.a. EG-direktivet som stadgar att andelsbytesmöjligheten skall komma alla företag till godo. Icke desto mindre kan man diskutera kring strukturregeln i den bemärkelsen att den faktiskt hade en viss skyddande effekt i och med att kvittningsproblematiken aldrig kunde uppkomma. Uppskov beviljades inte för delägare som skulle beskatta någon del av en reavinst i inkomstslaget tjänst, vilket därmed i princip exkluderade alla fåmansföretagare som föll under 3:12-beskattning. Enda sättet att få beviljat ett uppskov var ju att se till att den vinst man begärde uppskov för inte innehöll någon del som skulle tjänstebeskattas. Detta kunde exempelvis göras genom att först helt avskatta den del av vinsten som skulle tjänstebeskattas genom användande av takbeloppsregeln. Alltså, genom att inte skjuta upp någon skatteskuld som skall beskattas i inkomstslaget tjänst riskerar man ej att utsättas för någon framtida kvittningsproblematik.

När strukturregeln fanns blev den med all rätt kritiserad för att den diskriminerade fåmansföretagare och i princip omöjliggjorde strukturaffärer för mindre tillväxtbolag. Idag tror jag inte att fåmansföretagare vill gå tillbaka till strukturregeln men det går emellertid inte att bortse ifrån att det finns vissa fördelar med att uppskov inte beviljas för tjänsteskatte i och med att kvittningsproblemet härigenom elimineras.

8.5.3 Delägarnas eget agerande- den största anledningen till kvittningsproblematiken

När Dagens industri beskriver kvittningsproblematiken antyds problemet uteslutande vara orsakat av en oanständig lagstiftning och delägarnas eget beteende i samband med försäljningen har ej ifrågasatts. Enligt min mening bör dock de enskilda delägarnas riskhantering och i övrigt affärsmässiga agerande också lyftas upp i diskussionen. Är de helt oansvariga eller kan viss del av problemet sägas bottna i deras beteende?

Jag börjar med att konstatera att när en delägare säljer ett värdepapper och tar betalt i ett annat värdepapper måste detta sägas ha stora likheter med ett vanligt

aktieköp där man som köpare tar en risk i att förvärva en tillgång som kan variera i värde. Säljaren bör därför, i likhet med alla andra som förvärvar ett värdepapper, göra en riskbedömning om aktiens framtida utveckling. Intervjun med skattekonsulten från SET ger tydligt bilden av hur riskfyllt det är att få betalt i aktier och han påtalade därför vikten av att en delägare vidtar vissa försiktighetsåtgärder. Delägaren bör noga analysera det köpande bolaget för att bilda sig en uppfattning om dess framtid. Han bör vidare se till att inte acceptera lock-up-villkor som innebär att han inte får avyttra de tillbytt aktierna förrän efter en viss tid. Vidare bör han ej heller acceptera förbehåll som går ut på att storleken på hans ersättning villkoras av framtida händelser såsom resultat etc. Om man som säljande delägare trots allt väljer att acceptera dylika lock-up-villkor blir affären, enligt min mening, givetvis mer riskfylld och detta bör naturligtvis beaktas i den totala riskanalysen.

Sju delägare i studien hade lock-up-villkor som reglerade när och i vilken omfattning de fick avyttra de tillbytt aktierna. Fem delägare hade däremot inga sådana villkor och det stod dem således fritt att i princip själva välja om de ville avyttra sina nya andelar direkt efter andelsbytet. En delägare valde som bekant att som försiktighetsåtgärd inte alls sälja genom andelsbyte utan istället mot pengar och följaktligen har denna person inga lock-up-villkor gällande aktieavyttringar.

Det har tydligt visats i studien att flertalet av delägarna upplevde börsnyan som en mycket optimistisk period med flera uppköpserbjudanden och ständigt stigande kurser. Tilltron till börsen var stark och antalet spekulanter som ville betala med andelsbyten var långt fler än de som erbjöd kontantaffärer och andelsbytesbuden var dessutom oftast dubbelt så höga. Att 12 av 13 delägare i studien valde att sälja genom andelsbyten talar sitt tydliga språk.

Bland dem som anlitat skattekonsulter och på så vis blivit informerade om kvittningsproblematiken fanns likväl överlag en stark tilltro till andelsbyten och börsen vilket påverkade deras riskvillighet. Några uttalade att ”satsas inget kan heller inget vinnas”. När jag har frågat om man i sin riskanalys satt sig in i vilken beskattningssituationen det skulle bli vid några eventuella förlustscenarion har merparten svarat nekande. Förlustscenarion var således något som många inte ville, eller ansåg sig behöva, spekulera närmare i vid en affär.

Ett flertal har även vittnat om hur det hektiska klimatet i branschen gjorde att man upplevde en stress och det gällde att hoppa på tåget för att dels hinna sälja bolaget till ett fördelaktigt pris men även smida medan järnet var varmt så att man även kunde tillgodoräkna sig den stigande börskursen i ett eventuellt uppköparbolag. Några upplevde sig inte ha tid till att noga analysera de många spekulanterna och oftast var uppköparbolagens inställning att det var snarare de som skulle göra en riskanalys- och inte säljarna. Uppgiften om det snabba tempot och att köparna ofta har övertaget i och med att de redan påbörjat en analys av fåmansföretaget långt innan fåmansdelägarna hunnit börja analysera själva, verkar

f.ö. styrkas av den undersökning som KPMG och Förvärv och fusioner genomfört.

Sammantaget sett målas en bild upp där en stor andel av delägarna, i likhet med majoriteten av de svenska småspararna, var förblindade av framgångarna på börsen. Att göra noggranna riskanalyser av uppköpande spekulanter upplevdes av många inte vara speciellt viktigt eller så ansåg man sig inte ha tid för detta. Följaktligen framstod ej heller lock-up-villkor av olika slag som några större problem för många i och med det positiva klimatet och tilltron till den nya ekonomins tillväxt. Bland dem som anlitat skatterättskompetens i samband med sin affär har några emellertid visat på en större riskmedvetenhet vilket exempelvis avspeglat sig i synen på lock-up-villkor men det finns, som ovan nämnts, även bland denna kategori ett flertal som likväl valt att negligera riskerna.

Hur mycket kan skyllas på delägarna själva och det hektiska börsklimatet? Problemet ligger, enligt min mening, egentligen ej i reglerna, utan i att delägare inte sålt av sina tillbytt aktier i tid. Om de var förhindrade att avyttra p.g.a. lock-up-villkor är det inte statens fel eller bekymmer utan detta måste de själva se till att inte acceptera i ett köpeavtal, vilket också skattejuristen från SET säger sig försöka råda sina klienter till.

Enligt min mening är delägarnas eget agerande i samband med försäljningarna en faktor som absolut måste beaktas när man studerar anledningar till kvittningsproblematikens uppkomst. Oavsett om skatteregler uppfattas som egendomliga eller svårbegripliga måste det betecknas som självklart att alla företag och medborgare har ett eget ansvar när det gäller att känna till vilka regler som gäller i olika situationer. Lagstiftaren tillhandahåller regelverket och sen är det upp till var och en att följa reglerna och är man osäker på vad som gäller, säger självbevarelsedriften att man på något vis ser till att få klarlagt vilka bestämmelser som berör den situation som man befinner sig i. Devisen: Ignorantia Juris Nocet, d.v.s. ”Skyll sig den som inte lagen kan” talar sitt tydliga språk och utan denna princip hade samhället inte kunnat fungera.

Även om jag kan hålla med om att 3:12-reglerna på flera punkter kan kritiseras, vilket framgår nedan i detta kapitel, har jag svårt för att anse att de som idag befinner sig i kvittningsfällan hamnat där uteslutande på grund av ett, som kritikerna uttrycker, ”oanständigt skattesystem”. Det är inte utan egen förskyllan som de är där de är och det hade förmodligen inte varit särskilt svårt att undvika att hamna i kvittningsproblematiken. Studien har f.ö. även visat på att det finns ett antal delägare som redan kort efter affären säger sig ångra att man varit så godtrogen i samband med sina försäljningar, vilket blir en lärdom som riskerar att stå dem dyrt framöver. Genom att däremot vara mindre riskbenägen och mer noggrann hade problemen ej uppstått. Några delägare såg till att på olika vis eliminera dessa risker. I det mest extrema fallet valde man helt enkelt bort andelsbyten som försäljningsalternativ, men de andra förvissade sig om att inte

medge några lock-up-villkor som förhindrade avyttring av tillbytt aktier eller bara binda så mycket andelar att man direkt efter försäljning kunde få loss pengar till skatten.

Problemet ligger således, enligt min mening, mer i delägarnas eget affärsmässiga agerande än i en svårbegriplig och upprörande lagstiftning. Med detta uttalande vill jag inte låta påskina att jag anser att 3:12-reglernas utformning och innehåll samt andelsbytesbestämmelserna är fria från att kritiseras, snarare tvärtom. Men att negligera att sätta sig in i relevanta skatteregler, oaktat hur bra eller dåliga man anser dem vara, och i efterhand lägga skulden för att man hamnat i trångmål uteslutande på ett anstötligt regelverk, anser jag vara svårmotiverat. Endast i de fall då man, som ovan beskrivits för några delägare i studien, anlitat professionell hjälp men ej blivit tillräckligt upplyst om problemen kan jag anse att delägaren är klanderfri.

8.5.4 En retroaktiv lagändring innebär ett avsteg från likabehandlingsprincipen

En lagändring med retroaktiv effekt skulle gentemot dem som garderat sig mot kvittningsproblematiken innebära ett avsteg från likabehandlingsprincipen

Om man i efterhand medger en retroaktiv kvittningsrätt för de delägare som nu sitter i knipan skulle detta innebära att staten positivt särbehandlade vissa fåmansdelägare framför andra. Ett dylikt agerande skulle sända egendomliga signaler till dem som faktiskt varit mer riskaversiva och sett till att inte kunna hamna i samma situation. De riskaversiva har kanske fått lägga ut betydande medel på att få professionella skatterättsutlåtande och de har möjligen dessutom behövt acceptera sämre försäljningsvillkor till följd av deras krav att inte acceptera avyttrings-lock-up's. Om dessa ansträngningar och avståenden i realiteten inte hade behövt göras- åtminstone inte med anledning av statens latent skattefordran som är hänförlig till tjänsteuppskovet- hade dessa delägare kanske valt att agera annorlunda och chansat lite mer än vad man nu vågade göra. Pondera att dessa mer riskmedvetna delägare idag också sitter med en stor del nästintill värdelösa aktier men dessförinnan har de tillsett att reglera sina skatteskulder. Om lagstiftaren skulle medge en kvittningsrätt för dem som sitter i kvittningsfällan borde han då också i princip till samma villkor ersätta dem som varit riskaverta, i annat fall vore det ett avsteg från likabehandlingsprincipen. De har ju de facto tillsett att betala in skatten då de inte ville hamna i kvittningsproblematiken. Om det senare visar sig att de som varit mindre förutseende likväl undgår att betala skatteskulden p.g.a. att man inför en regeländring bör, i neutralitetsprincipens namn, således också den tidigare inbetalda skatten återbetalas till dem som varit förutseende.

8.5.5 En utebliven lagändring förväntas inte inverka negativt på framtida strukturaffärer

Man har från kritikerhåll hävdad att om inget görs åt kvittningsproblemet kommer antalet strukturaffärer med tillväxtbolag reduceras vilket minskar landets tillväxt. Enligt min mening spelar dessa fåmansbolag verkligen en viktig roll för hela landets totala ekonomi och utveckling och det är av stor betydelse att det finns goda förutsättningar för dem att utvecklas, vilket bl. a. inbegriper möjlighet till att medverka i strukturaffärer. Jag är dock frågande till om nuvarande skatteregler, d.v.s. utan några lagändringar, verkligen kommer att avhålla fåmansföretag från att medverka i strukturaffärer. För det första ligger, som ovan sagts, stor del av problematiken egentlig inte i reglerna, utan snarare i hur de säljande delägarna agerar rent affärsmässigt.

Om de inte accepterar villkor som förpliktigar dem att behålla aktierna en viss tid kan de närhelst de önskar omsätta dem i pengar och på så viss förhindra att framöver fastna i kvittningsproblematiken. (Det gäller givetvis att sälja i tid innan kursen gått ned så mycket att den uppskjutna tjänstevinsten ej kan betalas.) Vill uppköpsbolag använda lock-up-villkor för att försäkra sig om att en f.d. delägare stannar kvar i bolaget en viss tid, behövs egentligen inte något avyttrings-lock-up, utan ett tidsbestämt anställningsvillkor borde ensamt uppfylla samma mål. Möjligen kan en uppköpare hävda att man förespråkar ett avyttringslock-up för att minimera att alltför många aktier samtidigt släpps fria på marknaden vilket skulle riskera att sänka kursen. Detta argument tror jag dock inte är särskilt hållbart, dels med tanke på att merparten av de uppköpande bolagen är börsnoterade och har dagligen stor omsättning i sina aktier, och dels därför att värdet på bolagets aktier inte har minskat i och med förvärvet. Det finns givetvis fler aktier efter att det köpande bolaget emitterat nya för att kunna betala förvärvet men värdet per aktie bör vara konstant i och med att det samtidigt tillkommit en ny tillgång i bolaget som motsvarar värdet av de aktier som erlagts som betalning.

Med tanke på att kvittningsproblemet enligt min mening inte bara, som vissa kritiker verkar mena, kan sägas bottna i en tvivelaktig skattelagstiftning, utan istället i delägarnas bristande affärsmässighet, tror jag inte som Dagens industri att en utebliven lagändring skulle inverka negativt på svenska framtida strukturaffärer med fåmansföretag.

Det faktum att det var ett flertal delägare i studien som genomförde strukturaffärer utan avyttringslock-up-villkor visar klart och tydligt att det finns ett intresse för strukturaffärer, även utan dylika lock-up's, och dessutom att man med nuvarande lagstiftning tämligen enkelt kan gardera sig mot kvittningsproblematiken.

Vidare tror jag att det faktum att kvittningsproblematiken nu blivit mer omtalad kommer resultera i att fåmansföretagare, som framöver funderar på att medverka

i strukturaffärer, redan på förhand vet vad de bör tänka på i en dylik affär. Denna kunskap anser jag kommer att borga för att kvittningsproblematiken framöver inte blir något större problem. Därutöver skall det tilläggas att det hektiska IT-pådrivna börs klimatet, vilket var en starkt bidragande orsak till många delägares ansvarslösa beteende, förmodligen inte återupprepas på lång tid.

8.6 RSV's informationsplikt

RSV har den förhållandevis otacksamma rollen att tolka lagregler i sina rekommendationer men dessutom att informera skattskyldiga om skattelagstiftningen. Informationen sker genom olika publikationer, såsom meddelanden, nyhetsblad, handböcker etc, men framförallt genom landets alla skattemyndigheter. Möjligen skulle man kunna hävda att myndigheten borde ha varit bättre uppdaterad på problemet och dessutom informerat om det för att på så vis bidra till att minska effekterna av kvittningsproblematiken. När jag kontaktade den i juni 2000 verkade man vara i det närmaste helt ovetande om att problemet kunde uppstå.

Mig veterligen har RSV sedan våren 2000 då verket måste ha blivit varse om problemet genom dels Sandströms bok, någon annan artikel och dels genom mitt samtal, inte givit ut någon vägledning eller kommit med någon övrig reaktion på problemet. De verkar förvisso inte vara ensamma därför att 3:12-utredningen, ledd av ordförande Per Anders Lindgren, uttalade till Di's journalist i mitten på februari 2001, att de nyligen hade blivit uppmärksammade på problematiken!¹⁷³

Egentligen skulle man kunna hävda att RSV inte behövt komma med någon information om kvittningsfällan i och med att man de facto i ett flertal publikationer redan har redogjort för fåmansskattereglerna och andelsbytesbestämmelserna. Genom denna information kan en skattskyldig ju egentligen faktiskt själv räkna ut att kvittningsproblematiken kan uppstå vid en stor förlust på tillbytta aktier. Emellertid är det, vilket visat sig i både min studie och i RSV's egen reaktion, inte självklart att man gör denna konklusion utan att någon explicit påtalar dilemmat.

Jag anser att RSV borde ha varit uppdaterad på problemet tidigare, med tanke på att det var det krav jag ställde på den skatteexpertis som fåmansdelägarna anlidade. Att bara ställa detta krav på expertisen i det privata näringslivet och inte på den myndighet som övervakar efterlevnaden av skattelagstiftningen skulle kännas egendomligt. Detta skulle ju innebära att om en fåmansdelägare kontaktade SKM eller RSV för att exempelvis få information om en rättsregels tillämplighet skulle han inte kunna förvänta sig att få ett lika professionellt besked hos myndigheten som hos det privata näringslivet. Jag är fullt medveten om att det privata rådgivningsväsendet lever på att sälja sin kunskap och följaktligen kan

¹⁷³ Ahlqvist, Di 2001-02-20

man inte kräva att man i alla lägen skall kunna vända sig till RSV för att få juridiska frågor utredda och besvarade gratis. Emellertid borde RSV i tämligen enkla och begränsade rättsfrågor helst vara lika insatt som de privata aktörerna. Kvittningsproblematiken är enligt min mening en lagstiftningseffekt som är tämligen avgränsad och således lätt att förklara.

Sammanfattningsvis anser jag att RSV borde, för det första, ha varit uppdaterad på problemet tidigare och för det andra att myndigheten dessutom, när väl vetenskapen om dilemmat infunnit sig, borde ha kommit med någon form av information till skattemyndigheterna och därigenom även landets fåmansföretagare. Jag vill genom detta ställningstagande emellertid inte påstå att delägare som befinner sig, eller riskerar att befinna sig, i kvittningsproblematiken kan skylla sin situation på RSV eller SKM. Delägarnas eget ansvar går längre än så och jag tror att denna ståndpunkt har framgått i vad som sagts ovan.

Avslutningsvis kan man i likhet med diskussionen ovan beträffande skattejuristers eventuella okunskap om kvittningsproblematiken bara understryka att regelverket verkligen förefaller vara av komplex karaktär när inte ens RSV verkar ha möjlighet att överblicka hur en tillämpning av olika regelverk kan leda till besynnerliga beskattningssituationer.

8.7 Avslutade kommentar om min generella inställning till 3:12-reglerna

Jag har ovan givit bilden av att det snarare är delägarnas eget beteende som är huvudorsaken till om en skattskyldig försätts i kvittningsfällan och alltså inte ett oacceptabelt skattesystem, som vissa kritiker menat. Med detta uttalande lägger jag ingen personlig värdering i innehållet i 3:12-reglerna utan jag bara konstaterar att, utifrån lagstiftarens perspektiv anser jag att en lagändring, innebärande en retroaktiv fullständig kvittningsrätt, skulle te sig svårförenlig med de principer som anses ligga bakom hela regelverket.

För min del anser jag att den schablonmässigt bestämda uppdelningen av en reavinst i kapital respektive tjänst är svår att motivera med argumentet att det endast är en schablonmässigt fastställd del som blir kapitalbeskattad eftersom resterade vinstmedel anses hänförliga till nedlagda arbetsprestationer. Jag har förståelse för grundtanken, d.v.s. att förhindra att skattskyldiga ej lyfter lön utan istället tar ut medel genom utdelning eller reavinst. Emellertid anser jag att en schablonmässig konstruktion är förlegad och dessutom alltför orättvis. I flera fall där bolag exempelvis ökat kraftigt i värde kan 3:12-reglerna kännas svårmotiverade i och med att värdeökningen framförallt beror på faktorer som inte har att göra med den nedlagda arbetsinsatsen. Om delägaren dessutom löpande tagit ut rikligt med lön blir hälftindelningen av vinsten än mer

svårmotiverad. Exempelvis upplevde IT-bolagen en abnorm värdeökning p.g.a. det ökade intresset för branschen som sådan. Man kan enligt min mening ifrågasätta om denna värdeökning, som till största del ligger utanför delägarnas kontroll, likväl skall betraktas som hänförlig till det nedlagda arbetet och därför tjänstebeskattas. Om en fysisk person som inte är delägare eller närstående satsar medel i ett IT-bolag som kraftigt går upp i den allmänna börs-IT-nyan får han endast betala kapitalskatt medan en fåmansdelägare får betala tjänsteskatte på halva värdeökningen därför att regelverket anser att värdet till hälften ökat p.g.a. de nedlagda arbetsinsatserna. I dessa fall med osedvanligt höga kursuppgångar p.g.a. ett högt intresse för en viss bransch, eller p.g.a. andra makrofaktorer som den enskilda delägaren ej kan råda över, ter sig regelverket orättvist. Delägaren blir ju extra beskattad för att han råkar vara fåmansdelägare jämfört med fysiska personer som inte haft insyn i ett företag och satsat pengar i en bransch som gått upp kraftigt. Vidare är det också, enligt min mening, orättvist i förhållande till delägare som har andelar i marknadsnoterade bolag i och med att dessa ägare kan ta del av en generell uppgång och endast bli kapitalbeskattade.

I den skatterättsliga debatten har de schablonmässiga reglerna blivit både ifrågasatta och kritiserade och det har förekommit ett flertal nya lösningsförslag. Flertalet av debattörerna verkar dock vara överens om svårigheterna med ett mer rättvist regelverk därför att det till stor del kommer att innebära en övergång mot uppställda bedömningskriterier som skall tolkas och värderas av exempelvis RSV. Följaktligen skulle ett sådant regelverk riskera att försvåra för RSV och dessutom leda till en ökad belastning på besvärsinstitut med tolkningsfrågor, vilket sammantaget skulle minska förutsägbarheten.

Det återstår alltså att se vad 3:12-utredningen kommer att presentera framöver och sker det ingen ändring med anledning av kvittningsproblematiken innan deras rapport kommer ut, blir det spännande att se hur utredningen tacklar detta problem.

8.8 Sammanfattning av studiens och analysens viktigaste punkter

Studien

- Delägarnas kunskaper om fåmansskattereglerna har generellt sett varit väldigt låga och därför har också den stora majoriteten valt att anlita skattekonserter i samband med sin andelsförsäljning.
- Fåmansskatterätten har av det stora flertalet upplevts som svår och komplex.
- Ungefär hälften av delägarna i studien hade haft vetskap om kvittningsproblematiken vid tidpunkten för sina försäljningar, men samtliga hade fått denna information berättad för sig av den anlitade professionella hjälpen. Följaktligen var det ingen delägare som själv, utan råd från skattkonserter, hade en aning om kvittningsproblemet.
- Gruppen föredrog andelsbyten framför kontantaffärer, vilket klart framgår av det faktum att 12 av totalt 13 valde att sälja på detta vis, och denna inställning kan till stor del förklaras av andelsbudens högre värderingar samt tilltron till aktiemarknaden.
- Inställningen till riskanalys, bestående i exempelvis värdering av uppköpsspekulanter och attityd gentemot lock-up-villkor, varierar i studien men merparten av delägarna har tagit ganska lätt på dessa frågor, vilket till stor del sägs förklaras av det dåvarande hektiska börsklimatet.
- Utöver besvikelse för sjunkande aktiekurser, menar ungefär en fjärdedel av delägarna i studien att de någon månad efter sin aktieavyttring ångrar vissa delar av sitt beteende i samband med affären. Ångern bestod i att man gärna hade varit mer insatt i skatterättsliga frågor än vad man var och/eller att man inte accepterat så långtgående lock-up-villkor.

Analysen:

- Delägarnas breda okunskap beträffande fåmansskatterätten (och således även kvittningsproblematiken) antas bero på följande orsaker. En svårförstålig och komplex skattelagstiftning, den tidslängd som en delägare varit aktiv som fåmansföretagare, en förutfattad mening om att skattereglerna är komplexa, och slutligen, ett generellt ointresse bland delägare för skatterätt såsom ämne.

- Den utbredda okunskapen om kvittningsproblematiken hos de enskilda delägarna kan möjligen även bero på att vissa anlidade skattejurister ej heller känt till detta dilemma och följaktligen ej heller informerat sina klienter. Om detta är sant kan man tolka det faktum, att inte heller praktiserande skattejurister hade vetskap om kvittningsproblemet, som ett tecken på att skattereglerna är svårtförståliga.
- Att, som vissa kritiker hävdar, råda bot på kvittningsproblematiken genom en lagändring där man tillåter retroaktiv kvittningsrätt mot den uppskjutna tjänsteskatten blir enligt min mening problematiskt då en sådan lösning strider mot neutralitetsprincipen och grundprinciperna i 3:12-regelverket.
- Den största anledningen till kvittningsproblematikens uppkomst står egentligen inte att finna i ett oanständigt skattesystem utan istället i delägarnas naiva och godtrogna agerande, vilket till stor del påverkats av den då rådande börshysterin.
- En lagändring som skulle innebära att staten efterskänkte det skatteanspråk som belöper på tjänsteuppskovet hade inneburit en otillbörlig särbehandling i förhållande till de fåmansföretagare som faktiskt varit förutseende och garderat sig för kvittningsproblematiken, vilket således hade stridit mot likabehandlingsprincipen.
- En utebliven lagändring förväntas inte, som vissa vill hävda, inverka negativt på framtida strukturaffärer eftersom problemet ej ligger i lagstiftningen som sådan utan istället i de villkor som en delägare väljer att sälja sitt bolag till. Därutöver gör det faktum att kvittningsproblematiken nu är mer känd att delägare vet hur de skall agera för att inte riskera att få bekymmer.
- Genom att inte acceptera lock-up-villkor som reglerar när och i vilken omfattning en delägare får avyttra de tillbytta aktierna, kan kvittningsproblematiken elimineras genom att andelar säljs i tid och pengar på så vis finns för att täcka uppskovsbeloppet som skall tjänstebeskattas.
- RSV borde ha varit uppdaterad på kvittningsproblemet tidigare och dessutom informerat om detta. Att inte RSV verkar ha varit införstådd i kvittningsproblematiken tyder, i likhet med vad som sagts om skattejuristernas eventuella liknande okunskap, på att regelverket är komplext och svåröverskådligt.

Bilaga A- en checklista över om 3:12-reglerna skall tillämpas

I bilagan finns en checklista som sammanfattar kapitel 3 och genom att gå igenom denna kan man förhoppningsvis enkelt fastslå om fåmansskattereglerna är tillämpliga på en andelsavyttring eller ej.

Checklista

Det är väldigt viktigt att fastslå huruvida specialreglerna för fåmansföretag är tillämpliga eller ej. Kommer en delägare fram till att reglerna ej omfattar honom behöver han inte bekymra sig om hur fåmansbeskattningen egentligen beräknas för då gäller helt enkelt vanliga bestämmelser för kapitalvinster, d.v.s. 30 procents beskattning för fysiska personer.

Jag vill återigen poängtera att prövningen om huruvida reglerna skall tillämpas görs individuellt för varje skattskyldig. Detta innebär således att fåmansregelverket kan bli tillämpligt för vissa delägare i ett bolag medan andra lyder under allmänna beskattningsbestämmelser.

Inledningsvis bör man klarlägga om bolaget över huvud taget är att betrakta som ett fåmansbolag enligt skatterätten.

- 1) Är bolaget ett fåmansbolag skatterättsligt sett?
 - a) Börsundantaget: Är bolagets aktier noterade vid en svensk eller utländsk börs? (Med svensk börs avses stockholmsbörsens A-lista, Attract40 samt O-lista. NGM-listan och andra s.k. auktoriserade marknadsplatser såsom Nya Marknaden räknas ej som "börs". Värt att tänka på är också att en delägare i ett börsnoterat bolag kan likväl omfattas av 3:12-reglerna genom femårskarantänsregeln om bolaget övergått från fåmansföretag till börsnoterat bolag.)

Kan den skattskyldige svara "ja" på denna fråga omfattas han ej av fåmansreglerna och då behöver han således ej gå vidare och ställa sig fler frågor i checklistan. Om börsundantaget å andra sidan ej kan åberopas bör den skattskyldige ställa sig frågan om huruvida bolaget är att betraktas som ett fåmansbolag eller ej. Detta konstateras genom att se om hans företag konstituerar ett fåmansbolag enligt skatterätten. Vid utdelning och reavinst gäller det s.k.

utvidgade fåmansbegreppet vilket fångar in en något större krets än den som gäller för huvuddefinitionerna.

- b) Huvuddefinitionerna: 1) Äger fyra eller färre personer andelar som representerar mer än hälften av bolagets röster? (Betänk att även indirekta äganden inkluderas liksom de fall då någon har nyttjanderätt till aktier och därmed också rösträtt.) Glöm ej heller att beakta att alla andelsägare som ingår i en närståendekrets räknas som en person enligt närståendereglererna.) Är det ett bolag där verksamheten är uppdelad på flera av varandra oberoende verksamhetsgrenar och där delägaren har den verkliga bestämmelserätten över verksamhetsgrenen och självständigt kan förfoga över resultatet?
- c) Det utvidgade fåmansbegreppet: Blir bolaget att betrakta som ett fåmansbolag enligt huvuddefinitionen om man som en enda person betraktar alla delägare som under beskattningsåret eller något av de fem föregående beskattningsåren, själva eller genom någon närstående person, varit **verksamma i betydande omfattning** i företaget? Det vill säga om man räknar alla aktivt verksamma delägare som en enda person anses då fyra eller färre personer äga mer än hälften av rösterna i bolaget?

Har man svarat ”Ja” på någon av frågorna b och c, är bolaget att skatterättsligt betrakta som ett fåmansbolag och då kan 3:12-bestämmelserna, d.v.s. de speciella beskattningsreglerna för reavinst, aktualiseras. Men för att veta om reglerna gäller för den enskilde delägaren måste man även ställa sig frågan om aktieinnehavet är att betrakta som kvalificerat.

2) Är den skattskyldiges aktier kvalificerade?

- d) Kvalificerat aktieinnehav: Har den skattskyldige eller en närstående till honom, under beskattningsåret eller något av de fem beskattningsår som närmast föregått beskattningsåret, varit verksam i betydande omfattning i företaget eller i ett annat fåmansföretag där det förstnämnda företaget- direkt eller genom förmedling av annan juridisk person- innehar aktier?

Är den skattskyldiges aktieinnehav inte att anse som kvalificerat är fåmansreglernas reavinstregler ej tillämpliga på reavinstberäkningen. Är aktierna å andra sidan kvalificerade gäller regelverket men beskattning enligt fåmansreglerna kan likväl undgå om den skattskyldige kan visa att den s.k. utomståenderegeln är tillämplig.

- e) Är utomståenderegeln tillämplig?

- f) Utomståenderegeln: Äger utomstående minst 30 % av aktierna i bolaget? Med utomstående menas sådana aktieägare som ej är verksamma i betydande omfattning och som ej heller är närstående till kvalificerat verksamma ägare.

Om utomståenderegeln anses tillämplig blir följden att: trots att det är ett fåmansbolag och trots att aktieägaren är verksam i betydande omfattning gäller ej 3:12-reglerna, utan beskattning beräknas enligt allmänna bestämmelser för reavinst, d.v.s. med 30%. Visar det sig vid prövning av utomståenderegeln tillämplighet för en skattskyldig att utomstående äger tillräcklig del i bolaget blir följden att eventuella övriga aktivt verksamma aktieägare ej heller träffas av 3:12-reglerna.

Slutligen, har den skattskyldige gått igenom checklistan och konstaterat att bolaget är ett fåmansbolag och att han äger kvalificerade aktier och att utomståenderegeln ej är användbar skall 3:12-reglerna tillämpas vid beräkning av vinster på avyttrade andelar.

Bilaga B -ett räkneexempel

I denna bilaga ges ett utförligt räkneexempel där det illustreras hur beräkningsreglerna i 3:12-regelverket tillämpas praktiskt.

1. Utförlig beräkning av skatten vid en realisationsförsäljning, steg för steg

För att förenkla förståelsen för skatteberäkningsreglerna i 3:12-reglerna har jag valt att behandla bestämmelserna enligt en modell där jag stegvis går igenom regelverket.¹⁷⁴ Min förhoppning med denna framställningsmetod är att den skall vara praktiskt orienterad och lätt att ta till sig. Tanken är att en läsare skall kunna använda denna uppsats som en vägledning för att själv få en uppfattning om den skattemässiga bilden vid en realisationsförsäljning.

Även om min ambition är att vara tämligen heltäckande i min redogörelse finns det detaljregleringar som jag inte kommer att gå in på och i vissa fall påtalar jag explicit att vissa regleringar utelämnats så att en intresserad läsare uppmärksammas om att vägledning kan sökas på annat håll.

Steg 1- Beräkning av den nominella reavinsten

Det första som skall göras är att räkna ut den nominella reavinsten vilket enkelt görs genom att reducera försäljningspriset på aktierna med den faktiska anskaffningskostnaden samt ovillkorade aktieägartillskott.¹⁷⁵

Exempel: Helges aktier i det helägda dataföretaget ContolAltDelete AB säljs år 2000 för 8.000.000 kronor.

Anskaffningsvärdet för aktierna var 100.000 och Helge har inte gjort några ovillkorade aktieägartillskott. Bolagsbildningen betalades med företagets medel (och behandlades som icke-avdragsgilla kostnader) och därför kan dessa ej ingå i anskaffningskostnaden. Helges nominella reavinst är således $8.000.000 - 100.000 = 7.900.000$.

¹⁷⁴ Modellen baseras på den struktur som Sandström & Svensson (2000) använt i sin bok.

¹⁷⁵ Som tidigare nämnts kan kostnader i samband med bolagets bildande, såsom registreringsavgift och arvode till bolagsbildare, tas med i anskaffningskostnaden. Förutsättningen är dock att det är aktieägaren som stått för dessa kostnader och inte bolaget. (Sandström & Svensson s. 145).

1.2 Steg 2- Beräkning av fördelningsvinsten.

I detta steg sker uträkningen av fördelningsvinsten, d.v.s. hur reavinsten skall fördelas mellan tjänst och kapital.

- + försäljningspriset för aktierna
- det högsta av anskaffningsvärdet enligt huvud- eller alternativreglen.
- gränsbeloppet (ingår sparad utdelning och sparad lättnadsutrymme)

1.2.1 Anskaffningskostnad

Enligt huvudregeln motsvaras aktiernas anskaffningskostnad av vad som betalats för aktierna samt ovillkorade aktieägartillskott, d.v.s. vad som sagts i steg 1 om anskaffningskostnad. Är aktierna förvärvade mellan 1970 och 1990 får en indexuppräknning ske vilket är motiverat med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen. Vid beräkningen används de omräkningstal som är tillämpliga för beräkning av vinster på avyttringar av fastigheter.¹⁷⁶ Värt att poängtera är att uppräkningsreglerna inte gäller för övriga finansiella instrument.

Alternativmetoden innebär att kapitalunderlaget, d.v.s. skillnaden mellan bokförda tillgångar och skulder, för taxeringsår 1993 används som anskaffningskostnad.¹⁷⁷ Regeln är endast tillämplig på aktier som är förvärvade senast 31 december 1991 vilket innebär att aktier som anskaffats 1992 eller senare måste huvudregeln användas på. Alternativregeln medger ingen indexuppräknning.

1.2.2 Gränsbelopp

Gränsbeloppet består av vad man skulle kunna kalla för normalutdelning och sparad utdelningsutrymme (se nedan) samt även i förekommande fall av s.k. sparad lättnadsutrymme (se nedan). Detta belopp är det högsta belopp som en kvalificerat verksam delägare kan ta ut som kapitalbeskattad (och i viss mån även skattefri) utdelning. Gränsbeloppet beräknas för varje år och finns det sparad

¹⁷⁶ IL 57 kap 12§

¹⁷⁷ Majoriteten av tillgångarna värderas till de skattemässiga restvärdena men det finns några få undantag. Exempelvis skall fastigheter som förvärvats senast 1990 värderas till en viss procent av taxeringsvärdet. Vid beräkning av surv skall denna som huvudregel tas upp till 28 procent såsom skuld, vilket motsvaras av den latent skatteskulden.

utdelning och sparad lättnadsutrymme kvar kommer dessa ingå i nästa års beräkning av gränobeloppet. Eventuellt överskjutande belopp beskattas i tjänst.

1.2.3 Lättnadsutrymme

Inom gränobeloppet, d.v.s. gränsen för vad som utgör kapitalbeskattad utdelning, finns det en del som är skattefri, det s.k. lättnadsutrymmet. Resterande belopp inom gränobeloppet träffas alltså av kapitalbeskattning. Lättnadsutrymmet är således en viss del av utdelningen som årligen kan plockas ut skattefritt. Reglerna om lättnad infördes 1997 för att ge en lättnad i dubbelbeskattningen för fysiska ägare i noterade små och medelstora bolag.¹⁷⁸ Förutsättningarna för att en aktie skall vara lättnadskvalificerad är att aktien finns i ett svenskt aktiebolag eller i en utländsk juridisk person som är underkastad en beskattning som liknar den som gäller för svenska aktiebolag.¹⁷⁹ Skattefriheten gäller endast utdelning eller reavinst som beskattas i kapital och följaktligen är det bara fysiska personer och dödsbon som kommer ifråga. Delägaren måste dessutom vara skattskyldig i Sverige. Ytterligare krav för att en andel skall kunna vara lättnadskvalificerad är att företaget inte får vara marknadsnoterat. Rör det sig om ett förvaltningsbolag får detta inte direkt eller indirekt äga aktier i bolag som är marknadsnoterade under det år som utdelningen eller reaförsäljningen avser. För företag som inte är förvaltningsbolag, d.v.s. övriga ”vanliga bolag” gäller att de inte direkt eller indirekt får äga aktier som har mer än 25 procent av röstetalet i ett marknadsnoterat bolag. Slutligen, bolaget får inte vara ett s.k. äkta bostadsföretag.

Lättnadsreglerna gäller endast för noterade bolag vilket innebär att företagen inte får omsättas marknadsmässigt på någon svensk eller utländsk börs eller marknadsplats. Följaktligen är bolag på Stockholmsbörsens listor, samt de på NGM-listan och Aktietorget etc exkluderade.

För företag som övergår till att bli marknadsnoterade finns en tröghetsregel som i huvudsak innebär att aktierna fortsätter att vara lättnadskvalificerade i tio år från det då notering skedde.¹⁸⁰

Lättnadsutrymmet består av årets lättnadsbelopp samt eventuell sparad lättnad. Av detta följer att lättnad som inte tas ut i utdelning under ett år sparas till nästa år.¹⁸¹ Uträkningen av det årliga lättnadsbeloppet görs genom att ta 70% av statslåneräntan multiplicerat med anskaffningsvärdet för aktierna¹⁸² och ett visst s.k. löneunderlag.¹⁸³

¹⁷⁸ Prop. 1995/96:45.

¹⁷⁹ Andelar i svenska ekonomiska föreningar kan också vara lättnadskvalificerade. Sandström & Svensson (2000), s.87

¹⁸⁰ IL 43 kap 9-10§§.

¹⁸¹ IL 43 kap 6-7§§.

¹⁸² Anskaffningsvärdet kan antingen räknas ut enligt huvudregeln eller alternativregeln.

¹⁸³ 43 kap 3-5§§.

1.2.4 Löneunderlag

Löneunderlaget kan mycket förenklat sägas att man räknar ut på följande vis.¹⁸⁴ Samtliga under året utbetalda löner till anställda som inte äger kvalificerade aktier i bolaget läggs ihop och från denna summa reduceras 10 basbelopp. Resterande belopp utgör löneunderlaget och detta fördelas med lika belopp på aktierna i bolaget. Av detta följer att om 3:12-reglerna inte är tillämpliga på aktierna i bolaget kommer alla ersättningar, inklusive lön till aktieägaren själv, att ingå i löneunderlaget. För att en delägare som varit verksam i betydande omfattning skall kunna tillgodoräkna sig löneunderlaget måste minst ett av två följande villkor uppfyllas. Han måste antingen själv ha lyft en lön från bolaget som är minst 120 procent av den högsta ersättning som betalats till en anställd som inte är delägare, eller så måste han ha haft en lön som minst uppgår till 10 basbelopp. Ett löneunderlag för en kvalificerat aktiv delägare kan maximalt uppgå till 50 gånger delägarrens lön. Denna maxgräns blir bara nådd i fåmansbolag med väldigt många anställda. Kan en delägare inte utnyttja den del av löneunderlaget som belöper på hans aktier kan ej heller detta belopp användas av någon annan aktieägare. Den del av löneunderlaget som belöper på en delägarers aktier är alltså individuell och kan ej övertagas av annan.¹⁸⁵

Om företaget ingår i en koncern får lönerna i både moder- och dotterbolagen inräknas i löneunderlaget. Är dotterbolagen ej helägda får endast den del av lönerna som belöper på moderbolagets ägarandel ingå i underlaget. Ersättningar som utbetalats till anställda i utländska dotterbolag får ej alls medräknas.¹⁸⁶

1.2.5 Exempel på uträkning av lättnadsutrymmet i Control-Alt-Delete AB

Helge har till beräkningen år 2000 med sig 30.000 i sparad lättnad sedan tidigare år och för att förstå hur denna uppstått går jag tillbaka några år och visar hur de olika beräkningarna gjorts. Därefter illustrerar jag hur beräkningen ser ut för år 2000.

Helge bildade aktierna i ControlAltDelete AB 1993 och måste därför använda huvudregeln vid fastställandet av anskaffningskostnaden. Som känt är har inga aktieägartillskott gjorts utan anskaffningskostnaden är de 100.000 som utgjorde bolagets aktiekapital.

¹⁸⁴ IL 57 kap 8§ samt 43 kap 12-16§§.

¹⁸⁵ Sandström & Svensson (2000) s. 119

¹⁸⁶ Sandström & Svensson (2000) s. 112 ff. IL 57 kap 7-11§§.

1998

Löneunderlaget var 950.000

Helge hade 19.200 i sparad lättnad sedan tidigare år.

Lättnadsunderlaget var följande: $(100.000 + 950.000 + 19.200) = 1.069.200$
Statslåneräntan var detta år 6,17% och lättnadssatsen blev följaktligen 70% *
 $6,17\% = 4,32\%$.

Det ackumulerade lättnadsutrymmet för år 1998 blev därmed:

$[4,32\% * (100.000 + 950.000 + 19.200)] + 19.200 = 65.400$ kronor

1999

Helge valde att inte ta någon utdelning under 1998 och därför kom hela lättnadsutrymmet att sparas till nästa år.

Löneunderlaget var även vid denna tidpunkt 950.000

Statslåneräntan var detta år 4,38% och lättnadssatsen blev sålunda 70% *
 $4,38\% = 3,07\%$

Det ackumulerade lättnadsutrymmet för år 1999 beräknades till följande:

$[3,07\% * (100.000 + 950.000 + 65.400)] + 65.400 = 99.600$ kronor.

Under 1999 valde Helge att ta ut utdelning på 69.600 och då hela utdelningen rymdes inom lättnadsbeloppet blev allt skattefritt. Den sparade lättnaden reducerades följaktligen med det uttagna beloppet och som sparad lättnad till år 2000 hade Helge: $99.600 - 69.600 = 30.000$ kronor.

2000

Löneunderlaget är 1.190.000

Statslåneräntan är 5,57% och lättnadssatsen blir därför 70% * $5,57\% = 3,90\%$

Det ackumulerade lättnadsutrymmet för år 2000 beräknas till följande:

$[3,90\% * (100.000 + 1.190.000 + 30.000)] + 30.000 = 81.500$ kronor.

Om en delägare väljer att sälja sina aktier bör han tänka på att det lättnadsbelopp som belöper på detta år inte blir honom tillgodoräknat såvida han inte tar ut utdelning. Det för året gällande gränsbeloppet beräknas vid utdelningstillfället, men sker ingen utdelning tillfaller sparad lättnad och sparad utdelning ägaren till aktierna vid årets utgång, vilket alltså efter en försäljning är köparen. Samma regler gäller således för både lättnadsbelopp och normalutdelning och vill säljaren tillgodoräkna sig årets belopp måste en utdelning ske. Det utdelade beloppet behöver inte vara stort, en krona per aktie räcker exempelvis, utan det faktum att utdelning skett är avgörande. Om säljaren tar ut medel i utdelning innan försäljningen kommer alltså det årets skattefria- samt kapitalbeskattade utdelning,

d.v.s. genom gränsbeloppsberäkningen, att tillgodoräknas honom vid den senare uträkningen av reavinsten.¹⁸⁷

1.2.6 Sparad utdelning

Inom gränsbeloppet finns även eventuellt sparad utdelning, även kallat sparad utdelningsutrymme. Sparad utdelning är alltså utdelning som endast skall kapitalbeskattas och den härrör från tidigare år då delägaren inte tagit ut utdelning upp till det gränsbelopp som han är berättigad att lyfta inom detta inkomstslag. Det sparade utdelningsutrymmet är m.a.o. utnyttjade delar av den årligen berättigade normalutdelning som delägaren får plocka ut som kapitalbeskattad inkomst. Sparad utdelning kan således efter delägarens egna önskemål sparas för att senare år plockas ut som antingen kapitalbeskattad eller skattefri utdelning (i sistnämnda fall såsom lättadsutrymme) eller utnyttja det som kapitalbeskattad eller skattefri del av reavinsten vid en aktieförsäljning. Väljer delägaren att under ett år ej ta någon utdelning alls beräknas gränsbeloppet likväl för detta år och beloppet behandlas som sparad utdelning nästa år.¹⁸⁸

1.2.7 Kapitalbeskattad utdelning

Normalutdelning för ett år räknas fram genom att multiplicera anskaffningsvärdet (med tillägg för eventuellt löneunderlag samt eventuell sparad utdelning) med en schablonränta som är statslåneräntan plus fem procentenheter.¹⁸⁹ För år 2000 blir denna schablonränta $5,57\% + 5 = 10,57\%$. Den del av utdelningen som ryms mellan lättadsutrymmet och gränsbeloppet blir, som tidigare nämnts, beskattat i inkomstslaget kapital. Om delägaren under ett år väljer att ej ta ut all den kapitalbeskattade utdelning som han är berättigad till blir denna rest således sparad utdelning vid nästa års beräkning av gränsbeloppet. Skulle delägaren emellertid välja att ta ut en utdelning som överstiger det för året gällande gränsbeloppet kallas detta för överutdelning och denna del beskattas som tjänst.

För andra finansiella instrument än aktier gäller en annan schablonränta vid uträkning av den årliga kapitalbeskattade avkastningen och det är statslåneräntan plus en procentenhet.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Sandström & Svensson (2000) s. 95. Både köpare och säljare kan alltså inte tillgodoräkna sig ett lättadsutrymme för det år aktierna blivit överlåtna. Annorlunda är det med den sparade utdelningen som tillhör överlåtelseåret. Denna får nämligen beräknas av både köpare och säljare om båda tagit utdelningar detta år.

¹⁸⁸ Sandström & Svensson (2000) s. 123

¹⁸⁹ IL 57 kap 7§. Anskaffningskostnaden kan f.ö. beräknas enligt både huvudregeln och alternativregeln.

¹⁹⁰ IL 57 kap 7§

Finns det sparad utdelning läggs denna till anskaffningskostnaden vid beräkningen av nästa års gränsbelopp. Detta innebär att en ränta-på-ränta-effekt uppkommer i och med att årets schablonränta även räknas på sparad utdelning

Det skall betonas att beräkningarna av lättnadsutrymmet och den sparade utdelning görs parallellt men de är helt oberoende av varandra. Den sparade kapitalbeskattade utdelningen påverkar alltså inte storleken av den framtida skattefria utdelningen, d.v.s. lättnadsutrymmet. Dessvärre är dessa beräkningar inte alltid helt lätta att utföra vilket gjort att 3:12-regelverket ofta upplevs som svårtillgängligt och även obegripligt av många fåmansföretagare. Min förhoppning är därför att detta arbete skall ge en vägledning om hur beräkningarna kan göras på egen hand. Låt oss fortsätta med exemplet Helge.

1.2.8 Sammanfattande exempel- uträkning av kapitalbeskattad utdelning i Control-Alt-Delete AB

Jag har ovan redan redogjort för vilken sparad lättnad som Helge har samlat på sig genom åren och nu är tanken att bygga på exemplet med de uppgifter som rör den sparade utdelningen.

Förutsättningarna är givetvis desamma. Bolaget bildades av Helge 1993 och därför kan jag endast använda huvudregeln vid fastställandet av anskaffningskostnaden. Inga aktieägartillskott har gjorts. Anskaffningskostnaden är således 100.000.

1998

Löneunderlaget var 950.000

Helge hade 19.200 i sparad lättnad och 50.000 i sparad utdelning sedan tidigare år.

Statslåneräntan är 6,17% och räntesatsen för beräkningen av gränsbeloppet (det kapitalbeskattade utrymmet) blev $6,17\% + 5\% = 11,17\%$.

Det (ackumulerade) gränsbeloppet för år 1998 blev därmed:

$$[11,17\% * (100.000 + 950.000 + 50.000)] + 50.000 = 172.900$$

Som visats tidigare blev beräkningen av lättnadsutrymmet följande:

Lättnadsunderlaget var följande: $(100.000 + 950.000 + 19.200) = 1.069.200$

Med en statslåneränta på 6,17% blev lättnadssatsen följande: $70\% * 6,17\% = 4,32\%$.

Det ackumulerade lättnadsutrymmet för år 1998 blev därmed:

$$[4,32\% * (100.000 + 950.000 + 19.200)] + 19.200 = 65.400 \text{ kronor}$$

Beräkningarna ger att av gränsbeloppet, som 1998 uppgick till 172.900, kunde 65.400 kronor delas ut skattefritt. Resterande del hade kunnat tas ut som kapitalbeskattad utdelning. Eventuell överskjutande utdelning, d.v.s. utöver 172.900 hade blivit beskattad som tjänst. Om Helge hade valt att sälja företaget detta år (och tagit en utdelning under försäljningsåret så att han kunde tillgodoräkna sig den sparade utdelningen för detta år) skulle följaktligen det kapitalbeskattade utrymmet samt den skattefria delen beaktats vid beräkningen av reavinsten.

Som nämnts i den tidigare exemplet valde Helge att inte ta någon utdelning detta år vilket innebar att både den sparade lättningen och den sparade utdelningen fördes vidare framåt till 1999 års beräkningar.

1999

Löneunderlaget var detta år 950.000

Den sparade utdelningen var 172.900

Statslåneräntan uppgick till 4,38% och räntesatsen för beräkningen av gränsbeloppet blev därmed: $4,38\% + 5\% = 9,38\%$.

Det (ackumulerade) gränsbeloppet för år 1999 beräknades till:

$[9,38\% * (100.000 + 950.000 + 172.900)] + 172.900 = 287.600$ kronor

Av 1999 års gränsbelopp beräknades enligt tidigare exempel 99.600 såsom skattefria utdelningsbara medel:

Löneunderlag 950.000

Sparad lättning 65.400

Med en statslåneränta på 4,38% beräknades lättningssatsen till $70\% * 4,38\% = 3,07\%$

Det ackumulerade lättningstrymmet för år 1999 beräknades till följande:

$[3,07\% * (100.000 + 950.000 + 65.400)] + 65.400 = 99.600$ kronor.

Under 1999 valde Helge att ta ut utdelning på 69.600 och då hela utdelningen rymdes inom lättningssbeloppet blev allt skattefritt. Den sparade utdelningen och den sparade lättningen reducerades följaktligen med det uttagna beloppet. Som sparad utdelning till beräkningen år 2000 hade Helge: $287.600 - 69.600 = 218.000$ kronor och som sparad lättning hade han $99.600 - 69.600 = 30.000$ kronor.

Då den sparade lättningen är ett utrymme inom gränsbeloppet (den kapitalbeskattade delen) så minskas alltså också gränsbeloppet om den sparade lättningen reduceras.

2000

Löneunderlaget är 1.190.000

Sparad utdelning 218.000

Statslåneräntan är 5,57% och räntesatsen för beräkning av gränsbeloppet är:
 $5,57\% + 5\% = 10,57\%$.

Det (ackumulerade) gränsbeloppet för år 2000 beräknas till:
 $[10,57\% * (100.000 + 950.000 + 218.000)] + 218.000 = 352.000$ kronor

Lättnadssatsen blir $70\% * 5,57\% = 3,90\%$
Det ackumulerade lättnadsutrymmet för år 2000 beräknas till följande:
 $[3,90\% * (100.000 + 1.190.000 + 30.000)] + 30.000 = 81.500$ kronor.

Gränsbeloppet för försäljningsåret är således 352.000 kronor och av detta belopp kan 81.500 tas ut skattefritt.

Helge tar ut utdelning kort innan försäljningen av aktierna i ControlAltDelete AB och får därmed tillgodoräkna sig sparad utdelning samt sparad lättnad för år 2000. Han tycker det är enklare att ta ut merparten av medlen vid försäljningen, varför han väljer att bara ta ut en krona per aktie vilket sammanlagt blir en utdelning på 1000 kronor. (1000 aktier à 1 krona). Då utdelningen ryms inom lättnadsbeloppet är den skattefri och gränsbeloppet vid beräkning av reavinsten är således: $352.000 - 1.000 = 351.000$ kronor och av detta finns 80.500 [81.500 - 1.000] inom lättnadsutrymmet.

Skattemyndigheten gör vanligtvis ingen beräkning av det sparade utdelningsutrymmet förrän det år då aktierna avyttras och har en delägare glömt att tillgodoräkna sig den årligen uppräknade sparade utdelningen, liksom lättnaden, kan denna beräkning därför göras i efterhand.¹⁹¹

1.2.9 Sammanfattning- beräkning av fördelningsvinsten

Priset för aktierna var 8.000.000. Anskaffningspriset är: 100.000 (enligt huvudregeln). Anskaffningspriset får vid beräkning av fördelningsvinsten ej räknas upp med något löneunderlag. Sparad utdelning (gränsbeloppet) är 351.000 kronor varav 80.500 ryms inom det sparade lättnadsutrymmet. Vid beräkning av fördelningsvinsten räknas den sparade utdelningen bort då detta belopp alltid skall beskattas i kapital. Den sparade utdelningen skall alltså inte, såsom fördelningsvinsten, fördelas mellan kapital och tjänstbeskattning.

Fördelningsvinsten blir: $8.000.000 - 100.000 - 351.000 = 7.549.000$ kronor.

1.3 Steg 3- Fördelning mellan tjänst och kapital

¹⁹¹ Sandström & Svensson (2000) s. 127

Hälften av fördelningsvinsten skall beskattas i inkomstslaget tjänst, vilket medför en skattesats på mellan 31 – 56 procent beroende på vilken årlig inkomst delägaren har. Det skall ej erläggas några sociala avgifter på detta belopp och ej heller någon allmän pensionsavgift.

Hälften av 7.549.000 kronor, d.v.s. 3.774.500 kronor, skall således beskattas såsom tjänst.

1.3.1 Takregeln

Vid fördelning mellan tjänst och kapital som tidigare redogjorts den s.k. takregeln, i IL 57 kap 12§ 3 st., uppmärksammas. Denna säger att det finns ett beloppstak på den del av en reavinst som härstammar från försäljning av aktier i ett visst företag, som skall redovisas i inkomstslaget tjänst. Enligt regeln skall maximalt 100 basbelopp, vilket för år 2000 är 3.660.000 kronor, beskattas som tjänst. Takregeln omfattar förutom aktieägaren själv, även hela hans närståendekrets och man sammanräknar därför alla aktieförsäljningar som delägaren och hans närståendekrets gjort under de senaste fem åren. När 100 basbelopp beskattats i tjänst, sett på hela närståendekretsen, skall överskjutande del av reavinst endast kapitalbeskattas. För att nå upp till 100 basbelopp i tjänst måste delägaren (tillsammans med närstående) således ha redovisat vinster uppgående till minst 7.320.000 (om det inte finns något sparutrymme) därför att hälften av detta belopp- vilket är det som tjänstebeskattas är lika med 100 basbelopp.

I Helges fall kan han inte glädjas åt några tidigare utförsäljningar av aktier och då han är helägare i bolaget har han ej heller några närstående som sålt av aktier.¹⁹² För honom gäller således följande: 114.500, [d.v.s. 3.774.500 – 3.660.000], av det som vid hälftindelningen av fördelningsvinsten egentligen skulle beskattas i tjänst, skall enligt takregeln istället kapitalbeskattas då denna del av vinsten överstiger 100 basbelopp.

Det bör påpekas att det är beskattningsårets basbelopp som gäller vid beräkningen av hur stort belopp som maximalt kan komma att tjänstebeskattas.¹⁹³ Detta innebär alltså att en delägare skulle kunna ha åtnjutit takregeln redan för något år sedan men måste vid en senare delavyttring av ytterligare aktier tjänstebeskatta en del av vinsten på grund av att basbeloppet har ökat.

¹⁹² Hade det funnits flera inom närståendekretsen som sålde ut aktier under samma år och takregeln blivit tillämplig på dessa utförsäljningar så fördelas den tjänstebeskattade delen av vinsten proportionerligt. Om det däremot inom närståendekretsen sålts ut aktier under olika år får de delägare som avyttrar sina aktier ett senare år ensam tillgodoräkna sig de tjänstebeskattade belopp som närstående erlagt tidigare. (Prop. 1990/91:54 s. 311)

¹⁹³ RÅ 1995 not 379.

1.4 Steg 4- Beräkning av den skattefria reavinsten

Som ovan nämnts utgör den skattefria delen av reavinsten av den sparade lättningen. Jag understryker att fördelningen mellan tjänst och kapital, vilket gjordes i steg 3, görs före det att den skattefria delen dras av. Anledningen till detta är att den del av reavinsten som är skattefri skall endast dras av från den kapitalbeskattade delen och således inte reducera det belopp som skall beskattas i tjänst. I och med att Helge tog en utdelning under försäljningsåret får han tillgodoräkna sig den sparade lättningen även för detta år.

Enligt beräkningarna ovan framgår det att den skattefria delen av reavinsten uppgår till 80.500 kronor.

1.5 Steg 5- Resterande del av fördelningsvinsten kapitalbeskattas

Den nominella reavinsten uppgick till 7.900.000. Den del som skall tjänstebeskattas uppgår till 3.660.000 (vilket var det maximala tjänstebeskattningsbara beloppet enligt takregeln). Den skattefria delen av vinsten uppgår till 80.500 kronor och följaktligen skall resterande kapitalbeskattas, vilket ger: $7.900.000 - 80.500 - 3.660.000 = 4.159.500$ kronor.

Om man utgår ifrån att Helge har en maximal tjänstebeskattning på 56% blir den totala genomsnittliga skattesatsen på reavinsten. $(56\% * 3.660.000 + 30\% * 4.159.500) / 7.900.000 = 41.7$ procent.

Bilaga C- Närmare presentation av de bolag som förekommit i studien

Här presenteras de företag som medverkat i studien. Det ges generell information om det sålda fåmansbolaget och om det köpande bolaget. Jag har försökt att presentera alla studieobjekt på ett likvärdigt sätt d.v.s. med samma kategori av information. De uppgifter som presenteras här är, p.g.a. sekretesshänsyn, endast sådana som förekommit i offentliga material såsom publika internetsidor, pressreleaser, tidskriftsartiklar och liknande. I samtliga andelsbytesfall har jag återgivit rådande marknadskurs på de köpande bolagen vid försäljningstidpunkten, vidare på årsskiftet 2000-2001 samt kursnivån vid slutet av maj 2001. Tanken med presentationen av börskurser är att läsaren skall få ge en fingervisning om utvecklingen sedan förvärvstidpunkten vilket också indikerar hur beskattningssituationen hade sett ut om andelarna avyttrades till denna kursnivå.

NGM-listade AcadeMedias förvärv av Business Intelligence Gruop¹⁹⁴

NGM-noterade AcadeMedia förvärvade fåmansbolaget Business Intelligence Group (BIG) i januari månad 2000. Malmöbaserade BIG producerar webbaserade affärssystem för e-learning och change management. Bolaget växte under 1999 med 300% och vid köpetillfället fanns omkring 20 anställda. BIG bildades 1995.

AcadeMedia är ett Internetföretag som fokuserar på området e-learning. Dotterbolaget MacMeckarna bedriver utbildning inom ny media- och informationsteknik och dotterbolaget Gravity e-learning AB erbjuder interaktiv kompetensöverföring och producerar utbildningssystem på intranät, Internet och CD-ROM/DVD. AcadeMedia är NGM-noterat och hade vid förvärvet drygt 180 anställda.

BIG fusionerades efter köpet med AcadeMedias dotterbolag Gravity e-learning AB som efter sammanslagningen kom att ha ett 70-tal konsulter i Stockholm och Malmö. Inom AcadeMedia fanns dessutom ytterligare ett 90-tal medarbetare som var verksamma inom utbildning.

¹⁹⁴ Informationen i avsnittet har hämtats från pressmeddelande 2000-01-21 samt från intervjun med Greg Tsakiris. 2000-09-11

BIG såldes genom ett rent andelsbyte och Academedias kurs var vid köpet omkring 100 kr, 40 kr vid årsskiftet 2000-2001 och 30 kr i slutet på maj 2001

Intervju har telefonledes skett med Greg Tsakiris (2000-09-11) som är en av bolagets grundare och han är fortfarande verksam i bolaget.

Det O-listnoterade Technology Nexus förvärv av Devenator¹⁹⁵

I april 2000 förvärvade Nexus fåmansbolaget Devenator. Devenator, som bestod av en koncern med sex dotterföretag, var verksam inom e-handel, IT-styrning, verksamhetsutveckling, projektstyrning, systemutveckling och systemintegration. Den genomsnittliga årliga tillväxten under 1998 och 1999 uppgick till 25 procent. Bolaget hade 90 medarbetare i Stockholm, Göteborg och Malmö. Bolaget grundades 1981.

Nexus som är noterat på börsens O-lista har specialiserat sig på att utveckla och leverera säkrade IT-lösningar som påstås öka kundens lönsamhet. Bolaget arbetar både mot slutkundsmarknaden och som utvecklingspartner åt kunder som efterfrågar kundunika lösningar. Nexus hade vid förvärvstidpunkten cirka 160 anställda som verkade på sex olika platser i Sverige.

Köpet ägde rum genom både ett andelsbyte och en kontantdel. Ungefär hälften av affären genomfördes som andelsbyte och resterande hälft utgjorde kontantdel.

Aktiekursen på Nexus var vid förvärvstillfället omkring 75 kr, sen 60 kr vid årsskiftet och slutligen 60 kr i slutet på maj 2001.

Intervju har telefonledes gjorts med Stefan Oldbring (2000-06-14), en av bolagets grundare och nuvarande styrelseordförande.

Det O-listnoterade Aderas förvärv av Blanking¹⁹⁶

I juni 2000 förvärvade Adera brandingbyrån Blanking i Malmö. Blanking är en strategisk konsultbyrå inom marknadskommunikation och bolaget hade vid förvärvstidpunkten 22 medarbetare. Under 1999 fakturerade företaget för 34 miljoner kronor och uppvisade en konsultintäkt på 16,5 miljoner kr med en vinst på 1,4 miljoner kr. Bolaget grundades 1969.

¹⁹⁵ Informationen i avsnittet är hämtad från Nexus pressrelease 2000-04-26 samt från intervjun med Stefan Oldbring.

¹⁹⁶ Informationen i avsnittet baseras på ett pressmeddelande 2000-06-07, en tidningsartikel i Sydsvenskan 2000-06-08, sid. A14, samt på en intervju med Anders Truedsson.

Adera säger sig skapa affärsnytta för dess kunder genom att sammanföra kompetenser som är kritiska för att framgångsrikt konkurrera i den nya affärslogiken; strategi-/affärsutveckling-, kommunikations- samt IT/Internetkompetens. Adera hade vid förvärvstillfället omkring 600 medarbetare och företaget har kontor i Göteborg, Stockholm, Malmö, Ljungby, Värnamo, Köpenhamn, Oslo, London, Antwerpen, Amsterdam och München.

Köpet ägde rum genom ett rent andelsbyte. Adera-aktien var vid köpetillfället värd omkring 70 kr, sen 17 kr vid årsskiftet 2000-2001 och slutligen 4 kr i slutet på maj 2001.

Intervju har telefonledes gjorts med Anders Truedsson (2000-06-08) som var VD i Blanking vid förvärvstillfället.

Det O-listnoterade Framfabs förvärv av Mor¹⁹⁷

I april 1999 förvärvade Framtidsfabriken Netsolutions (Framfab) den malmöbaserade reklambyrån Mor. Mor är ett företag som arbetar med relationsmarknadsföring och övrig marknadskommunikation. Bolaget använder sig till stor del av olika interaktiva media. Vid tidpunkten för förvärvet hade Mor omkring 20 medarbetare och 1999 års vinst uppgick till omkring 2 miljoner. Mor grundades 1981.

Framfabs affärsidé är att med strategisk rådgivning och digitala tjänster skapa nya affärer för nätverksekonomin. Framfab bestod i nov. 2000 av 2050 medarbetare, fördelade på 53 kontor i Danmark, Frankrike, Italien, Nederländerna, Norge, Storbritannien, Sverige, Tyskland och USA. Det är dock osäkert hur många som är kvar idag, maj 2001.

Mor såldes genom två andelsbyten, ett som ägde rum i april 1999 (då Framfab förvärvade majoriteten av aktierna i Mor) och ett som ägde rum på våren 2000. Marknadskursen på Framfab var då den introducerades i juni 1999 omkring 19 kr, vid mars 2000 245 kr, vid årsskiftet 2000-2001 14 kr och slutligen i slutet på maj 2001 1,80 kr.

Intervju har telefonledes gjorts med Hans Grevélius (2000-06-13) som tidigare var helägare i Mor.

¹⁹⁷ Informationen i avsnittet baseras på pressmeddelande 1999-05-03 från Framtidsfabriken Netsolutions, en artikel i DI (2000-05-03) och på en intervju med Hans Grevélius.

1.5 O-listnoterade Aderas tecknande av letter of intent med dKraft avseende förvärv av dKraft¹⁹⁸

I början av juni 2000 tecknade Adera ett letter of intent med bolaget dKraft innehållande en avsiktsförklaring som gick ut på att Adera framöver skulle förvärva dKraft. dKraft erbjuder kunder kompetens inom modern systemutveckling och företaget har erfarenhet av både web-utveckling och client-server. Bolaget fokuserar på mobilt Internet med främsta inriktningen på handdatorsystem. dKraft som startade 1994 hade i början av juni 14 medarbetare, varav de flesta var civilingenjörer. Omsättningen var 1999 14,5 MSEK och företaget redovisade en vinst på 2 MSEK.

En presentation av Adera har givits i avsnittet ovan om Aderas förvärv av Blanking.

Förvärvet var tänkt att ske genom ett rent andelsbyte.

Intervju har telefonledes gjorts med Niklas Nobel (2000-06-15) som är en av bolagets aktiva grundare.

Det skall tilläggas att under det avslutande arbetet med uppsatsen meddelade Adera och dKraft (2000-08-28) att avsiktsförklaringen var bruten p.g.a. att parterna inte kunnat enas om villkoren. Jag har dock valt att behålla detta studieobjekt i min undersökning eftersom min intervju från juni gav en bild av vad delägarna då kände.

Med anledning av att någon försäljning aldrig kom till stånd har jag ej velat uppge någon kursnivå på Aderas aktie eftersom jag inte haft någon försäljningstidpunkt att relatera till.

1.6 Det O-listnoterade J&Ws förvärv av Säkab Gruppen AB¹⁹⁹

I maj 2000 förvärvade J&W det malmöbaserade Säkab Gruppen AB med dess dotterbolag Säkab Konsult AB som är ett bredbandsbolag. Säkab är specialiserade på uppdrag inom stadsnät och man satsar på spetskompetens inom el och

¹⁹⁸ Informationen i avsnittet baseras på en intervju med Niklas Nobel, en av bolagets tre grundare och fortfarande aktiv i bolaget. Uppgifter har även inhämtats från ett pressmeddelande 2000-06-02.

¹⁹⁹ Informationen i avsnittet baseras på en intervju med Göran Selander, majoritetsägare och VD, samt på pressmeddelande 2000-05-19.

teleteknikens olika områden: belysning, bussteknologi, telefoni och tele-/datakommunikationssystem. Säkab bildades 1986 och år 2000 fanns totalt 14 anställda. Omsättningen uppgick 1999 till 12 Mkr.

J&W är ett O-listnoterat tekniskt konsultföretag som erbjuder kunder tekniska utredningar och lösningar. Företaget arbetar mest med arkitekter, byggherren och beställare. Vid juni 2000 hade bolaget ungefär 1.100 medarbetare och det fanns representerat i hela landet genom ett femtiotal kontor. Omsättningen uppgick till cirka 800 Mkr.

Köpet genomfördes med endast kontanter. Inget andelsbyte ägde alltså rum. Med anledning av att något andelsbyte ej skedde spelar J&W's aktiekurs vid köptillfället mindre roll. Jag har dock valt att ta med den för att läsaren skall kunna se hur den utvecklats. I maj 2000 var kursen omkring 110 kr, vid årsskiftet 2000-2001 120 kr och i slutet på maj 2001 197 kr.

Intervju har telefonledes gjorts med Göran Selander (2000-08-06) som vid förvärvstidpunkten var majoritetsägare och tillika VD.

1.7 NGM-noterade Drax Holdings förvärv av reklambyrå Heart²⁰⁰

I slutet av mars 2000 förvärvade Drax Holding reklambyrå Heart. Heart har sedan 1992 fokuserat på medicinsk marknadsföring och har enligt egen utsago utvecklats till Nordens marknadsledande reklam- och webbyrå inom läkemedel, friskvård och hälsa. Bolaget har ett nära samarbete med andra läkemedelsbyråer inom det internationella nätverket, Healthworld. Omsättningen under 1999 var 30 miljoner kronor och antalet medarbetare uppgick till 20. Omsättningen för år 2000 beräknades öka till 36 miljoner kronor. Heart grundades 1954.

Drax Holding AB är ett vad de själva kallar för "andra generationens Internetbolag" som genom förvärv och förädling av Internetrelaterade framtidsföretag agerar som företagsbyggare inom den nya nätverksekonomin. Drax Holding är noterat på NGM-listan.

Förvärvet skedde genom ett rent andelsbyte och den ungefärliga kursen på Drax-aktien vid köptidpunkten var omkring 11 kronor. Vid årsskiftet 2000-2001 var kursen 0,90 kr och i slutet på maj 2001 0,37 kr.

Intervju har telefonledes gjorts med Björn Larsson, (2000-06-16) en av huvudägarna och tillika vice VD.

²⁰⁰ Informationen om Heart är hämtad från deras hemsida www.heartwww.com och dessutom från Drax Holdings årsredovisning för 1999.

1.8 NGM-noterade Drax Holdings förvärv av Ideavent-gruppen AB

I slutet av februari förvärvade Drax Holding Ideavent-gruppen genom en riktad emission av Drax-aktier. I Ideavent-gruppen ingick Comspace AB, Nortspace.com AB och ONTV AB. Verksamheten i Ideavent-gruppen kan sammanfattas med web-casting och e-business. Under 1999 hade gruppen en omsättning på 14 miljoner kronor och en vinst på 2,5 miljoner. Antalet anställda uppgick till omkring 30 personer.

Drax har presenterats ovan.

Rådande marknadskurs på Drax-aktien var vid försäljningen omkring 14 kronor. Vid årsskiftet 2000-2001 var kursen 0,90 kr och i slutet på maj 2001 0,37 kr.

Intervju har telefonledes gjorts med Ioannis Papadopoulos (2000-06-20), VD och en av huvudägarna och grundarna.

1.9 Det O-listnoterade Aretes förvärv av Fametrain Re-active²⁰¹

Arete undertecknade i maj 2000 ett Letter of Intent gällande förvärv av Fametrain Re:active AB. Efter genomförd due diligence och avtalsförhandling slutfördes förvärvet i mitten av juni. Re:active kom att bilda ett eget dotterbolag som redovisas under affärsområdet Systemutveckling.

Förvärvet skedde genom ett rent andelsbyte och kursen på Arete-aktien fastställdes i köpet till cirka 130 kronor.

Re:active är en webb- och reklambyrå med 23 anställda. Reklamdelen, som drivs genom det helägda dotterbolaget Rabalder, grundades 1994 och har idag 10 medarbetare. Inom webbverksamheten som grundades 1996 har Re:active idag 13 medarbetare. Re:active omsatte 13 Mkr under 1999 och redovisade samtidigt en vinst före skatt om drygt 0,6 Mkr. Prognosen för år 2000 var en omsättning på 17 Mkr och en vinst före skatt om 2 Mkr. För år 2001 prognostiseras Re:active växa med mer än 100 procent.

Arete var ett IT-konsultbolag med brett tjänsteutbud. Konsulternas erfarenhet påstods sträcka sig från att leda projekt till att utveckla system som täcker hela värdekedjan från informationslager till presentationsgränssnitt. Basen i verksamheten var Systemutveckling. Arete hade under den senaste

²⁰¹ Informationen om Aretes köp av Fametrain Re-active baseras på pressmeddelande 2000-05-18, 2000-06-14 samt på intervjun med Kjell Disheden.

femårsperioden haft en årlig omsättningsökning med 38 procent med en genomsnittlig vinstmarginal om drygt 18 procent.

I september 2000 förvärvades i sin tur Arete av TurnIT genom ett andelsbyte och kursen vid övergången var omkring 130 kr och budet innebar en budpremie på 30% med dåvarande kurs i TurnIT på omkring 210 kr. Vid årsskiftet 2000-2001 var TurnIT's kurs 82 kr och i slutet på maj 2001 75 kr.

Intervju har telefonledes gjorts med Kjell Disheden (2000-06-13) som var en av huvudägarna i det till stor del familjeägda bolaget.

1.10 Det O-listnoterade Aderas förvärv av ITage²⁰²

I april 2000 förvärvade Adera systemintegratören ITage.

ITage har etablerade samarbeten med företag som Abalon, Cognos, IFS och Nocom och är därigenom en etablerad leverantör av helhetslösningar inom eBusiness och Knowledge Management för stora och medelstora europeiska företag. Genom sina många partnerskap påstods ITage ha möjlighet till integration av standardiserade komponenter i syfte att skapa konkurrensfördelar för sina kunder. Bland ITages kunder kan bl.a. nämnas NCC, Elektronik-gruppen, ABB och Pocketmail.

Itage's 23 anställda finns både i Stockholm och Göteborg. Under 1999 omsatte ITage 11,5 Mkr och uppvisade ett resultat efter finansiella poster på 0,8 Mkr. Bolaget grundades 1998.

Adera har presenterats ovan.

Köpeskillingen betalades med enbart Adera B-aktier varför således ett rent andelsbyte ägde rum. Aderas aktiekurs var vid förvärvstillfället omkring 100 kr och vad gäller kursnivåer vid årsskiftet 2000-2001 låg nivån på 17 kr och i slutet på maj 2001 var kursen omkring 4 kronor.

Intervju har telefonledes gjorts med Stefan Hultberg, VD och tidigare delägare.

1.11 Det O-listnoterade Aderas förvärv av Oopix²⁰³

²⁰² Informationen om Aderas köp av ITage är hämtad från pressmeddelande 2000-04-17 och från intervjun med Stefan Hultberg.

²⁰³ Information om Aderas köp av Oopix Objects är inhämtad från pressmeddelande 2000-05-05 och från intervjun med Harald Abelin som var VD och en av bolagets tre ägare.

I början av maj 2000 förvärvade Adera det stockholmsbaserade konsultbolaget Oopix Objects. OOPix startades 1999 av konsulter med bakgrund från dåvarande Enator Functional Systems. OOPix erbjuder kunder kompetens inom objektorienterad systemutveckling. Omfattningen kan vara allt från del i projekt till förändring av hela utvecklingsprocessen för IT-stöd och verksamhet. Företaget hade vid förvärvstidpunkten 25 medarbetare. Under 1999 omsatte OOPix 24 miljoner kronor och hade en vinstmarginal på 6%. Kunderna är företrädesvis stora företag som till exempel Scania, SAS, Telia, Posten, SJ och Ericsson.

Adera har presenterats ovan.

Köpeskillingen betalades helt med Adera B-aktier. Kursen vid köptillfället var omkring 70 kr och senare vid årsskiftet 2000-2001 17 kronor, I slutet på maj 2001 låg kursen omkring 4 kronor.

Intervju har telefonledes gjorts med Harald Abelin, (2000-06-14) VD och en av företagets tre delägare.

1.12 Det O-listnoterade Independent Media Groups (IMG) förvärv av Svensk Distributionservice AB (SDS) ²⁰⁴

I mitten av maj 2000 förvärvade IMG Svensk Distributionservice AB. SDS är en musikdistributör som arbetar för ett 40-tal stora och små uppdragsgivare. För SDS är Sverige hemmamarknad men bolaget har även haft framgångar i övriga Norden. Omsättningen inom musikområdet uppgår till omkring 60 Mkr och lönsamheten har historiskt sett legat mellan 2-5 miljoner före skatt. Antalet medarbetare i SDS var omkring 15 stycken. Bolaget startades 1977 och 1997 såldes SDS till tre personer som var aktiva i bolaget. Som en konsekvens av IMGs förvärv omorganiserades IMGs musikverksamhet efter köpet och SDS bytte namn till Independent Music AB.

Independent Media Group bedriver verksamhet inom underhållningsområdet. Verksamheten omfattar bl.a. utgivning och utveckling av multimediaprodukter för barn och ungdomar, försäljning av köpfilmerna på video samt försäljning och distribution av DVD, musik och multimedia genom egna säljbolag i Sverige, Norge och Finland. Koncernen var fram t.o.m. februari 2001- då det blev uppköpt- aktivt inom de nya mediaområdena med fokus på rättigheter för digital distribution. Independent Media Group var noterat på Stockholmsbörsens O-lista.

²⁰⁴ Artikel i Svensk Leverantörstidning nr 10/99 samt intervjun med Ewa Winberg. Kan även nås på <http://www.slt.cybertrans.se/data/artiklar/9910/svenskdistrib.htm>. (2000-06-12)

Köpet genomfördes genom både ett andelsbyte och en kontantersättning. Köpet skedde huvudsakligen genom andelsbytet men den exakta fördelningen mellan hur stor del som utgjordes av andelar respektive av kontanter är okänd.

I februari 2001 köptes alltså IMG av Vision Park Entertainment genom ett andelsbyte och budet värderades, med dåvarande kurs i VPE till omkring 21 kr/IMG-aktie vilket var en överkurs med 30% i förhållande till dåvarande marknadskurs på omkring 16 kr. VPE's kurs var vid köpet omkring 13 kr och i slutet av maj 2001 var den nästan 8 kr.

Intervju har telefonledes gjorts med Ewa Winberg (2000-06-20), vd och en av tre delägare i SDS.

1.13 Det på Nya Marknaden noterade Daydreams förvärv av Tonteknik Recording AB

Tontekniks verksamhet består i att producera kommersiell radioreklam, musik och musiksättning av spel. Företaget, som hade fem anställda vid försäljningstillfället, arbetar även med underhållning och reklamspottar på Internet.

Daydream är en koncern som utvecklar interaktiv underhållning, innovativa teknologier och tjänster vilka är upplevelsebara, distribuerbara samt betalbara via Internet och andra digitala media. I Daydream ingår dotterbolagen Daydream Technology, Daydream Entertainment och Daydream Ventures.

Förvärvet gjordes i månadsskiftet maj/juni 2000 och det skedde genom ett andelsbyte och en mindre kontantdel. Kursnivån på Daydream var vid förvärvstillfället omkring 27 kr. Vid årsskiftet 2000-2001 var kursen 18 kr och i slutet på maj 2001 7 kr.

Intervju har telefonledes skett med Per Henriksson (2000-06-15), VD och en av delägarna.

Bilaga D- Intervjuguide

I intervjumallen har jag huvudsakligen använt mig av ett antal övergripande frågor. Upplevde jag att respondenterna inte besvarade frågorna så utförligt som jag avsett, eller gled ifrån mitt huvudfokus, ställde jag delfrågor för att på så vis få mer fullständiga svar. I mallen nedan finns delfrågorna presenterade inom parantes. Dessa är ej här formulerade som frågor- utan bara sammanfattade på punktnivå.

Inledningsvis återges ett fåtal enklare faktafrågor som ställdes för att få en bakgrund till företaget och den gjorde affären.

Följande frågor tjänade som intervjuguide.

- A. Kan Du kortfattat presentera bolaget?
 - (ålder, antal delägare, antal anställda, omsättning, eventuell vinst, lokalisering)

- B. Har förvärvet skett med bara aktier?

- C. Har ni begärt, eller kommer ni att begära uppskov med beskattningen?
[Om försäljningen skett genom andelsbyte]

- 1. Varför har försäljning skett?
 - (företagsekonomiska skäl)
 - (privata skäl)

- 2. Hur har ni sett på valet mellan försäljning genom andelsbyten och kontantbud?
 - (skillnad i värde)
 - (är någon försäljningsform mer förekommande än den andra?)

- 3. Har ni gjort någon riskanalys i samband med försäljningen?
 - (det köpande bolagets framtidsutsikter/ börskurs)
 - (värderingsmetoder)
 - (tilltron till börsen)
 - (eventuella skattekalculer på framtida förlustscenarion)

- 4. Vilka kunskaper och vilken uppfattning har ni haft om skattereglerna?
 - (kunskap om allmänna regler)
 - (3:12-regler- huvudsakligt innehåll, struktur, beräkningsregler etc.)
 - (kvittningsproblematik)
 - (uppfattning om skattereglerna- lättförståliga/komplexa)

5. Finns det lock-up-villkor eller andra inskränkande bestämmelser i köpeavtalet?
 - (anställningslock-up)
 - (avyttrings-lock-up)
 - (köpets storlek beroende av framtida händelser?)

6. Hur är klimatet mellan er- tidigare delägare, och de nya ägarna?
 - (påverkas relationen av sjunkande börskurser?)

7. Ångrar Du idag någon del av ert agerande i samband med er försäljning?
 - (skatterättsinsikt, kvittningsproblematik)
 - (inskränkande villkor i köpeavtal)

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1975/76:79 om ändrade regler för beskattning av fåmansföretag, m.m.

Prop. 1989/90:110 Reformerad inkomst- och förmögenhetsbeskattning.

Prop. 1990/91:54 Fortsatt reformering av inkomst- och förmögenhetsbeskattningen.

Prop. 1993/94:234 Vissa inkomst- och förmögenhetsskattefrågor.

Prop. 1995/96:45 Lättnad i ägarbeskattning i små och medelstora företag.

Prop. 1998/99:15 Omstruktureringar och beskattning.

Prop. 1999/2000:15 Slopade stoppregler

Statens offentliga utredningar m.m.

SOU 1975:54 Fåmansbolag

SOU 1989:2 Beskattning av fåmansföretag- Slutbetänkande av 1980 års företagsskattekommitté.

SOU 1998:116 Stoppreglerna.

SOU 1998:1 Omstruktureringar och beskattning, slutbetänkande av 1992 års företagsskatteutredning.

SOU 1997:22 Aktiebolagskommitténs förslag om aktiebolags förvärv av egna aktier.

Dir 1997:70 Översyn av reglerna för beskattning av fåmansföretag och delägare m.fl. i sådana företag.

Dir 1999:72 Reglerna för beskattning av ägare i fåmansföretag m.m.

Finansdepartementet Ds Fi2000:627

Regeringens skrivelse Skr. 2000/01:64

Riksskatteverket

RSV S 1999:21 Riksskatteverkets rekommendationer m.m. om beskattning av fåmansföretag, av delägare m. fl. i sådana företag och av delägare m. fl. i fåmansägda handelsbolag samt skatteavdrag på ersättningar från sådana bolag.

RSV S 2000:25 Riksskatteverkets rekommendationer om beskattning av fåmansföretag, av delägare m. fl. i sådana företag och av delägare m. fl. i fåmansägda handelsbolag.

RSV Nytt 1/01

RSV dnr 12187-99/100 Skrivelse till Regeringen.

Litteratur

- Aldén, Stefan: Om regelkonkurrens inom inkomstskatterätten, Göteborg 1998 (Cit. Aldén (1998))
- Alhager, Magnus: Dispens från inkomstskatt, Göteborg 1999 (Cit. Alhager 1999))
- Båvall, Bertil: Fåmansföretag, Göteborg 1995 (Cit. Båvall (1995))
- Carlsson, U: Mediemätningar. Teori, tolkning, tillämpning, 1995 (Cit. Carlsson (1995))
- Darås, Lena & Grosskopf, Göran: Småföretagens beskattning, Falköping 1994 (Cit. Darås & Grosskopf (1994))
- Eneroth, Bo: Hur mäter man ”vackert”? – Grundbok i kvalitativ metod, 1987 (Cit. Eneroth (1987))
- Glaser, B.G. och Strauss, A:L: The discovery of Grounded Theory, New York 1967 (Cit. Glaser & Strauss (1967))
- Holme, Idar Magne och Solvang, Bernt Krohn: Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa modeller, Lund 1997 (Cit. Holme & Solvang (1997))
- Jernhem, Jan-Åke: Fåmansföretag- De nya skattereglerna, Tranås 1992 (Cit: Jernhem (1992))
- Lodin, Sven-Olof & Lindencrona, Gustaf & Melz, Peter & Silfverberg, Christer: Inkomstskatt del 1, 7:e uppl., Lund 1999 (Cit. LLMS del 1 (1999))
- Lodin, Sven-Olof & Lindencrona, Gustaf & Melz, Peter & Silfverberg, Christer: Inkomstskatt del 2, 7:e uppl., Lund 1999 (Cit. LLMS del 2 (1999))
- Lundahl, Ulf och Skärvad, Per-Hugo: Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer, Lund 1992. (Cit. Lundahl & Skärvad (1992))
- Lundén, Björn och Svensson, Ulf: Fåmansföretag- skatteregler och skatteplanering, Uddevalla 1996. (Cit. Lundén & Svensson (1996))
- Malmström, Åke och Agell, Anders: Civilrätt, Karlshamn 1994. (Cit. Malmström & Agell (1994)).

Patton, Michael Quinn: Qualitative evaluation methods, Saint Paul 1990 (Cit. Patton (1990))

Rosengren, K. E. och Arvidson, P.: Sociologisk metodik, Falköping 1992 (Cit. Rosengren & Arvidson (1992))

RSV:Handledning för beskattning av inkomst och förmögenhet m.m. vid 2000 års taxering, del 1, Avesta 2000 (Cit: RSV Handledning (2000))

Skattehuset i Göteborg AB: Utdelning civilrätt och skatterätt i praktiken, temaserie 3, Göteborg 1998 (Cit. Skattehuset i Göteborg (1998))

Tjernberg, Mats: Beskattning av fåmansföretag 5:e uppl., Lund 1999 (Cit. Tjernberg (1999))

Tjernberg, Mats: Fåmansaktiebolag, Uppsala 1999 (Cit. Tjernberg- Avhandling (1999))

Sandström, Kjell & Svensson, Ulf: Utdelning & Reavinst och övriga speciella regler för fåmansföretag 3: e uppl., Uddevalla 2000 (Cit: Sandström & Svensson (2000))

Wiedersheim-Paul, Finn och Eriksson, Lars: Att utreda, forska och rapportera, Malmö 1991 (Cit. Wiederheim-Paul & Eriksson (1991))

Artiklar:

Ahlqvist, Eva-Lena: Pomperiposa slår till mot IT-folket, Di, 2001-02-20

Pineus, Isaac: Tidskrävande sälja företaget, ekonomi24.se, 2001-05-28

Qwerin, Eskil: Uppskov vid aktiebyten för ägare av fåmansföretag, Svensk Skattetidning 1998, s. 908.

Tjernberg, Mats: SkatteNytt 4/00 s. 179-86

Widing, Hans: Reklambyrå i Malmö säljs till Adera, Sydsvenskan, s. A14, 2000-06-08

Wikström, Tobias: Aktiebyte i IT-bolag kan bli skattesmäll, Di 2000-05-10

Åkerberg, Nina: Framfab långt över förväntan, Di, 2000-05-03

Artikel om SDS i Svensk Leverantörstidning nr 10/99
(<http://www.slt.cybertrans.se/data/artiklar/9910/svenskdistrib.htm>.)

Muntliga källor

Axelsson, Sten: SET Revisorer, telefonintervju 2000-06-19

Lundberg, Thomas: RSV, telefonintervju 2000-06-06 samt 2000-06-13

Lilja, Sten-Inge, SKM Malmö, telefonintervju 2000-06-03

Martinsson Gunilla SKM Malmö telefonintervju 2000-06-06 samt 2000-06-13

Abelin, Harald: f.d. delägare Oopix AB, telefonintervju 2000-06-14

Cederkvist Peter, Elevate AB, telefonintervju 2000-06-07

Disheden, Kjell: f.d. delägare Fametrain Reactive AB, telefonintervju 2000-06-13

Grevélius, Hans: f.d. delägare Mor AB, telefonintervju 2000-06-13

Henriksson, Per: f.d. delägare Tonteknik Recording AB, telefonintervju 2000-06-15

Stefan Hultberg, f.d. delägare ITage AB, telefonintervju 2000-06-15

Larsson, Björn: f.d. delägare Heart AB, telefonintervju 2000-06-16

Nobel, Niklas: f.d. delägare dKraft AB, telefonintervju 2000-06-15

Oldbring, Stefan: f.d. delägare Devenator AB, telefonintervju 2000-06-14

Papadopoulus, Ioannis: f.d. delägare Ideavent gruppen, telefonintervju 2000-06-20

Selander, Göran: f.d. delägare Säkab gruppen AB, telefonintervju 2000-08-06

Truedsson, Anders: f.d. delägare Blanking AB, telefonintervju 2000-06-08

Tsakiris, Greg: f.d. delägare Business Intelligence Group AB, telefonintervju 2000-09-11

Winberg Ewa: f.d. delägare Independant Media Group AB, telefonintervju 2000-06-20

Övriga källor

Framtidsfabrikens pressrelease 1999-05-03 om förvärvet av Mor.

Pressmeddelande 2000-01-21 från Academedica om förvärvet av BIG.

Pressmeddelande 2000-04-17 från Adera avseende dess förvärv av ITage.

Nexus pressrelease 2000-04-26 om förvärvet av Devenator.

Pressmeddelande 2000-05-05 från Adera avseende dess köp av Oopix

Pressmeddelande 2000-05-18 samt 2000-06-14 från Arete avseende deras förvärv av Fametrain Re-active

Pressmeddelande från J&W 2000-05-19 angående förvärvet av Säkab Gruppen AB.

Pressmeddelande från Adera 2000-06-02 avseende deras förvärv av dKraft

Aderas pressmeddelande 2000-06-07 om förvärvet av Blanking

Drax Holdings årsredovisning 1999

Övriga ej citerade källor

Prop. 1999/2000:2 Inkomstskattelagen

SOU 1998:116 Stoppregler

Fihnn, Fredrik: examensarbete: "En skatterättslig studie av utdelningsreglerna i 3§ 12 mom. SIL, med särskild inriktning på verksamhetskriteriet.", Juridiska Fakulteten i Lund, vårterminen 2000

Hultqvist, Anders: Legalitetsprincipen vid inkomstbeskattningen, Stockholm 1995

Johansson, Gunnar & Rabe, Gunnar: Det svenska skattesystemet 13:e uppl., Stockholm 2000

Rabe, Gunnar: Skattelagstiftning 00:1, lagar och andra förordningar som de lyder den 1 januari 2000.

Rodhe, Knut: Aktiebolagsrätt 18:e uppl., Stockholm 1999

Internetsajter

www.bit.se

Rättsfallsförteckning

Regeringsrättens Årsbok

RÅ 1974 ref 6

RÅ 1978 1:52

RÅ 1978 1:97

RÅ 1988 ref 56

Regeringsrättens Årsbok, notiser

RÅ 1979 Aa 240

RÅ 1995 not 379

Domar och beslut från Regeringsrätten

RR 1999-11-19, målnummer 7235-1998

RR 1999-11-19, målnummer 1031-1999.

Rättsfallsreferat från Kammarrätten

RRK R76 1:67

Domar och beslut från Kammarrätten

Kammarrätten i Stockholm 1999-12-20, mål nr 8303-1998

Förhandsbesked från Skatterättsnämnden

Förhandsbesked 1999-11-10